מנשה לוין

מאה לילות ביפו העתיקה

ספרית פועלים

מנשה לוין

מֵאָה לֵילוֹת בְּיָפוֹ הָעַתִּיקָה

רומן

מנשה לוין

מֵאָה לֵילוֹת בְּיָפוֹ הָעַתִּיקָה

רומן

על המחבר ויצירתו:
משה שמיר
יצחק נורמן

הוצאה פכסימילית תשמ"ג / 1983

הוצאת „יחדיו" / תל־אביב, תרצ"ח

הוצאת ספרית פועלים ★ הוצאת הקיבוץ המאוחד

נדפס בארץ ישראל
Printed in Palestine

כל הזכויות שמורות למחבר
Copyright by the Author

דפוס „הארץ", תל־אביב, רח' מזא"ה 56

ההדפסה החדשה נעשתה בדפוס "ראם"
תל־אביב, תשמ"ג / 1983

אתה פותח את חלונך אל רחוב בוקרי: הנה בין ברושיו, הגולשים אליך במאונך, נודד אקוריום, ובו דגי הזהב של אחמד, הגר במרומי עג׳מי, במקום שעליו דָמַם ריכרד-לב-האריה בשריון הַחַחִים שהכחיל בשקיעה, ופניו — כלפי ירושלים.

את גולמו של אחמד אתה מוצא על בדיהם של הציירים, שביקשו את הדינמיות באדם ולא את האדם באדם. הוא הולם יותר את האסכולה הכושית.

בוקר ביפו: צללי האבירים נמוגים, כשפרצופיהם בקובעי ברונזה. אל גזוזטרות המסגדים מסתלסלים ריחות הששליק, ריחות האבק, שהשמש מטאטאה מצמרות הדקלים.

כוכו של אחמד, שבו הושיט נפוליאון את ידו למוכי הדֶבר, מתמלא ים כחול, שמסגרתו צלולואיד ירוק.

אחמד מוציא את ראשו מבעד לאשנב: אניות צופרות, מטענן — אלפי שוורים צופרים אחריהן; סבלים מזמרים תחת גשם סוכר, הניתך עליהם מתיבות מתפוקקות.

הוא מחזיר את ראשו לכוך: ליל ימי-ביניים ארוך מלקק אותו, אבל בקיתון משתכשכים דָגָיו, שזהבם עתיק יותר.

הוא נועץ בקיתון סנסן של הרדפנה, עומסו על כתף סלעית ויורד ממדרגות, המתפתלות כתקופות.

בסימטה, הזרועה גמלים עירומים, הוא נתקל במוכר זמירי סוריה, המטלטל כלובים על גבי כלונס.

מיד פוצחים הדגים והצפרים בפזמון אל השמש. איש-

היער ואיש-הים אינם אוהבים זה את זה: כי סופות אחרות וזמירות אחרות לים וליער. בכל זאת, פושטים הדייג והצייד רגליהם אל האניות, סומכים את ראשיהם לקיר, שצל מלוכלך מלקקו, ומשוחחים.

מוכר-הזמירים פוזל לקיתון:

— הי, לדגים שלך זהב מזויף!

אחמד פוזל לכלובים:

— הי, לזמירים שלך קולות חמורים!

והם מפשילים שפתים סדוקות מעל לשנים חלודות.

עובר מוכר כעכים עם טנאו — עינו האחת ריקה, השניה מפוחמת:

— הכעכים שלי אינם מזויפים!

הצייד והדייג מתעטשים מריח הכמון; קונים כעכים, משלשלים אותם בצוואריהם ומכרסמים את הבצק החמים.

בעל העין המפוחמת מנפנף בכִפתו:

— בלילה ראיתי את אשת האופה... על גזוזטרה... ובכותנת.

מוכר הזמירים רוקק את פירורי הרמץ:

— בעין אחת, יא חביבי, רואים חתולים בכותנות, ולא נשים.

אחמד מזדקף, מכה בבאס עמום, כבסלע:

— אם אשפוך את הדגים שלי לתוך הים, הא?

הצייד רומז לזמיריו:

— אז יתנו אלה שבח לאללה!

מאחת האשפתות גולש חמור צחור: בעקבותיו ישיש, שפניו מעוטרים מחרוזת של פגרי זבובים. בידיו המגוידות, שליטפו לפנים את בשרה של איזו חלימה, הוא מגרד

גללים, גללים עשֵׁנים, שהטילה סוסתו של איזה נשוא-פנים, הנושא על מטריתו השחורה את השמש, כנשוא גג גשום חמָניה.

מוכר-הזמירים מגרגר אליו:

— הי, זקן אשמאי, על עץ יתלוך!

הישיש מלפלף בעיניו הקרוחות כהרים שבאופק:

— במה חטאתי, בני?

מוכר-הזמירים:

— אתה מדלדל את יפו! את כל זהבה אתה צובר.

עינו המפוחמת של מוכר-הכעכים מחייכת לדקל ערער, המושיט גזע מותז-צמרת:

— עליו, יא שייך, יתלוך!

הישיש מגרד את מחרוזת זבוביו המתים:

— טוב לכם, לטאות צעירות!.. היהיהי, טוב לכם.

תוחב את ידיו לתוך אבנטו, מתנדנד על סנדליו:

— לא זהב אני צובר. אבנים יקרות אני צובר. האבנים היקרות של זונות דמשק.

אחמד מחייך אל הים — יַמו הרך כגוף אשה. הצייד שורק אותה השריקה, הקוראה לחלונות המסורגים פני נשים אלה, שריסיהן מפוייחות יותר מעיניהן. מוכר-הכעכים רואה את אשת האופה על הגזוזטרה.

מוכר-הזמירים לישיש:

— כמה נשים היו לך?

הלה זוקף יד של אצבעות צמוקות:

— חמש היו ואינן. חמש כחמש בארות, ואינן.

בסימטה הסמוכה פוער חמור את חרטומו ונוער אל

השמש בצער כזה, שהאניות בולעות את משרוקיותיהן, הזמירים הברודים מצניעים מקור בכנף, דגי הזהב בקיתון צוללים, ורק חמורו של הישיש עונה בגניחות.

מן הסימטאות מתרוממים גגות אל השמש, ועליהם — החמורים המתפללים. אשרי עינים ראו בהמות אלה בפולחנן!

הישיש מחטט בין בלואיו, כבין גרוטאות-משלים, ודולה טבעת, טבעת שאבן במשבצתה, כמגדלור בלילה של יפו.

הדייג:

— בוקר-בוקר מציץ אני לתוך פיות דָגַי: אולי טמן בהם הלילה פנינה? והנה היא בין הגללים.

הישיש:

— הלילה הוא גנב, ולו כל הצללים.

הצייד:

הזמירים שלי הם חתולי יערות סוריה. זוחלים הם מעץ לעץ, ממטת זונה למטת אשה כבודה. והם לא ספרו לי מאומה על טבעת זו.

— ואני ידעתי משהו על טבעת זו!

שריקה המצליפה על האניות כעל סוסות, בלורית שהלילה סרקה במסרקותיו, חזיה רקומה, גמישות בֶּדוית הניזונה רק מששליק, כַּבַּב, יינות אסורים, ומחיוכיהן של נשי הקובות: זהו מוסטה, ולא גנבה של בגדד.

הישיש מגלגל את הטבעת: האבן למטה, לסנדליו הבצקים.

מוסטה:

— תאנה מותלעת, לשוא אתה מפייח את פני אשתך הנאים.

צובר-הגללים:

— בני, מסתיר אני את אשתי כדי שלא תעורר בך בחילה. קניתיה חלף גמל צולע ומוכה שחין, והיא דומה אליו.

מוסטה מסלסל שפמו:

— זקן אשמאי, אשתך, שקנית חלף גמל צולע ומוכה שחין, רועה צעירה היא, הרוחצת יום-יום את פניה בוואדי למען תִּיף, ולא למענך, תאנה מותלעת!

הדייג צוהל בבאס שלו כבתוף, הצייד מפייס את צפריו, מוכר הכעכים עומס את טנאו על ראשו: כי עינו היחידה רואה שני פגיונות משתלפים מעיניו של מוסטה; אותו רגע מתפתלת בין הכעכים שריקה כחבל:

— יא נבל, שכחת שמוסטה לא אכל עדיין, והשמש מתחממת כבר על הים, כחתולה שמנה.

ידו הלוליינית של מוסטה, העשויה לחטט בין מחרוזות פנינים, גוררת מחרוזת כעכים.

— יא נבל! אל תתרוצץ עינך, כדַיָה בתוך כלוב! ומטבעות נקובות נושרות כטיפות מים כבדות לבין חורי הכעכים.

הדייג מכה מֵלודית בבאס שלו:

— דג זהב אתה, מוסטה! מה אני סח: לויתן של זהב אתה!

מתאנח, כאביון באגדה:

— אילו יכולתי למכור אותך...

מוסטה חורק בשניו:

— קמיע למען הנשים?

מוכר-הכעכים גולש ליפו, המקטרת כבר את נרגילותיה; צובר-הגללים מגרד את פגרי זבוביו ומתחנן:

— מוסטה, הניחני ללכת: כל הסוסות השיכיות מטיילות כבר. סוסה מפורכסת ושבעה — דרכה להטיל.

הדייג:

— ודווקא סמוך לאפם של הקבצנים!

מוסטה מפשיל את בלוריתו, כארובת-אניה את עשנה:

— הגד לי, אתה איש-הריחות, האם מבחין חטמך בין גללי סוסה קבצנית ובין גללי סוסה מיוחסת?

הישיש בתמימות:

— מה, בשמו של כליף אני?

כליף: דגי הזהב בקיתון מתאנכים ופוזלים אל האניות, המבליטות את כרסיהן הפלדיות: באיזו תקופה אנו חיים?

אבל הדייג מטביעם במים המעובשים ששאבם מבאר, אשר ממנה שתה הצלבן האחרון.

מוסטה זה, שיומו — לילה, שלילו — יום, נעשה עצבני. ואין פלא: במוחו עוד מטייל הירח, כחתול הרודף אחרי זנבו, ובקולו רועד פגיון:

— יא תאנה מותלעת, תן את הטבעת!

הישיש מצטמק ומסתתר מאחרי חמורו. מוסטה מנופף את צלו:

— את הטבעת, דקל חבוט!

הישיש מרים את עיניו הטרוטות אל גזוזטרות המסגדים: אבל אללה מקטר לו בשלווה נרגילה.

— את הטבעת, גמל קרוח!

מסביב רק מסגדים עם חרמשים שלופים: אללה, אתה מעשן נרגילה, ואולי גם שותה מוקה!

— הטבעת, זית ערעָר!

— לא לי הטבעת, מוסטה, לו היא.

בפשטותו המדברית הוא מראה על חמורו המדובלל. הדגים והזמירים בוכים מצחוק, ומוסטה מצלצל בשניו:

— תַּן-כרמים אתה, או לץ הקַבָּרָה?

— אביון אני, מוסטה, הצובר גללים למען אפות עליהם את פתי.

מוסטה מגמיש את גבותיו:

— וטבעת זו לאביון-הגללים למה?

— טל הלילות, מוסטה, קר... הלבנה מתגוללת על ההרים כאבטיח. וחלימה חמה כשמש והיא חומדת צמידים, עגילים...

אותו רגע נצבתת ידו המגויידת של הישיש, והטבעת קופצת מאליה לבין שניו של מוסטה.

צובר-הגללים, תן רעב, מילל בעצם היום מול חרמשי המסגדים: השוורים באניות גועים אחריו, האניות עצמן, אחוזות פחד זר, לא יַמִי, צופרות אחריהם.

מוסטה לופת את הישיש ומעיפו בחצי קשת מעל למסגדים, לתוך הים: מיד נרגעים אינסטינקטי השוורים והאניות.

— מוסטה, והחמור?.. — שואל הדייג.

החמור גולש לים: סלעים בדרך, — הוא מתהפך כאקרובט ומזדקף; ילדים בדרך, העונקים לצווארו חישוק של חבית, — הוא בועט בבטנם הנפוחה. אבל הים אינו מדבָּר, ואין להכות את חולו בטלפים. אז הוא נוער. אבל השוורים

מתנכרים ואינם מעוררים את משרוקיות האניות: איבת קדומים היא בין השור והחמור.

הדייג עומס את קיתונו, המוחרז סנסן הרדפנה, על כתפו הימנית, היורדת מדרגה אחת. הצייד מרים את כלוביו אל מול הים: ישתו זמירים אלה מגוון הלטאה מעט ירוק וכחול! מוסטה — הטבעת, שֶׁאַבְנָהּ ירח-הרים, מוצנעת בשפמו, — הולך לפניהם.

סימטה שניה: תחת קמרונותיה לנו צלבנים, אביוני-אללה, זונות-קהיר. עובר גמל: טייל אֶפִּי, ולסתותיו טוחנות את האגדות. מוסטה בועט בבטנו. הגמל הופך אליו את צווארו ומחייך בבוז: „מחוצף, ראיתי אפילו את הארון אל-רשיד!"

מאיזה אשנב מסורג משתלשל ראש אשה, דיקורטיבי משטיח:

— מוסטה!

הלה לופת ראש זה בשערו הלילי, כמבקש לערפו: יתגלגל על אבנים צוננות אלה, שעליהן דרכו האוהבים.

— הלילה אמלוק את ראשך!

הבאס של אחמד מכה בקמרונות, כחרב תורכית.

הראש הדיקורטיבי מִשטיח מרפרף כבר בין הלילה ובין הגוף היומי:

— מוסטה!

הצייד מתרומם על בהונות רגליו: לה שדים כאבטיחים בוסרים, ואנפילאות אדומות ברגליה. מוסטה מסיר את עניבת אצבעותיו מצוואר האשה ומהדקה בצווארו של מוכר-הזמירים:

— לאן פזלת, יא נבל?

ואל האשה, שעיניה מתיזות את פחמן:

— בכל זאת, אמלוק הלילה את ראשך!

בקצה הקמרונות מצטרף לכנופיה כושי: שִלדו מחובר

מקני חִזרן — לכן קל לו לבלוע בקבוקים, נחשים וסתם צללים.

מוסטה רעב: התמרים הם בצמרות הדקלים, והששליק נצלה סמוך לאף. הכנופיה יורדת לפתחו של פונדק: צלחותיו נחושת מלטפות את השמש, ונרגילותיו מנמנמות על איצטבה.

מסיבים על שרפרפים: מוסטה — שפמו, חזיָתו המרוקמת לראוות הסימטה; הדייג — קיתונו בין רגליו; לימינו, הצייד — כלוביו דיוטות-דיוטות מפזמות; לשמאלו, הכושי שומר את הים ומחייך, אם כי איננו אלילו.

מוסטה קורץ בשפמו למצחצח נעלים. הלה מציב את תיבתו המשובצת צדף ובמטלית קטיפה ירוקה הוא מפנק ארוכות את נעלי הלאכה של מוסטה. בא תורן של נעלי הדייג: זה — פיו גדוש שעועית — מראה את רגליו היחפות. בא תורן של נעלי הכושי: זה צוחק בקול הים:

— לא צריך, — אני השמש!

עוברות שתי תיירות: הפיורדים, או נחלים צפוניים אחרים, בעיניהן; צחורות הן, וצלמניות בידיהן — אלבומי חלומותיהן הטרופִיים.

איש היער מדגדג את זמיריו: אלה מסלסלים ערבסקות צבעוניות באויר; איש המים מדגדג את דגיו: אלה רוקדים דֶבקָה דרווישית. התיירות מפנות את חרטומיהן הבלונדיים: „אה, כל אגדות יאנואר ביום זהוב זה ללא עורבים!" והנה הכושי: שמש שחורה, הצוחקת כאספקלריה ארוכה, ומשקפן! והנה מוסטה: גנב-ירח זה של לילות עֶרב! אכסטזה אדומה מחלחלת בגופותיהן, לְבָנִים

מושלגים! מאחוריהן מתמר אורלוגין, ארבעה פרצופים לו: אחד פוזל לבגדד, שמגדליה משובצים אלמוגים כחולים; השני פוזל לירושלים, שבשמיה טסים פעמונים; השלישי פוזל לשלגים וורודים; הרביעי פוזל למוסטה, המכניס קמעא את פגיוני עיניו לתוך נרתיקיהן.

הוא קם. הכושי קם. התיירות יושבות על השרפרפים: ריחות הששליק, ריחות הים, ריחות השמש השחורה מסחררים את ראשיהן, הרגילים בקור צלול, שריחות אֶרָנים לו. המצחצח מעביר ברק מזרחי על נעליהן נמוכות-העקביים. אחת מסירה את הכסיה, טובלת ידה בקיתון: דגי הזהב גולשים בין אצבעותיה כאגדות אנדרסן. היא מרימה את עיני החרסינה אל מוסטה: גנב זה שגנב את הירח מחלונה, והיא מחייכת.

הכושי מדגדג למען השניה את הזמירים, כשם שדגדג לפנים את גורי הנמרים בחורשת חזרן למען נערה כושית, שרק חגורת בננות היתה למתניה. התיירת חוורת-השער מנענעת, במשל, את בובות ילדותה על ברכיה. מרימה את עיניה הירוקות: הכושי מחייך אליה כראי ומושכה לתוך מסדרונותיו האפלים.

עורכים לפניהן ספלי קפה על טס נחושת. הן טובלות את שפתותיהן הדקות בנוזל כושי-ריחני זה. מוסטה מכבדן בסיגריות מצריות, שחשש אופיום בהן. טוב! דקלים אלה ביערן המושלג!

הן נוטלות את הצלמניות: מולן מטפסות מדרגות. מוסטה מתייצב על רקען, הכושי — לימינו. הן קמות, מדשנות את הסיגריות וצועדות. מוסטה מתרומם

מדרגה אחת, הכושי — אחריו. הן צועדות אחריהם באורצל מסוכן. מוסטה דוחף אחורנית את המדרגות. החתולות הבלונדיניות, שכורות מן הסיגריות המצריות עם חשש אופיום, מטפסות אחריהם.

מוסטה דוחף דלת: חדר-בעל אשנב יחידי, שבו האורלוגין כמגדלור יומי נפתח. מחצלות, ספות אדומות, נרגילות כעציצים בזוויות. ודממה.

פחד אפף את הנערות הצפוניות: זה לא היה הפחד הארוך של יערותיהן הליליים, זה היה פחד של כוך, המלא ריחות חנוטים.

מוסטה חיבק אחת: זו, עם עיני החרסינה, עם ריח האורנים. הכושי חיבק את השניה: זו נשכה את בשרו השחור, הרך כבננה קלופה.

רק הים זימר מאחרי הכתלים, והאניות צפרו מגעגועים על ימים אחרים.

כשמחוגי האורלוגין בעל ארבעת הפרצופים זעו לארבע רוחות, נשא טכסי את שתי הנערות הצפוניות עם אלבומי חלומותיהן הטרופיים אל עבר ההרים. אחריהן ירדו מוסטה והכושי — כתמי שלג בפניהם — ומצאו את הצייד והדייג משחקים בדומינו.

הם משתפלים על שרפרפים, מסתכלים בתיבות הדומינו, ועיניהם בנופות אחרים; בגופות אחרים. הכושי שולף ממחטת משי לבנה חרוזה תחרים סגול, ממעכה באצבעותיו, הרגילות לתלוש אגוזי קוקוס, ומגישה אל אפו, שאינו רגיל בבושם צפוני זה.

מוסטה מביט בעצב לעבר ההרים, שנסגרו על נערה עם

עיני חרסינה, שהוא הפשיטה עירומה מאחרי ים ירוק, כה סמוך לאניות צופרות, כבעצם סופה.

תיבות הדומינו משתקשקות על השולחן, הדייג מכה בבאס צרוד:

— זמיריך חמורים הם, ולא זמירים!

איש-היער מגחך:

— אבל לה ם המזל, ולא לדגים שלך!

הכושי טומן את ממחטת המשי בין כותנתו המשובצת ובין חזהו השעיר: צמרמורות דוקרות את בשרו. מוסטה מכניס את עיניו הקודמות לנרתיקים, שולף אחרות ומביט בהן על אחמד, המתגרד בעשר צפרנים. הצייד משקה את זמיריו: כל טפת מים יולדת מילודיה במַקור כתום. הדייג, שאבד את כספו, מטלטל את גולמו ואוטם את אזניו:

— בלום את הפה לחמורים אלה!

אותו רגע מסלסלת מקהלת פתיפונים את כל אֶלגיות קהיר. הדייג המסכן לופת את ראשו בידיו וחובט בו את האוויר:

— אני משתגע!

הכושי מתמודד ומשיר את שניו: טוב!.. טוב!..

בזה אין די: חצות, — האניות צופרות בעשן רב, השוורים מצלצלים בשרשראותיהם, הצייד ממזג את הטפות המילודיות של זמיריו לגשם שרקני ומצליפו על אחמד. ראיתם סלע, הניתק פתאום מן החלזונות, המוצצים אותו? כזה היה אחמד, שחרג פתאום מגולמו, חטף את סכין הששליק והסתער. על האניות, — אלה בלעו את עשנן;

על השוורים, — אלה לעסו את אזוב הים; על הכושי, — זה תימר כנחש שחור באוויר; על הצייד, — זה הסתיר את ראשו ביערו הסורי; על מוסטה, — זה חייך עוד אל ההרים. הסכין צנחה מידו של אחמד, פניו צנחו כלפי פי הקיתון, ודגיו האלמים התאנכו ושתו את דמעותיו האלמות.

אחר-כך עמס את הקיתון על כתפו השמאלית, שירדה שתי מדרגות.

מוסטה הפנה אליו שפם מדורבן:

— לאן?

הוא רמז כלפי העיר החדשה, שפתחה את חלונותיה לדגיו. מוסטה טורף את תיבות הדומינו: הצייד מחוויר. הכושי מלקט את שניו, חובק בידיו את קרסוליו ומסתכל בפישוט לשון ורודה, בעיני סיד, אל ידיו הלולייניות של מוסטה, הגוררות ערימת מטבעות לתוך חוצנו של אחמד. הלה מכה, מטרטר בבאס המפוייס, ודגיו מלטפים אותו מעדנות מבעד זכוכית הקיתון.

הכנופיה יוצאת מן הפונדק. הכושי מרים סתם את ראשו לאורלוגין: מחוגיו רומזים אל שלוש אניות, המפ-ליגות ממנו. הכושי מוריד סתם את ראשו: שלושה צללים מפליגים לפניו.

סימטה שלישית. נזירות יווניות עוברות בה בסך. עיניו של מוסטה בולשות בגופות קלסיים אלה, וצמר-מורות מצטנפות בשמלותיהן השחורות. אחריהן הולך סומא: מקלו מגשש בצלליים שחלפו.

הסימטה גולשת כגמל: דבשות בקרקעה. והנה: בצל חמורו יושב צובר-הגלליים ולועס פתה:

— הפלאות, בני, לאללה, ולא לנו!

מוסטה:

— הים הקיאך, או החמור מָשָׁה אותך?

הישיש מוציא מחיקו דג זהב, שהוריק עד סנפיריו, עד זנבו:

— זה והחמור: לשניהם אגדה אחת!

הדייג גועה בבאס:

— גנב זקן, דג זה, שלי הוא.

משלשל ידיו לתוך הקיתון ומונה:

— אחד — חמשה... אחד — ששה... אחד תשעה... אחד... נכון... היו עשרה דגים, עשרה...

הישיש מגרד את זקן זבוביו המתים:

— חשדן אתה יותר מחלפן. ראש-בצל שכמותך, מנה היטב!

קולו של הדייג מונה כפטיש: פלא! עשרה דגים גולשים בין עשר אצבעותיו.

מוסטה טופח לישיש על שכמו:

— באללה, מכשף אתה!

תולעים רומשות בעיני הזקן:

— התַּנִים והנשים נתנו לי מחכמתם.

מוסטה:

— וחמור זה מיהו?

— בעצם, אין זה חמור כלל.

הארבעה מפשקים עינים:

— זוהי אשתי הזקנה, חלימה... פיה היה מפיק מרגליות, כעז גללים.

הכושי מאמין: וכי אין הוא בנה של אפריקה המכשפה; הצייד מאמין: וכי לא שמע ביערות סוריה זמירים מדקלמים בַּלַדות; הדייג מאמין: האין דגיו רוקדים בלילות את מחול-הבטן; רק מוסטה הוא בנה של יפו הלא-עתיקה, שדוַ'אזים לה, שתיירות צפוניות לה עם ריח שלגים.

צובר-הגללים מפשיל את ראשו כלפי גזוזטרת מסגד ומחכֵּך את זקנו:

— מוסטה, היכן הטבעת?

הלה מחוויר עד שפמו, מפשפש בכיסי חזיתו הרקומים, ממשש את אצבעותיו: איננה!

הישיש פונה אל חמורו במשהו דבש בקולו:

— חלימה, הקיאי אותה!

החמור פוער את לסתותיו ומקיא את הטבעת לתוך כף-ידו.

מוסטה מחזיקה בין הים והשמים: שניהם משתקפים באבנָה. הוא מפתל את שפמו: כיצד בלעה חמור זה,

המדובלל עד טלפיו ושאיננו, בעצם, חמור אלא איזו חלימה זקנה, שחטמה חרוז מטבעות?

הישיש מגחך:

— כן, מוסטה, הפלאות לאללה, ולא לנו!

הכנופיה הוזה בסדר דיקורטיבי כזה: הכושי סרוח, ורגליו לאפריקה, אשר קופיה מגרדים את כפות רגליו: מכאן — מסכת הצחוק שעל פניו, עם הפה המסוייד, עם לשון הזעפרן המשורבבת; איש היער הטיל את ראשו בין זמיריו, המשננים לו באלאדה על גילגמש; אחמד — ראשו בקיתון, ודגיו יוצאים מנחיריו ונכנסים חליפות לאזניו; מוסטה — רגליו לקהיר, שמבעד לחלונותיה המסורגים מציצות שחרזדות רעולות-פנים; צובר-הגללים מחייך אל רועה צעירה המפשילה קמעה את שמלתה, בהאמינה, כי חוץ מעזיה השחורות אין איש בוואדי; החמור — מכרסם קליפות באננה.

כנופית קוביוסטוסים מתקרבת. כתנים המגלגלים אבטיחים ממקשאה, כן גלגלו הנה שני בידואים מתולתלים כתיישים, וחלילים בידיהם. הכנופיה היא בת שלושה רמאים: אחד טורף הקלפים, השני זורק מטבעות לאויר, השלישי הוא סתם בדחן, המהמֵם את מוח הבידואים, שפניהם שחומים כהרי-מואב.

הבדחן מכרכר סביבם במכנסיו, הנפוחים מכל הלצות יפו. בחורי מואב מקשיבים, ופניהם פני בזלת מתחייכים. הם קורסים לאטם, עבאיותיהם מתבדרות, ועיניהם פוזלות בתמימות אל המטבעות המתגלגלות על הקלפים. הכושי זורק מטבע לאויר — זו ממריאה אל מעשנות

האניות ונופלת על קלף: זכתה בשלוש אחרות. הבידואים ממששים את צרורותיהם המתכרבלים על חזיהם כטלאים. הכושי מתגרה שוב במזלו, זורק מטבעו לאוויר, — זו ממריאה אל מעשנות האניות, דומה כי תפול לתוך לוע מפויח, אבל זו יורדת בנחת על קלף: הפסיד. הטלאים על חזי הבדואים פעו בחשאי. הכושי זרק עתה מטבע לצד אחר: זו המריאה אל גזוזטרת מסגד, דומה שתתגלגל לרגלי מואדזין, המשחיל את סלסוליו באוויר. המטבע נושרת: זכתה בשלוש אחרות.

ראיתם פעם גמלים אכסטַטיים: כאלה היו בחורי מואב עם פני הבזלת. לפתע התירו את צרורותיהם, ואחמד חילל לפי שעה בחליליהם לדגיו, הנוטים מטבעם למשהו עצבות.

תחילה סיכנו הבידואים מטבעות נחושת וזכו במטבעות כסף. הבחור-הבדחן פזל אל מוסטה, שחייך לפגיונים המתנוצצים על מתני הבידואים הארוכות. אחר-כך סיכנו אלה מטבעות כסף — וזכו.

הכושי גלגל את עיניו: לאניות, למסגדים, לקלפים, לחמור, שלעס אירונית קליפות רקובות. טורף-הקלפים פיהק פתאום, וקצות שפמו רטטו כרגלי עכביש.

כשמש חמסינית, הגומעת מי וואדי, כן גמעו הקלפים את המטבעות מתוך צרורות הבידואים. פניהם פני הבזלת, עם חתימות-זקן כדשאים, האפירו כהרי מכורתם. הזדקפו: דקים כצלליהם. הביטו על ים זה, שלא דמה לים-הרים. הביטו בפני הכנופיה, שחיוך נבוך חתם בהם עין, אוזן, פה. הביטו על הקלפים: חיות ללא דמות, שטרפו

את טלאיהם. הביטו על החלילים, שאחמד שעשע בהם את הדגים המילנכוליים. אצבעותיהם המטובעות השתלבו ובהנידם את תלתליהם הרקומים קמיעות רקדו כתף סמוך לכתף. אחמד הושיט להם את החלילים, והיבבות שנפלטו מנקביהם אמרו:

— מטבע אחת: עז שחורה! מטבעות שתים: כבשה צחורה, שאַלְיָתָה מסתלסלת! מטבעות חמש: חמור השט בים ההרים! מטבעות עשר: בְּכֹרָה צחורת-בטן! מטבעות עשרים: גמל שחום, הרואה את הלילה! מטבעות מאה: נערה המסתתרת בחורשת זיתים! אללי! אללי! אללי! שלובי אצבעות, כתף סמוך לכתף, רקדו בחורי מואב עם טלאיהם המתים על חזיהם מול הים, שאניותיו צפרו כערופות-מעשנות.

הכנופיה חמקה אל בין הסימטאות, כשהחמור — חלימה המכשפה — מדדה אחריהם.

הם מתפתלים מצחוק על פני רקע של קירות אטומים.

הכושי מדלג מזיז אל זיז:

- ה - ה - ה, גמלי מואב הטפשים!

מוסטה לצובר-הגללים:

— שאל את החמור, אם לנסות את מזלי?

— לנסות, מוסטה! חלימה היא כושית, שהיניקה את כל השולטנים.

טורף-הקלפים מהבהב בעיניו: פנסים, שלאורם קופצים נואשי מונטה-קארלו לאיזה נהר מהסס.

אבל מוסטה חורק בשפמו:

— הקלפים!...

הבחור הבדחן ארוך-הצואר פולט תריסר הלצות בבת-אחת. מוסטה בועט בו:

— אינני בידואי, כלב מזוהם! בן-יפו אני... מה אני סח? בן-בגדד אני!

הקלפים נושרים, כצפרים ירויות. הכושי הסרוח מכה בסנטרו לקצב המטבעות.

טורף-הקלפים מנדנד את עיניו-פנסיו: זוהי דממת יום ולא דממת לילה. כיסיו מקיאים מטבעות בלי הרף, ומוסטה מחלק סיגריות לכנופיה: עשנן מתענב כחבל מסביב לצווארי הקוביוסטוסים, ואת נחיריהם של ידידי מוסטה הוא מגרה, כששליק הנצלה על שפוד.

צובר-הגללים קורא לחמור: זה שוגה אותו רגע בחבית מי גשמים, כקוסם.

— חלימה, מה ראית בעיניך הירוקות?

החמור מרים רגל ובטלפו ללא פרסה הוא בועט על עכוזיהם של טורף-הקלפים ושל הבדחן: קלפי-משנֶה נושרים משם.

מוסטה קופץ, שולף את פגיונו, פגיון דמשקאי, שנצבו משובץ אלמוגים אדומים. בזרועות החִזרן מהדק הכושי את ידיו של טורף-הקלפים, אחמד הגולמי יושב על ראשו של הבחור-הלץ, ומוסטה משלשל את ידיו לתוך כיסיהם הארוכים.

הזמירים שורקים בניצוח ציידם:

— יא כלבים!... יא כלבים!...

אלה נמלטו דווקא כחתולים: הזנבות סמורים.

צחוק: צחוק, שכל אחד פירשו פירוש אחר. הכושי

אחז בארבע טלפיו של איזה פיל וסחררו בין שמים וים, באופן שהאניות כופפו את מעשנותיהן; אחמד הכה על בטנו כעל תוף; החמור — חלימה המכשפה — הרקיד את כל החמורים עד ירושלים.

צובר-הגללים מגרד את זקן-הזבובים:

— מוסטה, הֵיה צדיק: השב לבחורי מואב את טלאיהם! אלה רקדו עוד שלובי-אצבעות, כתף סמוך לכתף מול ים זה, שלא היה ים הריהם.

מוסטה שרק אליהם: הם באו דקים כצלליהם, ופניהם פני תיישים צעירים — כי רועים היו.

— הא הכסף, יא בחורים!

קידות-חן הרריות.

— היכן גמליכם?

מעל לכיפות החמר האריכו הללו את צוואריהם החרוזים אלמוגים כחולים, ובין לסתותיהם — צברים.

— קראו להם!

הבחורים משיקים את חלילים לפיהם השחום: מְאֻכָּפִים מרדעות אדומות צועדים הגמלים בין אורלוגין, דקלים, מסגדים, קורסים ומקפלים רגליהם כאילות.

מוסטה:

— נסעד, בטרם תלכו אל הריכם!

הכושי מותח את בטנו: צרה היא כעכבר, מוסטה שם מטבעות לתוך כף-ידו הוורודה.

מסיבים לכֵרה: יש זיתים שחורים, יש זיתים ירוקים, יש פַּבאב, יש גבינה חֲרוּרָה, יש מוקה, ויש נרגילות העושות בעבועים בים.

ויש פאנטאסיה. הכושי מספר חלום: אריה שחור שיסע ירח ירוק, והקופים תלשו מכאב את שערות העצים. אחמד מספר חלום: לילה-לילה גחים מכוכי מאורתו צללים, לבושים שריוני חחים, ומסתייפים. בחורי מואב מנענעים את תלתליהם הרקומים קמיעות ומקשיבים. מוסטה מספר חלום: אמש הניף את שחרזדה ממטת הלילה האלף ואחד וברח עמה ליפו. צובר-הגללים מספר חלום: מדרגות רודפות אחרי מדרגות ונחות כחתולות על גזוזטרה; אחר כך מטפסות הן לגזוזטרה אחרונה, כשזנבותיהן בשפמיהן. חדר אחר חדר נפתחים, כמראות. באחד מהם: תיבת-צדף. פתח אותה, אתה הלוליון! כל פניני הפילגשים של שולטני ערב בתיבה זו!

שני מוסטה חורקות מקור.

החמור מספר חלום: לילה-לילה רוכבת על גבו אשה, שדולי הפנינים דלוה בקונכיה מן המפרץ הפרסי.

בחורי מואב הוזים בפניהם פני הבזלת, גמליהם מאריכים את צוואריהם אל הים, — מדבר זה ללא חול.

דממה. גם הדגים הגיפו את עיניהם. רק הנרגילות עושות בעבועים בים.

צמרות הדקלים כבר מנפנפות לילה רחוק. בחורי מואב יושבים על מרדעות גמליהם, פולשים את השווקים וגולשים להרים המתעטפים בעבאיות שעירות.

צובר-הגללים:

— הלכו הבחורים לעדריהם... הלוך הלכו הבחורים לנשיהם.

רגע — הר זוקף צללים; משנהו — הם נשפכים לתוך בקעה.
מוסטה:
— עצוב אני...
פתיפוני יפו מסלסלים את קהיר: בנז'ע, תוף ואשה.
צובר-הגללים:
— מוסטה, למה אתה עצוב?
על חומות העג'מי מטפסים צללי צלבנים: הירח עודנו רחוק, והם כבר סהרוריים.
מוסטה:
— יודע אני ולא יודע.
בחשאי-חשאין כופפת אניה את מעשנתה ומפליגה לאופק לדלות את השמש.
צובר-הגללים:
— ואני, מוסטה, יודע...
סבל יחף עובר, משתהה ליד זיז קיר ומגרד בו את גבו, שטלטל תיבות תה עם ריחות ציילון, שקי קפה עם ריחות ברזיליה, ואלה בישמו את סחביו: הוא מתגרד; וטוב לו.
צובר-הגללים:
— הטבעת, מוסטה, היא סגולה לעצבות, כבַּבּוּנָג' לכאב בטן.
הכושי מחייך לעצמו: אפריקה שלו אינה מילנכולית.
מוסטה חולץ את הטבעת: אבנָה מציתה כמה חלונות ביפו העתיקה.
צובר-הגללים:
— מוסטה, לטבעת זו היתה יד, ויד זו, מוסטה, של אשה היתה.

הדגים בקיתון מתהפכים כתינוקות בעריסותיהם לפני שינה.

צובר-הגללים:

— והאשה — כטבעת...

מוסטה:

— ומי ראה אותה?

צובר-הגללים:

— חלימה ראתה אותה.

מבויש חוטט החמור בטלפו את האדמה.

מוסטה:

— מתי?

מגדלורה של יפו מהבהב כבר, כנר בתוך פנס.

צובר-הגללים:

— לא ביום: ביום חלימה היא אשה זקנה, הקוטפת צברים.

מוסטה:

— ואיפה?

הכושי פותח את ספר הגרוטיסקות: הוא חובב בריות משונות.

צובר-הגללים:

— מאחוריך, מוסטה, עשרים סימטאות: מאחוריהן מגדל, ולו עשרים חדרים, ובהם עשרים חתולים.

צמרמורות חובטות את הכושי.

צובר-הגללים:

— צריך לקצץ לעשרים החתולים את זנבותיהם.

האניה, שהפליגה לאופק לדוג את השמש, חוזרת ובמעשנתה אפילו פיח אין.

צובר-הגללים:

— עשרים החתולים ארוכי-הזנבות גולשים מעשרים גזוזטרות המגדל.

אחמד נרדם על רקע הים ומונה בחלומו:

— עשרה דגים היו לי, ועשר אניות היו לי... עשרה דגים, ועשר אניות...

מוסטה:

— ובכן, דלת נפתחת... עשרים דלתות נפתחות...

מכל פוך שבעג'מי יוצא צל: דוכס נורמנדי, שזקנו כחול וכו'...

צובר-הגללים:

— ובחדר העשרים: עשרים חלונות...

הצמרמורות חובטות עדיין את הכושי, והוא גונח:

— שלג באפריקה, שלג לבן באפריקה...

צובר-הגללים:

— בין החלונות—מִטה...

לפתיפוני קהיר—טינורים: אל תשכחו, תיירים, שקארוזה אהב לילות כאלה.

מוסטה:

— ובמטה?

בשדרות המלך ג'ורג' אוטו מטייל לאטו, ובו שתי נשים צפוניות, המסתכלות מבעד לורנטות בדקלים הליליים.

צובר-הגללים:

— ובמטה, מוסטה, איזו אשה...

אם אין זו שחרזדה, הרי היא גריטה גארבו, המעשנת אופיום, ועיניה בים, בים זה שלפנינו.

צובר-הגללים אל החמור:

— חלימה, היא ישנה?

החמור—חלימה המכשפה—מכה בטלפיה על אדמה כגונג.

מוסטה:

— היא ישנה?

אשד שערות על קיר מגדל: הירח סורקן, לכן בלונדי הוא.

צובר-הגללים:

— היא מעשנת אופיום...

הכושי מתמודד, נחיריו רוטטים: אפריקה מתרחצת עתה בכל נחלי המוסק.

מוסטה מזדקף:

— כמה סימטאות, אמרת?

בינתיים מתפשט הכושי אינסטינקטיבית וצועד אל הסלעים.

צובר-הגללים:

— אמרתי גם זאת, שפנינים לאשה: בתנוך-אוזן, בנחיר-אף...

מוסטה מניח פגיון שלוף על גופו הערום של הכושי:

— אידיוט, הרי זה ים ולא וואדי!

הכושי פוקח את עיניו: כושי הפוקח עינים בלילה ומתבייש במערומיו.

מוסטה:

— וכמה גזוזטראות, אמרת?

תורו של צייד-הזמירים להיות סהרורי, — והוא צועד אל הסלעים.

צובר-הגללים:

— אמרתי גם זאת, ששייך זקן מטפס עתה על קירות המגדל...

מוסטה מניח את פגיונו על עיני הצייד:

— אידיוט, הרי זה ים ולא יער!

הלה מתנודד: הירח ניתז מעל ראשו ומדלג, כסנאי מדקל לדקל.

מוסטה:

— וכמה חלונות, אמרת?

המגדלור של יפו מצליף עליהם: רגע מחשיכות האניות.

צובר-הגללים:

— אמרתי גם זאת, שכושים קטנים, מי שהיו מצחצחי נעלים, מציצים לתוך החלונות, בשכר גרוש ללילה.

מוסטה, ששיטח את צלו על הים, זוקפו:

— ואני זורקם למטה, כאגוזים!

הוא בועט באחמד, החורז את דגיו למיליונים; בועט בצייד הזמירים, המנמנם כעץ; בועט בכושי, הדולה אגוזי קוקוס מתוך עיניו; בועט בחמור — חלימה המכשפה — הטווה סיוט זה, כחמור שבמשל:

— לסימטאות!... לגזוזטראות!... לחלונות!...

עובר משמר בריטי: הכנופיה, ובתוכה החמור, מְתַמֶּמת ומטילה מים. ובטרם תכנס הכנופיה לעשרים הסימטאות, היא סרה לקאבארה.

במה, פסנתר: מנענעיו חבוטים. צלילָיו: כלבים, קופים, נשים — במקהלה אחת: בשוק ביאווה, או באחד האיים. גלגוליו של פסנתר זה: בהיותו באביבו עינוהו הוירטואוזים כל כך, שהתחיל גועה כשור טבוח. קמו עליו וכלאוהו במרתף. העכברים שיננו עליו גאמות בלילות: החתולים דיקלמו רומַנסים מכל גגות-העיר. והמוניטין של הפסנתר האומלל נתפשטו. פדרבסקי העיד עליו, שנשמתו הערטילאית של שופין מטיילת על גבי מנענעיו. כשתותחי 1914 החלו לנגן מעל כל במה ולמען כל שדרות האנושיות, נתחרש הפסנתר: העכברים אנוסים היו להקשיב לצלילים הסנטימנטליים של התותחים. כשהללו נתחרשו, העבירו משום-מה את האינוליד המוסיקלי לקושטא. באוירון או באניה משורינת? ימים אחדים זכה להתארח בטרקלינו של איזה פחה. הלה, עצבני — נשיו חייכו לבוספורוס בלי צעיפים — התנפל עליו בחרב עקומה, בשעה שהאומנת הצרפתית, היחידה שלא בגדה בתורכיה, כדי לקדש את זכרו הנערץ של פייר לוטי, שיננה לבנותיו איזו גאבוטה.

מאז דָמָה גורלו של פסנתר זה לגורלן של הנסיכות הרוסיות הגולות. הוא נדד מקאבארה לקאבארה: כל חיילי הקואליציה חבטו עליו באחוריהם. בהמון סרטים צולם במסכתו הרצוצה ובשיניו הסרקסטיות. מקושטא ליפו דרך דמשק, זוהי דרך רמוסה לכל הרפתקני העולם, למן אלכסנדר המכונה הגדול ועד פסנתר זה.

ועתה — הפסנתרן: הוא אינו ראוי לפסנתרו! אמנם: בלוריתו מפוקסת, סמוקינג מרופט לגופו, ואצבעותיו מכות בזריזות, כסנדלר ספרדי בפטישו.

יש גם סכסופון: בחדוותו—איזו צרידות מגרה. יש גם דו'אז: זהו כלי צעיר וסימפטי, ככושי אמריקאי בכותנת לבנה ונוקשה, החולם על תחיית המיתוס האפריקאי.

הרקדניות הן חמש: נבחר מהן את המקידונית, לזו הבטיח מוסטה למלוק את ראשה הנאה.

תרקוד נא לפי שעה את „אהובת הצאר" ותראה לאספסוף את טריקו המשי! לפסנתר נשארו עוד כמה שְׁנַיִם פתטיות, והסכסופון מנפנף בשמלתה במשהו גסות. פתאום היא מתנודדת „אהובת הצאר"—מוסטא מביט בה—ומורידה אינסטינקטיבית את שמלתה על הטריקו הוורוד. אבל אספסוף זה של ספנים, סבלים, מבריחי-חשיש, גנבים, גועש: ביס! גם הכושי צורח: ביס!

מוסטה תוקע אגרוף בשניו של זה:

— גם אתה אוהב רקודים צבעוניים!

כבפנטומימה, מתחמקת בינתיים המקידונית, ומוסטה מוצאה על הגג. היא מגפפת אותו בגופה הכבד כהר והקל כנחל. ריח התזמורת, זיעת כַּרְמֶן ועוד איזה בּוֹשֶׁם הנודפים משמלותיה, מסחררים את ראשו.

לאחר שהסיר הכושי את צלו מן הפנסים, הוא רוטן אליה מפויס:

— את ראשך אמלוק בסוף הלילה הזה!

הוא מורידה מן הגג, מושיבה על החמור, והכנופיה נכנסת לתוך עשרים הסימטאות.

בסימטה הראשונה:

זו נפתחת לים ירוק, שחופיו—הרי הבאלקאן. בעיני המקידו-נית הסגורות בתוך שלוש טבעות-כחל — דמעות. היא מניחה את לחיה, השזופה מחשמל, על לחיו של מוסטה:

— הבט, שם הכפר שלי! שם הייתי נערה בין הנערות, ולי—הצמות היפות בכפר... בכל לילה מתחת לחלוני: גוסלות ופגיונים.

והיא שרה: הכוהל של מאות לילות מתנדף מקולה, הים מצלילו לפזמון אהבה, הצובט את הלבבות של בחורי כפרה, אשר נרדמו על הגרנות. גם הכושי לופת את לבו ונובר בראשו בשמלותיה.

בבעיטה קולעו מוסטה אל הקיר:

— מסכן!—מיבבת המקידונית—גם לבו של כושי הוא לב!

מוסטה:

— סתמי את הפה! לב? באיטליז יש לב!

צובר-הגללים:

— מוסטה, התנהג קצת כאביר: אל תשכח, כי האשה במגדל מביטה מבעד לעשרים חלונות!

המקידונית, שאין למסתורין שליטה עליה, מגחכת:

— אשה, ולה עשרים חלונות? את הכוכבים תרמה, זקן, ולא את קארולינה!

ואמנם: אף לא חלון אחד בסימטה אטומה זו, שחלונה הוא הים השמם.

צובר-הגללים:

— אשה, הטי אזנך לאמרת חלימה המכשפה: „שכל האשה —בנָפָה, בסיר ובמטאטא!"

המקידונית מצלצלת בעשר אצבעותיה:

— זקן! כשקארולינה מחייכת, השולטן ממרוקו מחוויר!

צובר-הגללים:

— אשה, חלימה המכשפה אומרת: „לחוצפת האשה— שבטים לחים!"

בנעלה האדומה, עם פיף הכסף, מרביצה בו המקידונית בעיטה. מוסטה מדרבן את שפמו:

— די לי במשלי ערב! די לי בדם הבאלקאני!

אותו רגע נפתח, בכל זאת, אשנב בסימטה זו: ראש מזונב תלתלים אפורים משתרבב וצורח:

— אני מצחצח את הלבנה, ואתם יורקים עליה? אני מצחצח, ואתם יורקים, הא?

מוסטה:

— מי אתה, ברנש?

חטמו הארוך של הלה מטיל צל מלוכסן:

— אני — זה אני! ומי אתה?

מוסטה:

— לפי המחבר: קוביוסטוס, לוליון, או משהו דומה לזה.

בעל החוטם הארוך:

— ואני, בריה מסתורית מאוד, אם אפשר לומר כך. ומי הבתולה הזאת?

מוסטה:

— זוהי קארולינה, אלמנת אסיה הקטנה.

החוטם הארוך מחייך רכות:

— כך... ומי העלם הזה, הצובט אותה?

בבעיטה מציגו מוסטה באור רצוי:

— זהו רומנטיקן שחור וסימפטי.

החוטם הארוך — בנוסח שכספיר:

— לבי-לבי לך, רומיאו אפריקני!

מראה על הדייג:

— ומיהו ברנש זה, המפוסל בעץ זית והחובק אקוריום?

מוסטה:

— חציו גולם וחציו טומטום: הציירים ציירוהו דווקא דינאמי מאוד.

החוטם הארוך רומז על הצייד:

— ומי זה, שראשו מלא נוצות כתומות?

מוסטה:

— זהו טפוס ארכיאולוגי, מצאצאי נמרוד.

החוטם הארוך מתעטש ומכה גלים בים:

— ומיהו זקן זה, הדומה לשר האוצרות של מלך תימן?

מוסטה:

— הוא צובר-גללים פשוט: לפעמים הוא מוצא בהם טבעת, פתגם.

צובר-הגללים:

— פתגם עתיק אומר: „צל ההר איננו ההר". בעצם, הנני גַלָבו של הארון-אל-רשיד.

החוטם הארוך:

— ומיהו חמור זה, שאינו דומה לעצמו?

מוסטה:

— לדידי: הרי זה מין מוקיון בטלפים.

צובר-הגלגלים:

— ולדידי: הרי זו חלימה המכשפה, מי שהיתה אשת-חיקי.

החוטם הארוך:

— רבותי, למי מכם יש קומץ טבק? יש לי מקטרת ואין לי טבק, כשם שיש לי ירח ואין לי שמש...

מוסטה:

— טבק אין לי, אבל סיגריות יש, ונורבגיות!

עשן מסתלסל מנחירי החוטם הארוך:

— זה לי מאה שנים שלא עשנתי.

מוסטה:

— ומי אתה, בעצם?

החוטם הארוך:

— צריך לשאול את וואלטר סקנט הצולע: הוא כלאני בעלית-גג זו בשנת אלף מאתים שלושים וארבע, אם אין זכרוני מטעני...

מוסטה:

— ומה אתה עושה שם?

החוטם הארוך:

— עבודה קלה בערך: מצחצח את הלבנה.

הכושי:

— חבל, שאינני במקומך: יש לה גוף כה רך ולבן.

מצחצח-הלבנה:

— היית עושה ממנה כושיה, ומה היה אומר עליה וואלטר סקוט האציל הארי, אה?

המקידונית:

— האריים אוהבים דווקא את הכושיות. מנסיוני אני מדברת. בקושטא היו כל האופיצרים האנגלים רצים אחרי לוציה, ששדיה דמו לאבטיחים שחורים.

הכושי מחייך פתאום מבויש: כתמי-שלג מנצנצים בלחייו, ונדמה לו, כי אותה בת הפיורדים, בעלת הבטן הארוכה, כוססת עוד את אזנו.

מוסטה:

— רד ובוא אתנו.

מצחצח-הלבנה:

— להיכן אתם?

מוסטה:

— שאל את גַלָבו של הארון-אל-רשיד!

צובר-הגללים:

— רוצה אני להראות למוסטה מין אידיאל חדש של אשה.

מצחצח-הלבנה:

— אלך אתכם! מיום הולדתו של הרומנטיזם מסומר אני למקום אחד. מתעייפים, ידידי. צריך להחליף את האסכולה. אבל כיצד ארד? וואלטר סקוט ריתקני בשלשלאות.

מוסטה:

— שטויות! שברתי קופות ברזל של פאטֶנט גאוני. אני הוא יוצרו של התת-ריאליזם!

הכושי משתלשל כלפי מעלה, מוסטה מטפס עליו עד לאשנב — השלשלאות היו רופפות כקורי עכביש — ומוריד את הזקן: שלד, שתלתליו גלשו לו עד לרגליו היחפות.

נתנו לו כמה זיתים ופרוסת פתה.

חטמו הארוך התחייך:

— אלה הם באמת זיתים מזית ופתה מתנור?

המקידונית מלטפת אותו:

— מסכן שלי!

הלה מרתית את אצבעותיו המעוקמות על זרועה החשופה:

— ואת באמת אשה, ולא סילפידה ולא אונדינה?

הכושי צובטה, והיא צורחת:

— אה, כלב שחור!

צובר-הגללים:

— במיתולוגיה הערבית אין פיות, אלא נשים ממש!

המקידונית:

— איני שייכת לגזע או לאומה. הנני בינגזעית ובינלאומית!

מצחצח-הלבנה:

— בתי, מילדותי אהבתי את הגיאוגרפיה ואת המסעות.

המקידונית:

— ואני קיפלתי את כדור-הארץ במטה אחת.

מוסטה:

— מצא מין את מינו: הפטפוט הרומנטי ופטפוט השוק!

לדרך!

מצחצח-הלבנה למקידונית:

— בתי, חלש אני ויחף. אנא, הושיביני על החמור!

בסימטה השניה. לתפאורה – וואריאציות קלות: צללים על הגגות, וירח על האדמה. בעל החוטם הארוך מצביע עליו:

– כלב זה אינו רוצה להרפות ממני...

המקידונית מלטפת רעמתו של כלב זה, המתחכך בשמלותיה:

– הוא כה עצוב, המסכן. סבור, וודאי, כי הנני גַלבה.

הכושי:

– אצלנו, באפריקה, הוא שחור. אבל אנחנו מסיידים את פרצופו, לכן הוא כה חוור אצלכם.

פתאום גולש בעל החוטם הארוך מן החמור ומתחיל לתופף על מצחו:

– אה, נזכרתי, מי אני!

כולם משתטחים בתוך זירה של אור, הקבועה בתוך קרקס של בתים.

ספורו של מצחצח-הלבנה:

– את אור העולם ראיתי במנזר עתיק, שנזירותיו שימשו מסַמלות לכל הציירים האיטלקים ולדמיונו של בוקאצ'יו. זוכר אני במטושטש חורשת ברושים, באר, ומסביב לה — סוסים, צלבים לבנים על גבם, והמון דמויות שחורות. את אבי לא ראיתי מעודי, אבל הרבה אמהות פנקוני, ועד היום נתקע בי תַסביך רב-פנים.

המקידונית:

— מה זה תסביך?

הכושי:

— וודאי, מין קמיע.

מצחצח-הלבנה:

— מן הילדות עברתי לאטי אל העלומים.

המקידונית:

— עלם יפה-תואר היית?

מוסטה:

— איזה סגנון!

מצחצח-הלבנה:

— יש לשער, שלא: חטמי המופרז פגם בקלסתר פני. ערב אחד הושיבוני אמהותי על סוס, נשקוני והתיפחו.

הכושי באי-סבלנות:

— קצת הרפתקאות, סבא!

מצחצח-הלבנה:

— עם שחר באה לקראתי כפרית מסביבות וויניציה, ובידיה שני כדי חלב. תחילה לגמתי חלב מכדיה, ואחר אנסתיה.

המקידונית:

— בראבו!

מצחצח-הלבנה:

— עם צלצול הפעמונים לתפילת-מנחה התאהבתי בדונה, שהלכה לכנסית סאן-מארקו ועיניה במניפה. עוד בו בלילה שוטטתי על סוסי על גגות וויניציה, וחוץ ממדונות גוטיות מכוערות לא נזדמנה לי שום אשה. סוסי שר בארקארולות, אפילו הגשרים גנחו, אבל הנשים לא

יצאו אל הגזוזטרות. רק עם דמדומי בוקר מצאתי את הדונה הציילנית ישנה בפוזה טיציאנית ידועה.
הכושי מתאנח עמוקות. מוסטה בועט בו:
— מה, גם אתה מבין באמנות?
מצחצח-הלבנה:
— צנחתי מעל סוסי: הוא דהר מעל גגות ווינציה וצהל אל השמש, שעלתה ירוקה וזהובה מתוך התעלות. ואני: הסתכלתי בדונה, שסימלה לפני בתמימות, כמובן, את כל פוזות האהבה. בינתיים משך סוסי בכל פעמוני הכנסיות: לבשר לוויניציה את בשורת אביבי הראשון. הדונה שלי פקחה את עיניה, החווירה, וצעקה: „ברח, אומללי!" לא ברחתי. הפעמונים צלצלו בלבי וחבקתי יותר מאשה, כמעט מַדונה.
מצחצח-הלבנה נשתקע בהזיות, כלומר: בפוזה השלטת באמנות זה מאות בשנים. גם המקידונית העבירה לנגד עיניה את כל הבחורים, שהעלו בלילות סולם מילודי אל חלונה, כדי שתרד בו.
מצחצח-הלבנה:
— לאסון יש כל הממדים, לאושר אין כלום—מכאן אסונו. אביבי הראשון לבלב וקמל בין-רגע. לפני עמד דוג' זקן עם סְבִירִים: שלשלאות בידי וברגלי, שלשלאות בידיה וברגליה של הדונה שלי. כלאו אותנו בתא מול תא, והירח כווילון באמצע, אבל כווילון אטום...
לאורך החוטם הארוך, כלאורך מרזב, שהגשם על גגו, זלגו דמעות:
— משום כך מצחצח אני ומצחצח את הלבנה: רוצה

אני לראות את הדונה שלי, שעודה כלואה, אולי, בתאה...

מוסטה:

— ועולה בידך לעשותה ראי בעל דו-פרצופים?

הלה:

— לעתים רחוקות... יורקים ויורקים עליה בלי הרף...

הכושי:

— אם כך, מוטב כבר לצחצח נעלים.

עובר משמר בריטי. כולם מתחבאים בין הסלעים, חוץ מן החמור, המתגרד לתומו בטלף.

כשפרסות סוסי השוטרים מכות על אבני עג'מי — גחים כולם מבין הסלעים. הם כל כך קרובים ליפו שמגדלור פוזל בה, וכל כך קרובים לבגדד שאורלוגינה הוא תרנגול, המכריז על חצות, שעת הוידויים.

והכנופיה מתעטשת ומונה את חטאיה.

מוסטה:

— תייר, שצילם את יריחו: הצגתיו עירום, כדי שישתזף...

הכושי:

— הולך לו ברנש — כלומר אני — לטייל, ומטייל בכיסי המטיילים...

אחמד:

— אשה צעירה כל-כך, קונה דג זהב — מזלה... ואני מגליש שעון זהב — מזלי...

המקידונית:

— אני רוקדת כמעט עירומה את „אהובת הצאר", ובחור מגושם, האוהב את בנות הבאלקאן, מסתכל בי. אחר חצות הוא בחדרי. אני שורקת, ומוסטה בחלון.

מוסטה, מה עשית בו?

מוסטה:

— הוכחתי לו, כי מימי הירקון רומנטיים מאד, סמוך לשבע הטחנות...

צובר-הגללים:

— המשטרה אינה סובלת אותי סתם כך, בשל בשמַי...

בעל החוטם הארוך:

— אלפי ראשים צריך להתיז מעל כתפי: אני הוא רוצחָם של כל המתאבדים הליליים! כי הירח בידי, כראי מסנוור: אני מנידו קלות, ואדם צעיר גולש מגשר, מגג, מאשה.

מוסטה:

וחלימה המכשפה מה אומרת?

החמור מסתכל בכנופיה בעינים אֶזוֹפִיות וחושף את לסתותיו בגיחוך.

צובר-הגללים:

— חלימה שלי אומרת: החמור אינו סהרורי, הוא נושא על גבו המרופט את כל סמלי האנושיות הפשוטים והיומיים.

צעקת אימים ביתקה פתאום כחרב את הלילה לשנַים. עיני הכנופיה נסתמרו.

מאיזה גג נפנף דון-קישוט בחנית חלודה על אניה משוריינת, שכוננה אליו את לועי תותחיה. אבירה של ספרד השתרטט על פני האופק בנוסח דוֹמיֶה, וצרח:

— אה, דרקוני פלדה, חיות-רובוטים, אכריע אותכם, כשם שהכריע סבסטיאן הקדוש את דרקוני ההימאלאים!

אבל האניה, שחיפשה צפלינים בין הכוכבים, נמוגה פתאום, ודון-קישוט צחק באלפי פיות:

— אה, הכרעתיכם, דרקוני פלדה ארורים! הנה דמכם הכחול!

בעל החוטם הארוך, שהיה בן אסכולה מאוחרת, גיחך:

— הי, סבא, שמא יש לך קומץ טבק?

דון-קישוט נתחלחל: נעץ את חניתו באוויר ונשען עליה:

— מי אתה, בן השטן, המעיז לקרוא לאביר צעיר, סבא?

בעל החוטם הארוך:

— לפי עניות דעתך, דון-קישוט, היכן נמצא אתה?

הלה:

— מה משמע, היכן? בקשטיליה, ביער הדרקונים!

בעל החוטם הארוך:

— טעות! אתה נמצא ביפו, שממנה ברח יונה לנינוה, והסמוכה מאוד לתל-אביב.

דון-קישוט:

— וזהו הים?

— אלא מה, יער?

— באמת: לריחו צבע אחר.

— ובאיזו תקופה חי אתה, אביר שלי?

— מה משמע, באיזו תקופה? בעצם הרינסאנס! יחד עם דא-ווינצ'י, עם מיכאל המלאך.

— טעות! חי אתה בשנת אלף תשע מאות שלושים ושמונה...

דון-קישוט משפשף את עיניו,—השמים, אם כי הם אסטרולוגיים, אינם משמשים לא שעון ולא לוח:

— והמפלצות שהכרעתי לא היו דרקונים היורקים אדי רעל?

בעל החוטם הארוך:

— דרקונים או תותחים, — היינו-הך! אבל לא הכרעת אותם, אידיוט שלי! הסתכל היטב במקלך החלוד.

דון-קישוט שולף את חניתו מן האוויר, וצלו הענק מתנודד:

— צדקת, ידידי, ראויה חניתי זו לשמש קב לברמינן צולע.

ובתמימות:

— ומי אתם, בעצם? אה, באתם לשים את זר הקוצים על ראש הגבור! היו ברוכים לי!

צובר-הגללים:

— הט אזנך, האביר, לאמרות חלימה המכשפה.

— מה, חלימה המכשפה? —צרח דון-קישוט—על כל עצי קסטיליה אתלה אותה! מכל הרי אנדלוזיה אשליכנה התהומה!

אם כי צל היה, נָשַׁף כהידרוזורוס ממש.

מוסטה:

— הי, חמור, מה אתה מתרגש שם? אתה מעורר את ציי הים והאוויר.

בעל החוטם הארוך - ברכות וולטירית - לדון קישוט:

— אל תבהל, אחא, אני רוכב עליה, על חלימה המכשפה.

מוסטה:

— רד מן האוויר, ואם לאו—אני עוקר לך רגל מן...

דון-קישוט מרים רגל ימנית: בהונותיה נוגעות בחוף גיבראלטאר.

מוסטה צורח:

— אידיוט, לאן אתה הולך?

דון-קישוט מרים רגל שמאלית: בהונותיה נוגעות בפיראמידות של מצרים.

מוסטה צורח:

— אידיוט, לאן אתה זוחל? רד אלינו, אל הסימטה!

דון-קישוט מתייפח:

— אני עיוור בשתי עיני.

מוסטה:

— מי ניקר את עיניך?

דון-קישוט:

— אם לא דולציניאה, הרי וודאי מכשפה אחרת.

מוסטה:

— חבריא, נורידו בחבלים!

ולדון-קישוט:

— השלך את מקלך לים!

הלה:

— לא אשליך: זהו נשקי היחידי בפני האווירונים.

מוסטה:

— השלך, אומרים לך! אני תולש לך רגל מן...

דון-קישוט מתחלחל ומציית. קולע את חניתו כצְלָצָל לתוך הים: אניותיו מתפצחות כבָטנים, תניניו מתחילים להתפתל, לכשכש בזנבותיהם ולזעזע את החופים.

מוסטה:

— חבריא, החבלים!

אבל אין מפשילים חבלים על צל: הם צונחים מעליו!

דון-קישוט מגשש ברגליו העכבישיות: אחת נסתבכה בין פקעת גגות, רצה לשלוף את הרגל והניף את הגגות.

איזה מחזות ליליים ראו השועל השמימי והטייסים!

דון-קישוט פרש את זרועותיו העטלפיות: באחת חבק את המגדלור, ובשניה—את צווארה של המקידונית.

מוסטה חרק בשניו:

— מנוול, תמלוק את ראשה!

דון-קישוט יבב: גיגאנטי, אומלל. נעץ את ראשו בין הכוכבים והתאנח:

— איזה נועם בסטרטוספירה!

מוסטה:

— ברגלים! סחבוהו ברגליו!

כמה פשטות בתכסיס זה! דון קישוט שלשל את רגליו הנעולות אנפילאות, והכנופיה משכה אותו במאונך.

וסומא עמד בסימטא וצחק צחוק אבירים.

הכנופיה מציגה את עצמה.

בעל החוטם הארוך:

— לאחר סרוואנטס, אני הוא שהוציא לך מוניטין.

דון-קישוט:

— הקורסיקאי הקטן סיפר לי...

הכושי:

— אני נכדו של המלך רון-הו...

דון-קישוט:

— אה, מכשפים ארורים, רדפתם אחרי בדז'ונגל על פילים שחורים.

אחמד:

— דון-קישוט, אם תרצה להתגרד, תגיד לדגים שלי. הם יגרדוך כהוגן.

הלה:

— היה ברוך לי, אתה האדם הטוב! על גופו של האביר זוחלים תמיד רמשים.

מוסטה:

— הב יד, אחא! גורל אחד יָעַד לנו הגורל!

דון-קישוט:

— אתה הוא זה שצבט את דולציניאה, בשעה שאני צבטתי את הגיטרה מתחת לחלונה!

המקידונית:

— לדולציניאה שלך היה פרצוף מחוטט. אני הבחורה היפה בבאלקאן!

דון-קישוט מנשק את ידה:

— יחד עם כל האספסוף הבינלאומי, אני מהלל את יופיך!

צובר-הגללים:

— והיכן סנשו פנשה?

דון-קישוט:

— בסימטה השניה. אכר מטומטם זה וודאי צולה לו תפוחי אדמה על גללי עזיו.

ובקול ביישני:

— אני רעב מאוד. הייתי טועם משהו.

מוסטה:

— אל סנשו פנשה, כנופיה! גם המעיים שלי מרקדים קאריוקה.

דון-קישוט:

— סנשו הוא קמצן מזוהם. הוא שהרעיבני. מִכאן—צְלי.

מוסטה בחירוק-שנים:

— אני כבר אדגדג לו את הכרס.

בסימטה השלישית.

התפאורת: קטע של סימטה בקורדובה. צפרדעים באגן מים מעובשים, שובך, לול ובית-אבן, שבגזוזטרותיו הזעירות — עציצי דקלים.

דון-קישוט מניף את זרועותיו:

— הה, כפר-מכורתי! הה, כנָרי האגם! הה, שמים ריחניים כדשא! הה, עכברים, המכרסמים את גבינת הירח! הה, דולציניאה, את נוחרת, ולבי ער!

בעל החוטם הארוך:

— נתעטש, רבותי, לדון-קישוט נזלת פיוטית!

הכנופיה מתעטשת בקול אדיר: התרנגולות מתחילות לקרקר, והצפרדעים מטמינות את כנורותיהן בבטנן. מאחורי הבית המקולף יוצא ברנש, ומכנסיו משולשלים, כבתמונה הידועה של שאגאל.

דון-קישוט מכה בידיו:

— סנשו, מה לך? הרי גברת אתנו!

הלה מגמגם:

— מר דון-קישוט, יש לי, לא עליכם, שלשול. שמעתי, מתעטשים, וקפצתי באמצע...

דון-קישוט:

— אכר יצאת מבטן אמך ואכר תשוב לבטן האדמה.

הלה:

— זהו גורל כזה, מר דון-קישוט!

מוסטה שורק:

— הי, ברנש, לכפתֵר את המכנסים!

סנשו מחייך באותו החיוך של הנער הצולע של ריבֶּרָה:

— אבל... לא, לא גמרתי...

בעל החוטם הארוך:

— סנשו, התבייש, לפחות, בפני הלבנה!

הלה עושה תנועת ביטול כלפיה, כאילו היתה זו אשתו המשקיפה מן החלון:

— אה, זו מכירה אותי...

מוסטה:

— הסתלק! אני שופך לך את כל המעיים החוצה.

סנשו בורח, ודון-קישוט מלמד עליו סניגוריה:

— אתכם הסליחה, רבותי, דם-אבירים אינו נוזל בעורקיו!

מוסטה:

— כנופיה, נ-נֶפֶש כאן! הנה מרפסת, המשקיפה אל ליל קיץ, שכוכביו הם קסטאנייטים, אם לחקות את סגנונו של פייטן מימי הביניים.

דון-קישוט:

— רבותי, מהלך רבע שעה מכאן מתנוסס ארמוני, העשוי אלמוג ירוק. אולמיו, רבותי, מרוצפות אספַּק-לריות, וברבורים שטים עליהן.

בעל החוטם הארוך:

— אה, אה, דון-קישוט, אתה מפריז!

הלה, נעלב:

— אני מפריז, רבותי? כלום אמרתי, שארמוני עף?

כלום אמרתי, שקירותיו מנגנים? כלום אמרתי, שכל הפאונה האפריקנית עולה צלויה על שולחני? כלום אמרתי, שנשים יפות מתרחצות באספקלריות?

בעל החוטם הארוך מפסיקו:

— דון-קישוט, שפשף-נא את עיניך!

הלה—מבוייש:

— שכחתי לגמרי, שאני עיוור...

מוסטה:

— די לנו בארמונות ספרד! אני רוצה פִּתה, שֶשליק וזיתים מיפו, גבינה מרמלה... הי, ברנש!

סנשו גורר את רגליו הנתונות בקַבקבי עץ.

— מה יש לך לזלילה?

סנשו מבליט כרס מבעבעת ומחייך בצער:

— ביתי דומה לכל פונדק ספרדי: אין מוצאים בו אלא מה שמכניסים בו!

מוסטה:

— פתגם נאה! ומה אתה זולל?

סנשו:

— אני... צפרדעים צלויות. מהן לי השלשול הכרוני.

מוסטה:

— ומי הן התרנגולות המקרקרות?

סנשו מיתמֵם:

— אלה הן השִדות של דון-קישוט. בלילה אני מכניסן ללול. אותו רגע מגלה הלבנה סירי שמנת הערוכים על איצטבה.

— וזה סיד?—קובע לו מוסטה טבעות מסביב לעינים,— סיד, מה?

סנשו מתנודד, אבל אגרופיו של מוסטה שומרים על יציבות עמידתו:

— ערוך את השולחן! אם לאו, אני תולה אותך באוויר, ורגליך למעלה...

האורחים מסובים בסדר זה: מוסטה למראשות הרי אנדאלוזיה, צלו של דון-קישוט סרוח על טירות קשטיליה, לימינו — המקידונית, הקולעת פרחי מַגנוליה בשערה, לשמאלה—בעל החוטם הארוך, המלטף בתנועה סוקראטית את זקנו; ואחריהם— שאר הכנופיה.

סנשו מעלה על השולחן קערות שמנת, חריצי גבינה, זיתים שחורים ולחם, שנאפה ברמץ.

בעיניו של דון-קישוט נוצצות דמעות:

— זה לי מאות בשנים שאני צם, וסנשו זולל.

הלה מתנצל:

— אני אדם פשוט אני... ואתה, אדון דון-קישוט, אביר אתה...

צובר-הגללים כורך זית וגבינה בפתה:

— הטו אוזן, רבותי, לאמרות חלימה המכשפה: „טובה פת קיבר מלופתת בבצל מן הגנים התלויים של סֶמירַמיסז" המקידונית מחככת את לֶחיה בלחיו העכבישית של דון-קישוט:

— תתן לי במתנה את ארמון האלמוג הירוק? אתה כה חביב!

— אתן, יפהפִיַת הבאלקאן!

מוסטה צובט צביטת-צבת בירכה:

— מנוולת! אמרתי לך, שלא תבקשי כלום מאורחי, בַּנתִ.

דון-קישוט, הוא אורחי הלילה, בנת?

זו, בקול יַפחני:

— מה ביקשתי... ביקשתי טבעת... האביר אמר לי, כי יש לו אוסף של טבעות. וזה — צובט תיכף.

דון-קישוט:

— שֵׁיך מוסטה, כבודו שכח, כנראה, את הסעיף השלושים מסֵפר-האבירים, האומר...

מוסטה:

— דון-קישוט, הנה לפניך גביגה, לחם, זיתים, הואיל נא ברב אבירותך לסתום בהם את פיך הנמלץ!

ואל סנשו:

— והיין היכן?

— במרתף.

— גולם, ולמה לא הבאת כמה כדים?

— מפחד לרדת...

— ברנש, אל תתלוצץ!

— הרגני... אבל לא ארד... שֵׁדים שותים עכשיו מן החביות.

מוסטה לכושי:

— רד עמו.

הלה מחוויר, כאילו סיידוהו כוהני אפריקה מכף רגלו עד ראשו:

— בלילה — למרתף יין?!

מוסטה לדון-קישוט:

— רד עמו, אתה האביר!

הלה:

— בלי חנית חלש אני מתינוק...

מוסטה לבעל החוטם הארוך:

— ואתה, שד רומנטי, גם אתה מפחד מפני שדים?

הלה:

— מפחד? לאו דווקא... אבל מתעצל...

מוסטה לצובר-הגללים:

— ואתה, בעל-הלחשים?

הלה:

— על השדים שבכאן אין לי כל שליטה.

מוסטה למקידונית:

— את תרדי, יפתי... קריצה בעינים, איזו ז'סטה באחוריים: גם השֵדים רגישים לסֶקְס-אַפיל.

זו:

— החלפתי את הגרביים. ראיתי היום חתול שחור...

מוסטה קם ומרקיד באגרופיו את הצלחות שעל גבי השולחן:

— תשרוף אתכם הקדחת מכל הצבעים! גם נאפוליאון אמר: „אין לי לסמוך אלא על עצמי!". ברנש, תן נר, ואלך אני!

הנר בכד, פגיון ביד, נבלע מוסטה בפרוזדור המוליך אל המרתף.

הכנופיה מסומרת למקומה ולשה פירורי לחם.

פתאום—נמלט חתול שחור מתוך המרתף: קדחת-לבנה מסיידת את פרצופי הכנופיה.

דון-קישוט:

— הרי זה ממש כמו בשעה שנלחמתי עם טחנות הרוח.

חתול שני נזרק החוצה: קדחת ירוקה מצבעת את פרצופי הכנופיה.

סנשו תולש את שרידי השער שבקרחתו:

— למה נתתי לו את המפתחות!

עורבים מתעופפים מבעד לאשנבי המרתף: קדחת שחורה מפייחת את פרצופי הכנופיה.

בעל החוטם הארוך:

— יש, כנראה, איזה ממש באסכולה הספיריטיסטית.

כלבים צהובים, זנבותיהם סמורים, מדלגים מעל לראשי הכנופיה.

המקידונית:

— אני מתעלפת!

דון-קישוט:

— צריך לעיין בספר-האבירות: מה יש לעשות במקרה כזה?

הכושי:

— כמה צביטות הגונות ישיבו את רוחה לה.

והנה צלצול שלשלאות ונהימות לחות.

סנשו:

— חייתי לי בשלוה בין הצפרדעים והתרנגולות. והרי לך...

מוסטה עולה במדרגות המרפסת ונוהג בשרשרת בריה משונה, שהאדם והקוף מזווגים בה.

דון-קישוט:

— באיזה יערות קדומים מצאת אותו?

האדם-הקוף מתבונן סביביו: שמים יורדים לאדמה,

דגי זהב משתעשעים בקנקן של זכוכית. פתאום הוא רואה את האשה בשמלת הרקדנית המנופנפת: צעקת-אימים פורצת מחזהו הסַלעי.

המקידונית מסתתרת מאחרי דון-קישוט. אבל תנועות קלות ביותר, כגון, כפיפת-ירך, קימוט-גזרה, רטט-שדיים, מעבירות חשמל בגוף זה, המכוסה דשא-שער: הוא מכה בטלפיו, עיניו מסתחררות כדיסקוסים. אבל מוסטה מהדק את השרשרת ומנופף פגיון אל מול פרצופו.

סנשו מנענע בראשו כבקדרה מגודלת אזנים:

— אמרתי, שלא צריך לשתות יין... אמרתי...

בעל החוטם הארוך לכושי:

— זהו אולי סבא של סבתא שלך. דבר אליו!

הלה נעלב: הוא, המתופף בדז'אז, שדש הסמוקינג שלו מופרח חבצלת, הוא, שנעץ היום את שניו בשדיים הצחורים של בת הפיורדים!

בכל זאת, נגש אל האדם-הקוף: הפאן האפריקני הכיר לרגע את נינו, ושריקה מילודית נסתננה מבין שניו והפחידה את הינשופים בשטח של קילומטרים.

דון-קישוט למקידונית:

— מדוע התרגש הקוף הזה, כשראה אותך?

זו, בתמימות:

— כנראה, ששמלתי האדומה הרגיזה אותו: הקופים ושוורי הזירה שונאים את הצבע הזה.

— סנשו, צעק מוסטא, תן אוכל לקוף.

בפיק-ברכים הושיט לו סנשו חריצי-גבינה בזו אחר זו: אלה נתרסקו בין לסתות הקוף כאגוזים. סנשו יילל:

— לא אדם הוא זה ולא קוף. זוהי טחנה, טחנת רוח. ומה אוביל מחר לשוק?

מוסטה נחמו:

— כשנמצא את האוצר של מלכת שְבָא, תקבל את חלקך, ברנש!

סנשו:

— גם אתה מחקה את אדון דון-קישוט? אתה נראה פקח ממנו. באת בחצות-לילה עם מיני טיפוסים, עם אשה, עם קוף, וכולכם זוללים את עמל כפיו של אכר עני, שאינו בעל-דמיון כלל וכלל.

קם דון-קישוט והניף יד אחת: זו שהשביעה את מכשפות קשטיליה, שיחזירו לדולציניאה את יופיה; זו שהשביעה את טחנות-הרוח, שלא יטחנו דגן אלא הזיות:

— סנשו, מעיד אני עליך את כל אבירי העבר, ההווה והעתיד, שיש בך פחות דמיון מאשר בנמלה זו, הסבורה בתמימותה, שהיא מקימה ארמונות מגרגירי חול... מעיד אני...

אותו רגע יצאה המקידונית מצלו של דון-קישוט כדי להציץ הצצה קלה, הצצה נשִיית, בגבר הקדמון, שכירסם חריץ גבינה.

ההיו אלה עגיליה, שהצטלצלו באזניו המפוקקות שער? ההיה זה חיוכה, שליהט את ירכיו? הוא נשא אליה את עיניו המסתחררות: צעקה, התמלטה מפיה. היא הכירה אותו:

את הגבר הקדמון!

ובמחי אחד חלץ הקוף את השרשרת מידי מוסטה,

גיפף את האשה כבובת-עץ, הפך את השולחן על סועדיו, קפץ מן המרפסת ודילג אל עבר ההרים: רק טלפיו צלצלו בתוך הלילה.

הכנופיה נתאבנה, חוץ מצובר-הגללים, שקילף בנחת בְּצַל-תאומים, התכופף מעל המעקה ותר אחרי החמור, ששלשל דליים לתוך הבאר:

— חלימה, החזירי את הבתולה!

החמור מצא מטאטא ממורטט, תחבו לבין רגליו ודהר אחרי הקוף.

הראשון, שבינתו חזרה אליו, היה סנשו, שתלש ממש את אזניו:

— זה נורא יותר מתיאטרון! מה אני סח: זה נורא יותר מסרט-שודדים!

השני שהתעודד היה בעל החוטם הארוך:

— ולדעתי, זה יותר נוסח פו מנוסח הופמן!

סנשו:

— אבל מה אתם רוצים ממני, אה? אני אכר פשוט וגס, ולא פַנטַסט, אני הולך לישון יחד עם התרנגולות. השטן הסיתני הלילה למלא את כרסי אבטיח שלם...

— בלום את הרפת! — תקע בו מוסטה בעיטה.

קל מאווירון חזר החמור על המטאטא, ועל גבו — המ-קידונית: פרומת שמלה, מבודרת שער.

— אין מפלרטטים עם קוף! — סטר לה מוסטה.

— אני פלירטטתי עמו? הוא שפלירטט עמי.

גם הקוף חזר ובידו מסרק, מסרק ששלף מראשה המתולתל של המקידונית: האדמה, הצלחות הצטלצלו

מקול טלפיו, ושאגתו החרישה לנצח את הצפרדעים שבמזרקה.

— חבריא, החוויר דון-קישוט בכל צלו, נסתתר!

אחמד הבליע עצמו בתוך האקווריום, בעל החוטם הארוך הפך את עצמו לאנדרטה של גבס, הכושי סייד את פרצופו והפך את עצמו לדחליל, הצייד התכסה בנוצות והפך את עצמו לזמיר, דון-קישוט קיפל כנחש את צלו בדיסקוס הירח, מוסטה התחבא עם המקידונית בחדר-המטות של סנשו, סנשו עצמו ירד לו באחד הדליים למעמקי הבאר, וצובר-הגללים נכנס לתוך עורו של החמור.

הקוף, מסרק המקידונית בידו, טלטל את כל העצים: עטלפים נשרו מהם ונסתבכו בשערותיו. בֶּחש במזרקה המעובשת, שָׁלה מתוכה דגים מתים, עלוקות חיות. נגש לרפתות וקרע מעליהן את הדלתות. שוורי זירה פלבלו בעיניהם: „מיהו טוראדור זה?" הלה כפף את קרניהם, ושוורים אלה, שעל חזיהם חקוקים היו לבבות של נשי סאראגוסה, געו געיות זוועה וברחו אל היער.

הקוף פתח את המכלאות: בפני כבשים אלה, הצבועים אדום וכחול, היה אין-אונים: הם גלשו עליו כאשדות. פתח את הדירים: התיישים לטשו עליו את עיניהם המרובעות וסרקו את זקניהם בטלפיהם: הקוף ברח מגיחוכם אל הבאר ובהיסח-דעת משך בחבל: סנשו עלה בדלי. דַּמוּ לכם: סנשו מול הקוף. הראשון הסתמר כקיפוד וגמגם:

— הי, הי, הי... גם אני מין אדם קדמון, הי, הי, הי...

בפרצופו של הקוף נתחתך חיוך כמעט אנושי; והנה ראה את החמור, המגרד במטאטא את בטנו הקרוחה. הטיל את סנשו לתוך הבאר והסתער על החמור, ששדד ממנו את הנערה ברגע שהניחה, מנופנפת שער ופרומת שמלה, על סלע.

בכאן: מלחמת איתנים! הקוף: יער בוער, שקרנָפיו עוקרים בַּאוֹבַּבִּים, שאריותיו שואגים לעדרי דישונים, שנמריו יפים מחתולינו, שנחשיו לופתים את גופנו. החמור: או המכשפה השכספירית שבתוך עורה התיאטרלי התחבא המוקיון. ביתר פשטות: החמור מדגדג את הקוף מתחת לסנטרו, מתחת לבתי שחיו, בחמוקי-ירכיו, בסוליות כפותיו המפריסות, והלה צוחק, צוחק: היה זה דז'ונגל הצוחק, למן הקוליברי ועד הפיל הישיש.

המכשפה השכספירית מגחכת בקולה הצרוד:

— פאן מסכן, הטכניקה גדולה מן האמנות, ואפילו מן הפרימיטיב.

ובמטאטא הממורטט היא מנקרת לו את העינים. בא מוסטה וכובלו בשלשלאות, ומעתה יהא מנגן עיוור בשווקים.

דון-קישוט מְמַתֵּחַ את צלו ומפהק:

— אביר מסכן, ידעתי את סופך!

ויורד מן הירח. אחמד יוצא מן האקווריום, בעל החוטם הארוך — מאנדרטת השיש, הכושי רוחץ את פניו, סנשו מטפס ועולה מן הבאר ככלב דולף, המקידונית יורדת מן הגזוזטרה יפה שבעתים מוַינוס, כי את זו חמדו האנשים והאלים, ואותה חמדו גם הקופים.

כֵּרָה גדולה. דבש מבושל, יין בכדים, מוסטה מפנק את

שפמו, מצלתים בכפות הקוף, קאסטאנייטים באצבעותיה
של המקידונית, ודון-קישוט פותח בפזמון:
אֶלֶף טוֹרַדוֹרִים נִפְנְפוּ בִּגְלִימוֹתֵיהֶם הָאֲדֻמּוֹת!
קאסטאנייטי המקידונית:
אֶלֶף טוֹרַדוֹרִים נִפְנְפוּ בִּלְבָבוֹתֵיהֶם הָאֲדֻמִּים!
הקוף במצלתים:
דוּלְצִינֶה, אֲרוּרָה אַתְּ!
דון־קִישוט:
אֶלֶף טוֹרַדוֹרִים נִפְנְפוּ בְּפִגְיוֹנוֹתֵיהֶם!
קאסטאנייטי המקידונית:
הִסְתַּחֲרִרִי, זִרָה!
הקוף במצלתים:
דוּלְצִינֶה, אֲרוּרָה אַתְּ!
דון־קישוט:
אֶלֶף טוֹרַדוֹרִים הִטִּילוּ אֶת פִּגְיוֹנוֹתֵיהֶם...
הקוף במצלתים:
בִּלְבָבֵךְ, דוּלְצִינֶה!
מוסטה:
— כוס יין, טרובאדור זקן!
הלה, מרים את גביעו, מחווה קידה למקידונית:
— לחייך, בת הבאלקאנים!
צובר-הגללים:
— רבותי, שֶׁכּוּי הזהב משקשק כבר בכנפיו, לדרך!
פתאום: זמזום אווירון על שטיח מְכֻכָּב זה שכל הבמאים
עושים ממנו מסך. סנשו מחוויר כגבינה:
— מה זה?

דון-קישוט:

— זהו מין עטלף, סנשו שלי.

האווירון מנמיך. בכנפו הימנית: האותיות .A. C. בפנים: זוג. על ברכיה: צרור לילך. נקשיב לדו-שיח המקוטע.

הוא:

— מי את, בעצם?

היא:

— לאבי — כל מטעי הקפה של יערות האמאזונה. ומי אתה, בעצם?

הוא:

— בעבר דגדגתי את הצאר. בהווה אני מדגדג נשים זקנות.

היא:

— ובכן, למה חטפתני באווירון דווקא?

הוא:

— חשבתי, שאת רומנטית.

היא:

— היכן אנחנו?

הוא:

— סמוך לנחל גְוַדַלְקִיוִיר או סמוך לאגם וויקטוריה...

היא:

— ואם נפול, חלילה, בידי אוכלי אדם?

הוא:

— אותי יצלו באש, ואותך יעשו לאלילה, כי את בלונדית.

היא:

— סבור אתה, כי הנני ראויה להיות אלילה?

אותו רגע התאנח הקוף לתומו: מוטור האווירון נבהל כסוס והטיל את עצמו לתוך שמי סיציליה השלווים יותר.

ומגובה של חמשת אלפים קילומטר—קולה:

— זוהי חתונה כושית, כנראה!

מוסטה:

— לדרך, כנופיה!

סימטה רביעית:

זהו ליל אביבו של ארנולד בֶּקלין התמים, המֵשִיט פרחים מלאכותיים על פני אגמי שווייץ. האיים השטים גשורים צווארי ברבורים מתים.

בודד, כדון ז'ואן, עולה מוסטה אל אחד הגשרים ונשען על מעקה:

— מה הן עיני שחרזדה לעומת מים אלה!

דון-קישוט הסומא צועד על גשר אחר ומדקלם:

— דמיון, לאיזה לוע-הר-געש, אתה מובילני!

בעל החוטם הארוך מחייך מעל גשר אחר:

— חָטמי שואף כאן את כל הקטורת הרומנטית: אֲרי, גֶרד וחלבנה.

הכושי — לברבורים המתים:

— עתה רואה אני, כי הנני כושי ביניכם, אווזים לבנים!

המקידונית מפשילה את שמלת הקאבארה וצוהלת:

— אני מתפשטת ומתרחצת. כבר זמן רב לא התרחצתי בנחל!

צובר-הגללים לחמור:

— גרסת את שניך בצבָּרים, ובמה תאכל עשב יפה זה?

הדייג מכה בבאס שלו:

— הנה אקווריום למען הדגים המסכנים שלי!

הצייד:

— והנה העצים למען הזמירים שלי!

סנשו:

— ואני, מה אני עושה כאן? אני אכר כל-כך לא אסתיטי.

מוסטה מטייל באי שלו: מצמרות העצים גולשות שערות מכל הגוונים, בה בשעה שגופות הנשים טמונות בגזעים. הוא מחבקן בזו אחר זו:

— עכשיו, גם אני סנטימנטלי!

דון-קישוט מטייל באי שלו ומחייך: אשנבי טחנות-הרוח סומים כמוהו, ורוסיננטה מלקקת בלשונה הרירית את צלו.

בעל החוטם הארוך מטייל באי שלו ומאנפף:

— אין הם אשמים כל כך, רומנטיקאים עלובים אלה, גם הטבע מפריז בדיקורטיביות...

המקידונית תולה את גרביה על ענף ומלטפת את בטנה:

— כאן טוב לי. לא מלחים, ולא זיעת הים.

איש-היער פותח את כלוביו:

— זַמרו! זמרו בלי ליווי של פסנתר!

הדייג מגליש את דגיו לאגם:

— השתעשעו קצת! השתעשעו קצת!

הכושי מטייל באי שלו ולועס גרגרים אדומים:

— דווקא פה עצוב אני!

סנשו מטייל באי שלו ומתגרד מהתפעלות:

— הייתי מפטם בסובין אווזים אליגוריים אלה. והייתי מוכרם לחג הפסחא בטבין ותקילין, היהיהי.... בטבין ותקילין, היהיהי...

והיכן הקוף? הלה נשאר מעבר לגשרים ופִצח אגוזים

בשביל הסנאיות.

מוטיב אחר: מוסטה משתעמם. שולף את פגיוני ותוקעו בקלפת עץ. זה מפשיל את צמרתו על כתפו: הֲפָגע ב.ב?

המקידונית, שחבקה לגיון של גברים שעירים, מדבקת את הבדבורים המתים, שנוצתם כה רכה.

דון-קישוט בוכה על צווארי רוסיננטה. בעל החוטם הארוך, — עָשׁ זה, — מחבר אנתולוגיה. הכושי משרה עצבות של פיח על גבי איים ירוקים אלה. דגיו של אחמד בולעים את האלמוגים היפים ביותר. זמיריו של הסורי הם קולניים יותר מדי בדממה זו. צובר-הגללים אוֹבֵס את חמורו בפרחים העדינים ביותר. וסנשו, סנשו שלנו, לש עוגות מן החול היקר הזה.

מוטיב אחר: העצים נפתחים, ונשים מטורפות גחות מהם. הן מלקקות את הדם השותת מִשַּׁדָן השמאלי, שורקות מתאווה, מנקמה ורודפות אחרי מוסטה. הוא בא אל גשר הבדבורים: אלה משברים את קשתותיהם. הוא צולל לתוך האגם. הנשים המטורפות צוחקות: איזה צחוק של שערות אלה, של עינים אלה, של שִׁנים אלה! אבל הקוף, שרדף בשעתו אחרי כושיות, דולה את הצחוק הזה מן האגם של בֶּקלין.

ואשר לדון-קישוט: רוסיננטה זו, שהרעיבה בשם האידיאלים של האבירות, מתמרדת: פרסות צמחו בטלפיה, כנפים צמחו בצלעותיה השלדיות, היא רוקדת מין מינואט על צלו, פורשת כנפי אווז וממריאה. לאיזו מרומים?

ואשר לבעל החוטם הארוך: עכבר מוזיאוני מתרוצץ בחטמו המכורסם מטבק. הוא צורח, משרתו של וואלטר סקוט, אבל איש מגדולי הרומנטיקאים אינו בא לעזרתו זולת הקוף.

ואשר למקידונית: זו בקשה לנאוף עם הברבורים המתים כשם שנאפה עם המלחים הבינלאומיים. אבל הללו התעוררו פתאום ובמקוריהם התחילו לנשוך את בטנה, את שדיה: גם אותה הציל הקוף.

ואשר לאחמד: דגיו השתכשכו באגם, כתינוקות באמבטיה, וסרבו לשוב לקיתונו. המסכן תלש את שערותיו ויילל: מי יחייך אליו בבוקר בכוכו שבעג'מי?

ואשר לזמירים: אלה שפשפו את גרונותיהם בלי הרף ורקקו את המים בפרצופו של הצייד-המנצח.

ואשר לכושי: זה השתקף בכל שלולית ומלמל: „לעורי שְׁחור הַבְּנָה, או שחור הזפת?"

ואשר לסנשו: לאחר שזלל את עוגות החול, התפרקד מתחת לעץ ונחר.

ואשר לצובר-הגללים: הלה אמר לחמורו: „חלימה שלי, איים אלה הם מראות-כזב ככל מה שעינינו רואות! הבה, חלימה, נסתלק מכאן! אשרי החכם, האוכל פתו בזית, המחבק אשתו הזקנה ובז לעולם, כעומר בָּאיָם!.."

מוסטה:

— לדרך, כנופיה!

בסימטה החמישית.

בדרך-מקרה מצאו בה את צ׳ארלי צ׳אפלין: מה לו בסימטה של יפו העתיקה? עמד על גג במכנסי חאקי קצרים והתאגרף עם הירח. אבל הלה, מוקיון יותר גאוני: התרוצץ בכוונה על פני זירת השמים, כדי להביא את יריבו לידי עייפות.

דון-קישוט מגרגר:

— ביש-גדא שכמותך!

צ׳ארלי מקנח בכפפותיו המפורזלות את הזיעה מעל מצחו ופוזל לברנש זה, המעווה לעומתו פרצוף ידוע לו:

— את חוקי האגרופנות מוטב לך, אתה הזר, שתלמד ממני! הנה תראה מיד, איך אתקע „נוק-אאוט" ללץ שמימי זה!

אבל הלה מדדה פתאום כתרנגול על כרכוב של ענגה, האוויר נקרע, וצא׳פלין גולש, וראשו למטה:

דון-קישוט מצילו מריסוק-אברים:

— טפש, לא כך מתאגרפים!

צ׳ארלי מפרכס באחוריו לשם חן, תוקע את מגבעתו הנוקשה על זנב בלורית, מחייך בשפמו העשוי מזנבה של רוסיננטה:

— מי אתה, בן אדם?

דון-קישוט נעלב ומשלשל את חטמו:

— מקומי בהיסטוריה הוא בין אלכסנדר מוקדון לנפוליאון! ומי אתה, בעצם?

— אני? אני בעד הפילם האלם, בעד הפַנטסטיות האלמת, בעד הגרוטסקיות האלמת!

דון-קישוט מושך בכתפיו:

— רואה אני, כי אביר אתה! אבל לאיזו אסכולה אתה משתייך? באיזו הזיות-סרָק כלכלת את נפשך? מי קידשך לאביר? עם איזו טחנות-רוח התאגרפת? ואיזו דולציניאה צורבת את לבך?

צ׳אפלין:

— הנני מוקיונה של המאה העשרים! טחנות הרוח שלי: „הבהלה אחרי הזהב״, „הקרקס״ וכו׳... מי קידשני לאביר? הגורל! מבקרי המובהקים אומרים כך. לדולציניאה שלי נתתי גט-פטורין ושני מיליונים דולארים.

דון-קישוט:

— ומה שמך, האביר?

צ׳ארלי בולע את שפמו:

— צ׳ארלי צ׳אפלין!

דון-קישוט מניע את ראשו בספקנות:

— צ׳א-ר-לי צ׳א-פלין, אומר אתה? בכל ספרי האבירים לא מצאתי שם זה.

צ׳ארלי רוקק את שפמו:

— מה-לֵיש, דון-קישוט, ואני הכרתיך דווקא תיכף ומיד!

דון-קישוט:

— צ׳ארלי בני, הבה ואכניסך בברית האבירות, שאני מכהן בה בכהונה גדולה.

צ׳אפלין בענווה:

— אבי, שמא אינני ראוי לכך?

דון-קישוט:

— בני, מעיד אני עליך שמים וארץ, שמרחם אמך יצאת לשמש מוקיון סנטימנטלי בשביל האנושיות. אגב: שכספיר האנגלי קדמך, או אתה קדמת לו? כוחי בכרונולוגיה תש לגמרי.

צ׳אפלין:

— אין מוקדם ומאוחר במוקיונות.

דון-קישוט:

— לפי איזו אסכולה-של-בוּכְּס הרבצת בירח?

צ׳ארלי:

— אני משתמש תמיד בשיטה סינטֶיתית.

דון-קישוט:

— האבירות נותנת חירות גמורה לחסידיה. רצונך, היה סהרורי בלילה והטח ראשך בכתלי חדרך. רצונך, היה סהרורי ביום והטח ראשך בחלונות הראווה. אגב, למה הרבצת בירח?

צ׳ארלי:

— פשוט: נרדמתי, והנה מדגדגים אותי. פוקח אני את עיני: סיני בעל מסכת קונפוציוס מדגדג במזלג את כפות רגלי. אני מנפנף את אגרופי, והלה מצטט את עצמו ומדגדג. „שמע, מַנדרין, אמרתי לו, אתה בניו-יורק ולא בפֶּקין!״ כשאמרתי לתפסו בצמתו, התחמק דרך החלון, ואני—אחריו! תאר לעצמך את שנינו על גגות ניו-יורק! אשתמש בזה בסרט הבא. בקיצור: הסיני

הביא סולם וטפס בו אל הירח. וכך מצאת אותי מתאגרף.

דון-קישוט מתפתל מצחוק:

— עכשיו מוחוור לי, למה פרצופו של הירח צהוב וחנוט הלילה.

בינתיים מתקרבת הכנופיה. צ׳ארלי מושך בשרוולו של דון-קישוט:

— מיהי להקה נאה זו?

— זהו התיאטרון האכספרימנטלי שלי!

מוסטה תוחב שתי אצבעות לתוך פיו: משריקה זו מזדעזעים כל מחוגי הסיסמוגרפים:

— צ׳ארלי! צ׳ארלי!

והוא מחבקו עד כדי התפוקקות העצמות: כך מעריץ איש המזרח!

— מי אתה? — מגמגם צ׳ארלי חנוק-נשימה — מי אתה?

מוסטה מפשיל את בלוריתו:

— הנני גנב בלי מוניטין. לפעמים אני גונב איזה בורג ממוחו של איינשטיין. לפעמים—שעון של זהב מעל יד ענוגה, ולפעמים — סתם חפצים של-מה-בכך.

צ׳אפלין מטלטל לו את ידו:

— בראבו! בשעה שאני מלקט זנבות סיגריות בסקוָרים, מרוקן אתה את קופות הברזל. בראבו! בשעה שאני מחייך למוכרת-פרחים, אתה מאנסה בו בלילה בחורשה לא אפלולית ביותר. בראבו!

מוסטה:

— אבל תודה, צ׳ארלי, כי בשעה שטיָסת אווירונים

רודפת אחרי כאחרי כלב שוטה, מוחאים לך כף מקווקאז עד כלכותא, מסאלוואדור עד גרינלאנד... הודה בכך, צ׳ארלי!

הלה משתמט:

— ומיהו בחור שחור ומילנכולי זה?

— זהו צְלִי. הוא המלטף את אהובותי העזובות.

צ׳אפלין לכושי:

— כובע-הירח היה הולם אותך, אוֹ קֵיי!

הכושי:

— ואני חולם דווקא על צילינדר. על צילינדר עם שולי משי.

צ׳ארלי:

— ומיהי יפהפיה זו, המפלרטטת עם דון-קישוט? דומני, שראיתיה באיזה סרט.

מוסטה:

— זוהי הזונה הבינלאומית האחרונה, בזמן שגם נשי ההפקר מפטפטות על גזעיות.

המקידונית:

— אל תאמין לו, צ׳ארלי... אני היא מוכרת הפרחים העוורת שלך. וגם כַּרמן, כן, כרמן של הבאלקאנים.

צ׳אפלין מנשק את ידה. דמעות מנצנצות בעיניה:

— זה לי עשר שנים שלא נשק גבר את ידי.

צ׳אפלין:

— ומיהו ברנש זה, שגנב את חטמו של סיראנו דה בֶּרזֶ׳ראק?

הלה:

— הכל סבורים כך, אבל לאמיתו של דבר הוא שגנב ממני את חטמי ואת חרוזַי.

הוא מתעטש ומתיז את רוקו על כולם.

צ׳אפלין:

— די, מאמינים לך! ומיהו זקן זה, הגורר עמו חמור בליל זה?

מוסטה:

— לפי דבריו, הריהו מחברם של אלף-לילה-ולילה.

צ׳אפלין:

— כנופיה נאה! כנופיה נאה!

מוסטה:

— צ׳ארלי, נְבַמֶה נא איזה סרט! הרי לפניך להקה, שגם שכספיר וגם מולייר לא היו מזלזלים בה!

שפמו של צ׳אפלין, שפם זה, ההולם כל כך את פנינו, מתחייך:

— לבַמות סרט אכסוטי? צ׳ארלי דיקורטיבי, היהיה! ולהקה זו? — הוליבוד, באנאלית את לעומתה, על כל היפהפיות שלך, על כל תינוקות-הפלא שלך! אבל מה שם נקרא לו, לסרט זה?

מוסטה:

— «צ׳ארלי בבגדד!»

הלה:

— אינני אוהב את פיירבנקס: אַפַּש מזויף זה!

דון-קישוט זוקף אצבע:

— צ׳אפלין, „הדון-קישוט של הסטראטוספירה״!

הלה:

— אתה פתיטי כלוֹפֶה דה וויגא, פגוֹיָא, ואני אוהב את הפסיכולוגיה הפשוטה.

סנשו מגרד את פדחתו:

— לפי עניות דעתי: „צ׳ארלי — מלך הקבצנים של מדריד״!

הלה:

— סנשו, השגותיך עוררו בי תמיד תיעוב. דווקא לאביוני-העולם האבירות!

בעל החוטם הארוך:

— ״צ׳ארלי — האוהב הסהרורי״!

הלה:

— אינני אוהב את סיראנו דה ברז׳ראק: חרזן זה, לוליון מילולי זה!

צובר-הגלגלים:

— „צ׳ארלי מפתה את בתו של השולטן ממארוקו״!

הלה:

— טפוי, על האכסוטיות הזאת! מחול-בטן בלי תאווה. בית-עלמין עם דקלים, ולובן החשמל במקום לובן סהרה.

הכושי:

— „צ׳ארלי בין הזולוסים״!

הלה:

— את המסכות המסוידות תמכור לפיקאסו!

המקידונית:

— „צ׳ארלי אוהב אותי״!

הלה:

— יקירה, את אינך ז׳ולייטה ואני אינני רומיאו!

איש-המים:

— „צ׳ארלי משתעשע בדגי זהב״!

הלה:

— אשרי עניי הרוח!

מוסטה:

— רבותי, אולי נסריט סרט סינתיטי, ממש כמו שנוהג הטבע: משהו אגם, משהו עצים, משהו שמים, משהו עננים, והרי לכם נוף! והוא הדין לגבי הנוף האנושי: משהו גיחוך, משהו צער, משהו גורליות.

צ׳אפלין:

— שכספיר אומר: אם לא נכנה את הוֶרד בשמו, כלום לא יתן את ריחו? נסריט סתמית! האמנות היתה תמיד אכספרימנטלית!

בעל החוטם הארוך:

— נצנץ במוחי שם פשוט ואקטואלי: „צ׳אפלין — פאוסט המודרני״!

צ׳ארלי:

— בראבו, העֶש המוזיאוני הזה מדבר על אקטואליות! מסכימה, כנופיה?

הכנופיה:

— הוররא! ״צ׳ארלי — פאוסט המודרני״, הוররא!

צ׳אפלין מנפנף במגבעתו:

— מילא, יהא כך!

פ ת י ח ה.

אמפיתיאטרון של סלעים. המקידונית מפשילה קמעא את השמלה, ודון-קישוט מותח לה את בִּירית הגרב; מוסטה משחק בקלפים עם הכּושי; צובר-הגללים מגפף את צוואר חמורו; בעל החוטם הארוך מחייך נוסח דוֹמיֶה. סתם צופים.

צ׳ארלי לבוש כמנהל-קרקס: מכנסי תשבץ, צילינדר בראשו, יהלומים באצבעותיו:

— רבותי, שנה תמימה פיטמתיכם באריות מתגוששים, בנמרים ג׳נטלמנים, בג׳ירפות יפהפיות, בפילים מילַיַרדֶרים.

קול המקידונית:

— דון-קישוט, אתה מתחצף יותר מדי!

צ׳ארלי:

— רבותי, להווי ידוע לכם, כי חיות הביבר מזויפות היו!

קולות מן הקהל:

— שַׁרלטן, את הכסף החזֵר! את האילוזיות המרומות החזר!

צ׳ארלי:

— הקהל אינו גולם, הקהל הוא תינוק! הריני מספק את סקרנותו האכזרית ומשבר את הצעצועים לעיניו!

קולות מן הקהל:

— אנו רוצים לשברם בעצם ידינו.

מישהו:

— באתי הנה לראות את שעמומי בגלגול תיאטרלי.

מישהי:

— אני רוצה הלילה לבכות יחד עם האוהבת המאֻפֶּרת!

מישהו:

— באתי הנה, כדי להפיג קצת את כאב שני!

מישהי:

— אני רומנטית יותר ממך! לפני לכתי, שמתי שלוש חרציות בקיתון!

צ׳ארלי:

— שפיר! אציג לפניכם מחזה חדש: פרי עטו של וולפגנג פון גיטה!

קולות מן הקהל:

— מי הוא זה? פוטוריסטן על קַבַּים?

צ׳ארלי:

— לפי עניות דעתו של המבקר יקנה״ז — איננו נטול-כשרון!

קולות מן הקהל:

— איזה מין מחזה הוא זה? טרגדיה, קומדיה, אופירה, משחק של גירלס?

צ׳ארלי:

— הניחו למסך שיתרומם!

פרולוג בקפה: צ׳ארלי לוגם קוניאק מול הים הסואן בראי של קיר.

נכנס מלאך א׳:

— צ׳ארלי, הגעתי לריקורד שמֵימי! בשעה אחת טסתי מן הקרֶמל לירושלים! עייף אני כבן-תמותה! הנה היינות היקרים והשמש צוהלת בהם! גם מלאך כמוני צמא להם!

צ׳ארלי:

— מה ראית בדרכך, טייס שמֵימי?

הלה:

— לא כלום! כל מחשבותי נתרכזו, כקרני רֶנטגן, באמביציה אחת: לעבור את גבריאל!

נכנס מלאך ב׳:

— הנני טייס רומנטי במקצת: ליקטתי צרור של פרחים בינלאומיים!

צ׳ארלי:

— מה ראית בדרך, טייס שמימי?

הלה:

— קארנאוואל בלוי בוויניציה, ריקודים עממיים על האקרופוליס, בתולות זקנות משליכות את האלבומים שלהן לתוך התימזה, המגדל של אייפל מדקלם פואימות, צוענים מצליפים בקשתותיהם על רקדניות בוקארשט.

צ׳ארלי:

— די, אתה מלאך מאסכולה ישנה!

נכנס מלאך ג׳:

— מה טוב בקפה זה, ממש כמו בפונדק ספרדי.

צ׳ארלי:

— מה ראית בדרכך, טייס שמימי?

הלה:

— לא כלום! טסתי בסטרטוספירה לפי שיטת פיקאד!

— אתה מלאך אולטרא-מודרני!

נכנס השטן:

— אתה סובא קוניאק, וגרוני יבש! נאמתי היום בטראפלגאר-סקוור, מעל חודו של מגדל אייפל, מעל סוסו של מרקוס אברליוס, מעל כתפי הברונזה של שילר: על מזיגת הגזעים, על המיסטיקה של הוליבוד, על הפציפיזם השורר בין היונים שמגדל מטרלינק הזקן, על המלחמה האלכימית העתידה, וגרוני נ-ח-ר! הואל נא בחסדך למזוג לי כוס קוניאק. למה לי, בעצם, להצטרד למען האנושיות, אה צ׳ארלי? נו, לחיי השטן ומלאכיו!

צ׳ארלי:

— שמא ראית את ידידי ורעי?

השטן:

— הטרזן הזה, שאינו תוקע בדש מעילו אלא פרחים אכסוטיים?

צ׳ארלי:

— זה המוצץ חשיש מסיגריות גרועות!

השטן:

— זה המסתתר בעשב והגיטרה בידו, בשעה שמכונות היריה מנגנות את ההירואיקה?

צ׳ארלי:

— זה הגונח למראה טראגיותה של גריטה גארבו!

השטן:

— זה המתפעל מגמישותם של הז׳וקיים, בשעה שסוסיהם משליכים אותם אל תחת הפרסות הדוהרות?

צ׳ארלי:

— זה שמעצלות לא תלש מעודו אפילו עלה אחד מן הלוח!

השטן:

— תייר וותיק זה, המפליג לפני שנתו אל הקטבים ואל הדז׳ונגלים?

צ׳ארלי:

— זה המנפנף מחלונו לכל האווירונים הממריאים!

השטן:

— זה המוקיון, המשחק לעצמו את כל הטרגדיות הקלאסיות?

צ׳ארלי:

— זהו ידידי ורעי! הריני מוסרו לרשותך השטָנית!

השטן:

— אני כבר אחנכהו חינוך מודרני!

צ׳ארלי:

— בעיקר: הזהר מחיקויים! עיין מזמן לזמן בפאוסט לגיטה.

השטן:

— משול השטן לווירטואוז: ברצותו הוא צובט במיתר
רָה במקום המיתר סוֹל... לגום עִמי כוס קוניאק, צ׳ארלי!
לחיי השטן ולהטיו הלוליוניים!
המסך.

בדיוטה העליונה של גורד-שחקים. חדרו של פאוסט מחומש-זוויות. ראי שחור בקיר. מכשירי אלכימיסטן בכוך. על שתי פַּנות: גולגולת אדם, תיבת ראדיו.

צ׳ארלי בתורת פאוסט משוטט בחדר.

— לילה. לילה בלי סולמות! השמים כשטיח מעופף מעל לראשי הקרח! אף לא אווירון אחד בין הכוכבים! לרגלי: ניו-יורק! ניו-יורק, המקיאה ריקלמות, כאסטרולוג את דמדומיו! ועל הגגות מטיילים חתוליו של פו, החתולים היפים!

מתאנח:

— לכושיי הַרלֶם — סיוטים! לזונות שנרדמו בסקוורים ברועות הגנבים — סיוטים! למיליונרים המטורפים — סיוטים! לבתולת החופש — סיוטים! ורק לי לא! מצצתי חכמה כמצוץ העכביש את דם הזבובים!

משתקף בראי השחור:

— צלו של מי אני?... צִלי שלי?... מה אני עושה במרומי גורד-שחקים, כה סמוך לשמים?

מושיט אליהם את ידיו:

— גן זה פתוח לצִפּלינים ולמלאכים ונעול בפני פילוסוף שוטה!

לראי:

— הֲפִנקה פעם אם על ברכיה שלד זה? ונערה נשקה פעם את לחייו הגרומות, הי הי הי?

מתחלחל ופונה אל הגולגלות שעל גבי הפֵּנָה:

— זה אתה, ראש הַמלֶטִי, המגחך בשלושים ושתים שניך?

משוטט בחדר:

— זה מאות בשנים מכרסם אני כעכבר את בסיסו של כדור הארץ והוא עודנו תלוי על בלימה, תפוח רקוב זה!

פותח ספר רב-מדות:

— שמא טעיתי בצירוף הנוסחאות האלכימיות?

טופח באצבע על מצחו:

— בכל זאת ציין אתמול הסיסמוגרף: מקדש בודהא שגלש מהרי טיבט. עיר חרסינה שהתפוצצה לרסיסים. גם הרעל D-X הביא פרי: חצי מיליון סינים מורעלים, מגפה בציילון.

אלומת אור על הספר:

— מה זה? מזרקור של אניה טובעת? פנסו של ליסטים? עיני אשה מתה? אות מאבותי הפילוסופים?

ממלמל משהו: צל יוצא מתוך הראי השחור.

צ'ארלי מתחלחל:

— מי אתה?

הצל:

— בלי הֶכסמֶטרים ובלי מליצות: השטן!

צ'ארלי מגחך:

— הי הי הי, השטן! כמה אֲנַכרוני אתה!

השטן:

— טעות, מַאֶסטרו! הנני מודרני יותר ממך!

צ׳ארלי:

— דייני בויכוחים תיאולוגיים! למה באת אלי לאחר חצות?

השטן:

— כי קראת לי מגני הלילך, מן האגמים האפלוליים.

צ׳ארלי:

— הקשיבו, כוכבים, השטן מפייט!

השטן:

— כי קראת לי מעומק הקאבארטים, מבין הדז׳אזים!

צ׳ארלי:

— שטן, אתה מצוי סמוך לשמים!

השטן:

— הרי, אמרתי לך, כי הנני מודרני ממך: היום מתנשקים סמוך למלאכים.

צ׳ארלי:

— באיזו תקופת-השנה אנחנו?

השטן:

— בעצם האביב, מאיסטרו!

מסתכל סביבו:

— ובכאן רוקמים עכבישים שחורים שיטות קוסמיות, גולגולת מחייכת הַמְלֶטִית.

צ׳ארלי מליט את פניו.

השטן:

— וכל זה בשעה שז׳וזפינה בֶּקֶר מתפתלת כנחש מסביב לגופנו. בשעה שאפילו המַדונות—בעץ, בשיש, בברונזה, בשן, בצבע—מחייכות אל האפאשים. בשעה שהבחור

מגלה את שוקי הבחורה מול העטלפים המתעופפים. בשעה שהגירלס מתפשטות לעיני כושי הדז׳אז. בשעה שרבבות זוגות מחקים את הסיום הטוב של הסרט. בשעה שעל הכבישים משוטטים אבטומובילי נאהבים אפלים. בשעה שאפילו האדם העליון יורד אל הסימטאות העקומות. בשעה שאשדות הניאגרה מזנקים כיין אדום.

צ׳ארלי:

— די, שטן!

השטן:

— הה, מאיסטרו!

גירוד בדלת.

צ׳ארלי:

— הסתתר!

השטן:

— אל חשש: הנני רואה ואיני נראה.

נעלם בראי.

נכנס סטודנט לפסיכואנליזה: לא מסורק, לא מגולח:

— לילה מוזר, מאיסטרו, אני מפחד להרדם.

צ׳ארלי:

— וודאי פשפשים במטתך?

הסטודנט:

— שמעתי את קולך, מאיסטרו, וסבור הייתי, כי אתה עושה אבטואנליזה בשנתך.

צ׳ארלי:

— זה לי תקופות תמימות שלא חלמתי.

הסטודנט:

— ואצלי, מאיסטרו, שורצים החלומות.

צ׳ארלי:

— הרי זה משום שמפשפש אתה בנפשות העלובות של בני האדם.

הסטודנט:

— השלד, מאיסטרו, הוא תמיד שקט. זה הבשר, בשרנו, המשול לאותו נחל האביב, שבו רומשים צפרדעים ומיני שרצים.

צ׳ארלי משוטט בחדר, משתהה לפני הראי שבו מהבהב צלו של השטן.

הסטודנט:

— אילו הייתי כַּשֵּׁף כמוך, מאיסטרו, כי עתה צלמתי את הסיוטים, שהישֵׁנים מטילים על גבי הבד השחור של האופל.

צ׳ארלי:

— מהנדס שמים אני, המחשב מקום למען כדור-הארץ בסטרטוספירה.

הסטודנט:

— מאיסטרו, אני נושא במבוך זה פמוט, ובו גר דולק, ואתה בא ומכבהו?

צ׳ארלי:

— מה לי כל קורי-העכביש של הנפש? מה לי כל הטכסיסים של ההרגשות, התאוות? מסתכל אני בעולם זה כבקרקס של פרעושים.

נוטל טלסקופ ומכוונו כלפי מטה. מגחך:

— הופ, לוליון! הופ, מוקיון!

הסטודנט:

— ובכל זאת, מאיסטרו, קר לי בחדר זה.

צ׳ארלי:

— יש להודות, כי אווירו חריף משהו.

הסטודנט:

— אתמוספירה זו דורשת אדם אתמוספירי.

צ׳ארלי:

— זה לי מאות בשנים שאני חוקר את התכונות האַלפִיסיות והאַלכימיות לשם הרכבתו של אדם חדש זה.

הסטודנט:

— ואיהו, מאיסטרו?

צ׳ארלי רומז כלפי צלוחית של כוהל, שבה מתנדנד גולם-אדם חשמלי.

הסטודנט מסתכל בו ורועד מפחד:

— אני מבולבל. למי להאמין? לך, מאיסטרו, או לזיגמונד פרויד?

איזה אורלוגין משיר שתי שעות.

הסטודנט:

— לילה טוב, מאיסטרו, עוד נסיח בענין זה.

יוצא. אחריו יוצא השטן מן הראי:

— הי הי הי, מאיסטרו! הי הי הי, הבהלת כהוגן תרנגול זה! לא ידעתי כלל, כי גם אתה מבין משהו בקומדיה.

צ׳ארלי:

— שטן, וכי סבור אתה, שכל מפתחות התיאטרון בידיך?

השטן מחווה קידה:

— חלילה, מאיסטרו! אינני נוטל ממך את כשרונות הקומידיאנט, אלא ששייך אני לאסכולה תיאטרלית, השונה במקצת מזו שלך.

תזמרת בראדיו.

צ׳ארלי:

— איזו מוסיקה היא זו?

השטן:

— לפי עניות-בקיאותי במוסיקה, מנחש אני, כי זוהי הפאסטורלה לביטהובן.

צ׳ארלי:

— הה, כפר מולדתי! הה, קוקיות בצמרות התרָזות! הה, עננים על גגות הקש! הה, טחנות-מים הטוחנות באלאדות! הה, ירח השולה דגים מנחל!

טנור בראדיו:

הַלִילָךְ מְלַבְלֵב
כָּכוֹךְ, לֵב!
אֹתְ בַּחַלוֹן
וַאֲנִי תַּחַת הָאַלוֹן!
נַגְנָה, גִיטַרוֹת,
בְּכָל הַמַּרָאוֹת:

צ׳ארלי:

— מה זה?

השטן:

— אביב, מאיסטרו, אביב!

צ׳ארלי באנחה:

— אביב לאחר חורף אלכימי ארוך!

השטן:

— גם השמים, מאיסטרו, דומים הלילה לנוף נוסח בֶּקלין. הבט אל וונוס, וראה היאך היא מחככת את רגליה השֵׁישיות בגופו השעיר של הדוב הגדול.

צ׳ארלי:

— ניו-יורק ההנדסית הוזה! הקתדרלות המזויפות הומות! כושי הדז׳אז הכחילו מְלִירִיות.

השטן:

— כי אלפי נערות מחייכות עתה בשנתן בחיוכה של מוֹנָה ליזה!

צ׳ארלי:

— שטן, למה באת לסגף שלד?

השטן:

— כי משתעמם אני, מאיסטרו! אני,—השטן,—משתעמם! השתעשעתי עם פייטנים אלכוהוליים. השתעשעתי עם מיליַרדרים מטורפים. השתעשתי עם מדינאים ערמומיים. השתעשעתי עם קליאופטרות של הקובות. השתעשעתי עם גאונים תמימים. ואני מפהק! אני,—השטן,—מפהק!

צ׳ארלי:

— ובאת להשתעשע עם שלד אֲנַכרוֹני?

השטן:

— מאיסטרו, עייף אני עד מות. לאחר חצות רשאי גם השטן להתוודות. התערבתי עם אלוהים! אזכה,— אשוב אל לילית; אפסיד,—אחזור אל התוהו! והרי זה היינו-הך, בעצם!

צ׳ארלי:

— ואני הוא צעצוע-ההתערבות, שטן?

השטן:

— כן, מאיסטרו! רצוני להוכיח לאלוהים, כי עבדו איוב לא נרפא מצרעתו! כי רעיו בוגדים הם וסופיסטים! כי את הרֶשע מהללות אלפי תזמורות צבאיות. כי חלילי הרועים סתומים עפר!

צ'ארלי מושיט את ידו השלדית:

— שטן, יד זו, שליטפה את גרמי השמים, את החבצלות השחורות והקמלות, את מוחו העתיק של האדם, את גופת ביאטריצה! יד ווירטואוזית זו, תמעך אותך, שטן!

השטן:

— נוסח-דבור זה עלול לפגוע אפילו באי-רגישותי, אך אין פלא שבכלא אסטרולוגי זה מטפח האדם מרירות כלפי האלוהים, ואפילו כלפי השטן עצמו! נלך, מאיס-טרו!

צ'ארלי:

— נלך, שטן!

פונה לגולגולת:

— שלום, המלט! שלום, קלסתר-פני!

המסך

חצר. צרור עצי לילך חבוטים בטבורה: חלונות מוגפים. שמים, כראי זול, קבועים בריבוע הגגות. נכנסים צ׳ארלי והשטן, לבושים כמנגנים נודדים.

השטן לצ׳ארלי, המוריד מעל שכמו תיבת זמרה:

— מאיסטרו! משהו רומנטי מאוד, כי האביב חלוד פה!

ילדי המרתפים מגיחים, עגים עיגול מסביב לצ׳ארלי והשטן—ורוקדים.

צ׳ארלי:

— הצץ, שטן, לתוך עיניהם: פרחי טחב אלה! לבי נמוג מצער.

השטן:

— ברגע זה, מאיסטרו, מאחרי אחד הוילאות, נערה בין שנת עשרים לשנת שלושים, מכסה בלַכָּה אדומה את צפרניה המושחזות.

אחד מילדי המרתפים:

— כשאהיה גדול, אשחק בקרקס! עם אלף נמרים! תראו!

צ׳ארלי:

— בלַכָּה אדומה דווקא.

השטן:

— באור החשמל או באור האופל, יריח האוהב התמים בלַכָּה זו — ריח דם: דָּמוֹ, דמָה... מאיסטרו, הגְבֵּר את הרומנטיות!

שני חלונות של מטבחים נפתחים: שתי משרתות מוציאות את ראשיהן.

האחת:

— שלי עושה לה מאסאז׳ים ל„חבית״ שלה. רוצה להיות גמישה. אחרת לא! חא חא חא! הביטי, מוסיקה בחצר!

השניה:

— שלי מונה בכל יום את חתיכות הסוכר, כאילו היו טבעות של זהב. אה, הביטי, מוסיקה בחצר!

השטן:

— מאיסטרו, נגן בשבילן טאנגו!

אחד מילדי המרתפים:

— עוד לא אכלתי היום... ואת?

הילדה:

— הבאתי לרינגו הג׳ינג׳ית מכתב מבחור. מצוחצת שכזה... והיא נתנה לי סוכריות.

הילד:

— תני אחת, יבש לי בגרון.

הילדה:

— לא רוצה!

השטן:

— יפה האביב בחצר, מאיסטרו? לילך חלוד, עיני טחב, טאנגו.

צ׳ארלי:

— ולבי צבוט!

דיאלוג בין שני חלונות טרקליניים.

חלון אחד:

— הלילה באופירה: „מַדַם בוטרפליי" עם צ'יא מטוקיו.

צ'ארלי:

— שטן, שמא חאראקירי בעצם האביב?

חלון שני:

— הבוקר הסתכלתי בראי: ואני יאפאנית!

השטן:

— מאיסטרו, היית מסוגל להתאהב באשה העשויה מחרסינה?

אחד מילדי המרתפים:

— יותר טוב שיַראו קונצים! מנגנים ומנגנים ולא רוקדים.

צ'ארלי:

— שטן, קצת כישוף!

מיד—סצינה בנוסח מטרלינק: צרור הלילך מלבלב, ילדי המרתפים שרים כמקהלת מלאכים; חתולים כחולים על הגגות, והמראות בחדרים משַקפות את הכל.

השטן:

— רואה אתה, מאיסטרו, כי הפיסימיות היתה אופטית, ותו לא.

צ'ארלי:

— הרי זו אופירה, ולא חיים!

השטן:

— וצי של דרדנאוטים על פני הים מהו—תפאורת של אופירה או...?

צ'ארלי:

— וכמה זמן יארך משחק זה?

השטן:

— אתה, משתעמם, מאיסטרו?

צ'ארלי:

— כהאמלט אחי, אומר אני: נייר מהופנט! נייר!

השטן:

— הנני בידיך, כזונה בידי האלפונס!

מיד: החצר כמקודם. תיבת אשפה, וכלבים נוברים בה.

קולות:

— אוי לי, הורידו לי מעל הצוואר את אלמוגי סבתא!

— הצלי שלי נחרך כפחם!

— ואני עירומה!

ילדי המרתפים:

— ולנו יש שוקולדה!

— שני הקבצנים עם הטאנגות שלהם—גנבים מלידה!

— הביטו בפרצופיהם: פרצופי ליסטים!

צ'ארלי:

— נסתלק!

השטן:

— צדק שופנהויר: הפיסימיות היא יותר מאופטית!

המסך

בקפה. פסנתר. צ׳ארלי והשטן שותים בירה. נכנס הפסנתרן. זנבות הפראק שלו דהויים, בלוריתו דולפת לתוך עיניו:

השטן:

— הי, פדרבסקי, נגן לנו משהו!

הפסנתרן:

— ואם לאו, לא תקיא בקֶצֶב?

השטן מוזג לו כוס בירה:

— גמע, ידידי!

הלה גומעה:

— אני הוא ניצ׳שה של המוסיקה, שומעים אתם? כשאני מנגן, קופצים המיואשים מעל הגשרים מאכסטזה, שומעים אתם: מאכ—ס—ט—זה!

השטן מוזג לו כוס שניה. הלה גומעה:

— הייתי יכול להחריב את העולם במוסיקה שלי. האמינו לי!

השטן:

— בראבו! ולמה לא תעשה כך?

הפסנתרן:

— יודע אני? להיות קַיִן של העולם? שמא יש עוד אשה המסתרקת בשבילי? שמא יש עוד נהר המחייך אלי?

צ׳ארלי:

— הנך רומנטיקן שאין לו תקנה, אחא! נגן לנו משהו!

הפסנתרן משפשף את עיניו:

— מי אתם, בעצם?

השטן:

— הנני ברגע זה — צלך!

צ׳ארלי:

— ואני — אולי אתה?

הפסנתרן:

— הי הי הי! ליצנים שכמותכם! ומה לנגן לכם?

צ׳ארלי:

— סונטת הירח!

הפסנתרן:

— באמצע היום, מוקיון שכמותך?

צ׳ארלי:

— דווקא ביום! בלילה הננו סהרוריים גם בלעדיה.

הפסנתרן יושב אל הפסנתר, תולש כמה אקורדים וקופץ ממקומו:

— החתול!

צ׳ארלי:

— איזה חתול?

הפסנתרן:

— החתול שלי! סגרתיו בחדרי, והריהו מטייל לו במוחי ומיבב, ומיבב.

השטן:

— שמא מטייל הוא על גבי המנענעים, במקום ידיך, אה?

הפסנתרן מביט ארוכות לתוך עיני השטן וצורח:

— אהההה! אותן העינים הפוספוריות! מי אתה?

השטן:

— דייני באינקוגניטו! אני — השטן!

הפסנתרן:

— ארור אתה, מפיסטו! אתה הוא שעשיתני וירטואוז של הפוקסטרוט. אותי, הפַּגַניני של הפסנתר! ארור היה שבעתים, מפיסטו!

השטן:

— טעות! מרצונך הטוב הלכת מדחי אל דחי, וויר-טואוז שלי!

הפסנתרן:

— אתה, מפיסטו, הגשת לי באותו ערב מבורך וארור צרור פרחים קמלים, שהיו מעונדים סרט, ועליו פסוק זה: „לברבור המת—אלמָוות!" אתה הוא המבקר, שכתב עלי, כי חתול מילל הוא המוזה שלי, ולא השטן! ואני רציתי להיות דווקא שטני!

השטן:

— האם שאלתני, אם רוצה אני להתגלם בך, אה?

הפסנתרן:

— וזכית, מפיסטו, לראותני מכהן בפרַק מרופט ליד פסנתר רקוב שִׁנים! זכית לעשותני אלכוהוליקן המְמַקֵּן את נשמתו השׁפֵּנית לפני אספסוף של זונות, אלפונסים, גנבים ורוצחים! ארור היה, אבי שדי התופת!

השטן אל צ'ארלי:

— מאיסטרו, למד עלי סניגוריה!

צ'ארלי לפסנתרן:

— לכֹהן ווירטואוז לעלובים אלה, — יֵעוד קדוש הוא! הזונה זקוקה למוסיקה שלך לאחר צביטות מעריציה. הגנב — לאחר חריקות-הסיוטים של המנעולים.

הפסנתרן:

— איזה סניגור שנון, מפיסטו, בחרת לך מאלבומו של דומייה?

השטן:

— אל תעלב, מאיסטרו! תמיד סַרקסטי היה, והלעג הוא שהביאו הֵנָה.

הפסנתרן מושיט את כוסו:

— מזוג, מפיסטו!

הלה מוזג, הפסתרן גומע את כוסו בגמיעה אחת ומפשיל את בלוריתו:

— למענך, מפיסטו, רק למענך, אנגן את הראפסודיה שלי! אל תחשוש לפלַגיאט! אין זו הראפסודיה של המאג'אר ליסט.

השטן:

— בפעם אחרת! אינני מסוגל לקלוט כל מוסיקה שהיא, אפילו זו של הסבא באך.

הפסנתרן מתנפל עליו וחונקו:

— אתה תשמע, מפיסטו, תשמע! הראפסודיה מוקדשת לך! ועליך להוציא לה מוניטין!

השטן מטלטל את צווארו:

— לא אצבעות של ווירטואוז לך אלא אצבעות של ברמינן!

זורקו אל הפסנתר:

— טוב, נגן את הראפסודיה! אבל הזהר לך לזייף ולוא גם זיוף כלשהו את שיטת הקומפוזיציה שלי!

הפסנתרן:

— מאיסטרו, חש אני את רוחך באצבעותי!

יושב אל הפסנתר, מפשיל בגנדרנות את כנפות הפראק ומכה על המנעגים. אבל אלה מיבבים כחתולים. הפסנתרן קם, מתנודד, תופס קיתון של פרחים וקולעו בשטן:

— מות, מפיסטו!

השטן מתחמק. הפסנתרן צונח אחורנית על הפסנתר. השטן לצ'ארלי:

— נסתלק! האנושיות עוד תאשימנו ברצח גאונה!

המסך

עיירה לאחר חצות לילה. באופק: צפרדעים מקרקרות.
השטן וצ׳ארלי מטיילים: זמורות-לילך בידיהם.
השטן:
— מאיסטרו, הבט!
בית-עלמין ובו מחול-שלדים. על הגגות האזוביים של העיירה — כַּנָּרים שַׁגַּלִּיים מְכַנְּרִים מארש של חתונה.
צ׳ארלי:
— סצינה של שיגרה, השטן...
השטן:
— נְצַחתַני, מאיסטרו. אבל הבט: לשם...
ראי: בו מסתרקת עירומה בת הקברן.
השטן:
— לא רע, מאיסטרו, אה?
צ׳ארלי נשען אל עץ, כוסס את פקועות הלילך:
— היא מאוד נוסח גויָא.
השטן:
— הסתכל היטב! יש בה מכל האסכולות: כל הבתולות היפות, שמתו בשלוש מאות השנים האחרונות, נתגלמו בבת קברן זו.
צ׳ארלי:
— שטן, תמכרנה למוזיאון?
השטן:

— מאיסטרו, אתה מעליבני: וכי מה אני בעיניך, סוחר עתיקות?... הטה אוזן!

הנערה שלפני הראי שרה פזמון של איזו אופיריטה.

צ׳ארלי באנחה:

— איזה קול!

השטן:

— אין פלא: שלוש מאות אביבים מתבשמים ממנו.

צ׳ארלי:

— למה חדלה להסתרק?

הנערה שלפני הראי:

— מה עצובה אני!

צ׳ארלי: לשטן:

— הניחני להסתכל בה כל הלילה!

השטן:

— כאסתיט או כאוהב?

צ׳ארלי:

— אינני פסיכולוג: אינני מגדיר את הרגשותי.

השטן:

— מאיסטרו, הריני נותנה לך במתנה עד קריאת התרנגול!

צ׳ארלי:

— אמרתי, שאני רוצה בהסתכלות. היינו: בצער. ואתה, שטן, קוצב רגעים לצער?

השטן:

— ראשית: הנצח אינו בידי השטן, שהנהו יומיומי לפי מהותו. שנית: הנצח מצטמצם ברגע כאוקינוס בטיפת מים, כוינוס בכל זונה וכו׳...

צ׳ארלי:

— היא איננה עוד בראי...

השטן:

— היא בחלון וחובקת חתול.

צ׳ארלי:

— די, יאגו!

השטן:

— מאיסטרו, אל הענין! הלילה עובר.

צ׳ארלי:

— אבל הנני בור גמור בהלכות דון-ז׳ואניות.

השטן:

— מאיסטרו, רבו של דון-ז׳ואן עומד לצדך! אני פו-רט ע-לי גי-ט-רה, ואתה מפתה. והשאר—תלוי במזל! גם דון-ז׳ואן חרק שן לא פעם.

מנגינת גיטרה בין העצים. קול הנערה:

— מי אתה, גיטריסטן?

צ׳ארלי:

— המותר להציץ בראי שלך?

הנערה:

— הראי ריק: אני בחלון.

צ׳ארלי:

— חבל!

הנערה:

— גיטריסטן, אל תתחצף! היכן, לדעתך, אתה נמצא?

צ׳ארלי:

— רגע—בינך ובין הראי. רגע—בינך ובין ידידי השטן.

הנערה:

— ומאין אתה בא, גיטריסטן חביב?

צ׳ארלי:

— ממקום שבאים כל האוהבים הגדולים בשעה זו: מקובות הזונות, שבהן שכבתי עם כל הדיוקנאות שלך. מאולמי הרולטקה, שבהם הפסדתי את עיניך.

הנערה:

— ולמה, גיטריסטן חביב, לא באת אמש, שלשום?

צ׳ארלי:

— קְטַנּוֹת עכבוני: באלאדה שלא נחרזה כהלכה. מניע האוירון שנשבר רגע לפני ההמראה. קַטֶר הרכבת שמרד כרובוט.

הנערה:

— טוב שבאת הלילה: אני משתעממת כל כך!

צ׳ארלי:

— וריקוד המתים? והחתול? וגופך בראי?

הנערה:

— שמע, הגיטריסטן, הנני בת עשרים, ושום גבר לא ראני עדיין עירומה.

צ׳ארלי:

— ואני ראיתיך!

הנערה:

— גיטריסטן, אתה משקר! וודאי את בבואתי ראית אבל אותי, כשאני מסַמֶלת לפני הלילה בכל הפוזות.

צ׳ארלי:

— ראי משול לנחל. עמדתי על חופו, וגליו הביאו לי את גופך המשתבר.

הנערה:

— רוצה אני לראות פרצופו של דילֶטנט זה!

צ׳ארלי מתקרב אל החלון. הנערה:

— לא, אין לך פרצוף של דילטנט.

צ׳ארלי:

— ולמה את מסתרקת בשעה, נו, בשעה שֶדית כל כך?

הנערה:

— עד כה עמדו תחת חלוני מנגני המנדולינות... חבל, שלא ראית טוֹרַדוֹרים אלה מנפנפים במנדולינות שלהם, כדי להרגיז את לבי המשועמם.

צ׳ארלי:

— המסכנים!

הנערה:

— ומי אתה, גיטריסטן חביב?

צ׳ארלי:

— אחרי מולייר, האדם העצוב ביותר.

הנערה:

— לכן באת לראות באלֶט של מתים?

צ׳ארלי:

— לא. באתי לראות נערה המסתרקת, בשעה שמנדו-לינות שבורות מתגוללות תחת חלונה.

הנערה:

— מתמיד שונאת אני את מנגני המנדולינות עם טבעות הכסף, עם הפרצופים המצולקים, עם ריח הפומַדה. את

הכַּנרים אני אוהבת: פראק שחור, נעלי לאכה. כשהוא מנענע את הכנור, הריהו מנענע אותי מזרוע אל זרוע.

צ׳ארלי:

— ואת הגיטרה אוהבת את?

הנערה:

— כן. ביחוד אם הגיטריסטן דומה לצועני הצעיר, שהתגנב בלילה לחֲוִילה זו שבין האקַציות וחנק את וַנדה היפה.

צ׳ארלי:

— ואני דומה לצועני הזה?

הנערה:

— קצת.

צ׳ארלי:

— הניחי לי להכנס לחדרך: חיברתי טאנגו למען יוזפינה בֶּקֶר. אנגנו לך.

הנערה:

— גם אתה בין חסידיה של מולַטית זו? טפס דרך החלון!

נכנס. היא:

— איך אני בפיז׳אמה, גיטריסטן?

צ׳ארלי:

— רצחת את הנוף היפה עם הנחל, עם הנערה המתרחצת, ואותי שעמדתי על החוף.

הנערה:

— שטויות! בפיז׳אמה הנני פחות אמנותית, אבל יותר נשיית. נגן את הטאנגו שלך, ואני ארקוד.

תם הטאנגו. היא:

— הוֹדָה, גיטריסטן, כי הנני גרַציוזית יותר מיוזפינה.

צ׳ארלי:

— הניחי את המולַטית לבנקירים, לחסידיו של בודלייר! בך יש משהו מאוֹפֶּליה דווקא.

מתעצב:

— הלילה עובר בינתיים. ועלי להגיד לך הרבה ולא כלום.

הנערה:

— מה, למשל?

צ׳ארלי:

— שאני אוהב אותך.

הנערה:

— זה כה מעט.

צ׳ארלי:

— אני יודע. מכשירי תמרוקים משן אדומה, מִיטַפורות, צווארון של שועל לבן, גיטרה מנופצת היו אומרים יותר מזה.

הנערה:

— גיטריסטן, תמים אתה! בעלית-הגג הזאת מתגוללים אלפי חרוזים מכל האסכולות. קריצה אחת בעיני,—ואוטו כחול יוליכני אל כל הגנים.

צ׳ארלי:

— ואני באתי לפתות אותך בצרור-לילך!

הנערה:

— הלא אמרתי, גיטריסטן, כי תמים אתה. אבל בשל תמימותך אתן לך נשיקה אחת.

צ׳ארלי:

— אחת?

הנערה:

— זה הרבה! אינני זונה.

מנשקת לו:

— ועכשיו ברח לך! ואמור לשטן, כי טכסיסיו הדון-ז׳ואניים נתעבשו במקצת.

קריאת שֶׁכוי הַבְּדִיל. השטן וצ׳ארלי בדרך לתחנת הרכבת.

השטן:

— מאיסטרו, היודע אתה, מי נישקה אותך?

צ׳ארלי:

— מי?

השטן:

— רעיתי הזקנה! הא, הא, הא, מאיסטרו!

המסך.

מבוך של סימטאות. בחלונות העקומים—חתולים כעציצים.

— שטן, להיכן אתה מוליכני?

השטן:

— לסדנתו של פרופיסור X, מאיסטרו.

החתולים בחלונות מתחילים ללבלב: אולטרא-סגול זורם מעיניהן, בכפותיהן הקדמיות — ענפי זית.

צ'ארלי:

— מי צייר תפאורת זו?

השטן:

— אם לא ג'יוטו, הרי אני הוא. מזמן לזמן אני גונב את מכחוליו.

הסימטאות מתענבות, הבתים מתגבנים.

צ'ארלי:

— איזה שעמום ואיזה נועם כאן, שטן! אבל אני חש סחרחורת... אני גולש, שטן!

השטן:

— משהו בֵּיטוֹן בעצבים, מאיסטרו, כי בקעת יהושפט בשולי הסמטאות. הנה המגדל!

צ'ארלי:

— כיצד נעלה, והוא בלי סולמות?

השטן:

— משהו מיכניקה, מאיסטרו! הַדֵק לשכמך כנפי אלומיניום אלה ונפנף בהן!

הם ממריאים בקלות של אדם ישֵן השוקע לתוך תהומות.

קול מגזוזטרת המגדל:

— מי אתם, זבובים?

השטן:

— אורחים, פרופיסור!

על הגזוזטרה — הפרופיסור:

— אה, קולך הוא, שטן! ברוך בואך! מה, חבצלת בדש הפראק? מאיזה נשף-מסכות?

השטן:

— לטובת מורעלי הגאז בחסותן של אנדרטות הגינירלים!

הפרופיסור:

— ומי הוא ברנש זה?

השטן:

— פרופיסור פאוסט!

פרופיסור X שולף את הסיגרה מבין שפתיו ומניחה על שולי המגדל, באופן שאפר גושר על תסרוקות הנשים, המתחמקות בשעה זו מחדרי מאהביהן. הוא ממצמץ בעיני הפלאטינה שלו:

— פאו-סט... פאו-סט... האין זה אותו שרלטן השווקים...

השטן:

— המרפא את האנושיות התמימה בחוקנים...

פרופיסור X:

— אנא, רבותי, למה תעמדו באוויר? יואיל נא לשבת, פרופיסור פאוסט! ויתכבד בסיגרה. זוהי סיגרה פסיכואנאליטית: אתה מוצץ אותה, והאסוציאציות מידרדרות בתת-הכרתך, כגרגרי אפונה ממש.

צ׳ארלי יושב, נוטל סיגרה בפיו, מציתה, אגב שפשוף בסולית נעלו: משתעל, רוקק מגובה גיגאנטי, מעשן, משתעל ורוקק.

פרופיסור X:

— כפי הנראה, פרופיסור חביב, בא אתה מאיזה כפר של ימי הביניים! רגילים אנו בעישון אדי רעל, כסיני בחשיש. אגב, רבותי, ביקור לילי זה מה פירושו?

השטן:

— כיוון שפרופיסור פאוסט מתכן תכניות קוסמיות, וכיוון שאתה, פרופיסור X, גלית את קרני ס + ס...

פרופיסור X מפסיקו:

— פרופיסור פאוסט, מה הן התכניות הקוסמיות שלך?

צ׳ארלי:

— פשוטות בתכלית הפשטות: לקבוע את חודש מאי בסתיו; לגלות את ההגיון של האינסטינקטים; ליתן לבטלני הקפה אחר חצות קוניאק בחנם; לפעֵנח את חיוכה של מונה ליזה; לגלח לפייארבנקס את שפמו הבֵּגדדי; לתת לאדם את סגולות האיתר בשעות קשות. אגב, יש עמי מעין קיצור שולחן-ערוך.

פרופיסור X מפסיקו:

— די, ד״ר פאוסט היקר! השלך את תכניותיך הקוסמיות אל אשפתות הוליבוד! יכול אני להתפאר, ולמורת רוחך, שטן, כי הקדמתי את דורי במיליון שנים, לפחות! אבל די לנו בדיבורים בעלמא! אנא, רבותי, הכנסו לאולם. אולם מקומר-קירות. ההשראה — משהו מוזיאונית. על אחד הקירות — „הפילוסוף״ של רמבראנדט: מדרגות

לוליינִיות יוצאות ממוחו. כַּנוֹת, — ועליהן אנדרטות הנדסיות. תוכי מתנדנד בצמיד ומפטפט לשם אינטימיות.

פרופיסור X:

— ראשית, אראה לכם כמה זוטות יקרות-המציאות. הנה האגס, שהנחש הפילו מפיה של חוה. מבעד למיקרוסקופ תראו עוד את סימני שִׁניה בפרי. והנה כסיה של קליאופטרה: היא השחירה כברונזה. ואין פלא: כל מלכי אפריקה הצמידו אליה את שפתיהם. והנה לבה של שחרזדה: הוא נתלכלך מאהבה, כקלף ממשמוש ידים. והנה סוסו, בגבס כמובן, של דון-קישוט: בהמה זו, הקדימה את המדע בעֲליה לסטרטוספירה. הנה החבצלת השחורה שאותה הריחו דאנטה ובודלייר. הנה כנפי הדונג של אותו דילטנט דה ווינצ׳י: הן נתמסמסו, כמו הפרָסקות שלו. הנה כנורו של פאגאניני: מיתריו נתרפטו, אבל עם כל מגע קל עודנו עלול לחולל אסון מוסיקלי.

פרופיסור X מלטף את זקנו, זקן סיני מן השושלת השניה, ומחייך:

— נו, רבותי, מה דעתכם על האוסף שלי?

השטן:

— אוסף נאה, אלא שחסרים בו האבטוגרפים שלי.

צ׳ארלי:

— אוסף יקר-המציאות, אלא שחסר בו מקלי המכושף.

פרופיסור X מזמין את אורחיו להסב בכורסאות:

— ועכשיו, נדפדף קצת באלבום שלי. איזה נוף להראות לכם, רבותי?

השטן:

— לי היינו-הך.

צ׳ארלי:

— לדידי, יהא נוף אביבי!

הפרופיסור לוחץ בכפתור. האולם מסתחרר קצת, והנה: גני לילה תלויים כעציצים. זוגות גפופים באוויר, מקהלות של צפרדעים מכות כמפוחיות; מגשר צבעוני קופצת נערה בלונדית; כדור משתלף ומפלח את חזה של אילה מפוסלת, הקורסת בחן.

צ׳ארלי:

— באיזה גובה מצויים אנו מגנים תלויים אלה?

פרופיסור:

— זה גובה סטרטוספֶרי עד לגג-הקש בכפר.

צ׳ארלי:

— האין לך, במקרה פַּרשוט?

פרופיסור X:

— לשם מה ד״ר פאוסט?

צ׳ארלי:

— אמש, הבאתי לבחורה אחת צרור של לילך ופזמונות של גיטרה, והלילה היא מתנשקת שם עם איזה ברנש בין העצים.

פרופיסור X מחייך:

— ד״ר פאוסט, שמא אחרת היא? חשוב נא, אתה מביט מגובה סטרטוספרי!

צ׳ארלי:

— אין גובה סטרטוספרי בקנאה! יש רק המרחק שבין

שולחן לשולחן בקפה. המרחק שבין מדרכה למדרכה ברחוב. הפעם, זהו המרחק שממגדל זה לעץ ההוא.

פרופיסור X:

— טוב, נשב במטוס זה: טיסתו — טיסת מיטיאור. למטה — בגן. צ׳ארלי בולש בפנס את המדשאות.

גונח:

— זהו אביב בגן-החיות!

פרופיסור X:

— הודה נא, ד״ר פאוסט, כי אמש שֵרת רומנסים לכל הנשים הגפופות עכשיו על גבי הדשא.

צ׳ארלי:

— אני מודה.

השטן:

— ומה העצבות, מאיסטרו? הרי לא תקנא את קליאופטרה על ששכבה עם אנטוניוס ולא אתך?

צ׳ארלי:

— ואני מקנא!

פרופיסור X:

— נחזור! צפרדעים שכורות אלה, שמלות לבנות אלה עושות גם אותי סנטימנטלי. נחזור!

על מרפסת המגדל. שלושתם הוזים. השטן מתאנח:

— נזכרתי בלילית. בשעה שהציגה לפנַי האלוהים, היתה בת עשרים, ובשרה נתן ריח כתפוחי קפריסין.

פרופיסור X:

— ואני נזכרתי בלִילי. הכרתיה על סוס-עץ של קארוסלה. אה, היה זה לילה מלא כוכבים וקונפֶטי.

צ׳ארלי:

— ואני, — אבוי ללבי הצועני! פרופיסור X, יש ראדיו בביתך?

הלה:

— יש. אבל הנני מַדיר עצמי הנאה מן המוסיקה. אפילו סתם טאנגו ארגנטיני עלול לקעקע את המגדל הזה.

צ׳ארלי:

— שטויות, הלילה כה מוצק!

הלה מסובב כפתור בראדיו:

— חורבן זה או אחר: היינו-הך, בעצם!

זו היתה סונטת קרויצר. הכנר ניסר בקשתו את המגדל, הפסנתרנית כיבתה באצבעותיה את חלונותיו.

צ׳ארלי:

— ביטהובן גידע במקלו המכושף יערות, מגדלים, ואני במקלי המכושף—מפיל את הכובעים מעל ראשיהם של צופי הבד.

השטן:

— סבור הייתי כי השטן — חד הוא. והנה ביטהובן זה הוא שטן מז׳אנר הזר לי.

פרופיסור X:

— רבותי, המגדל מתמוטט!

האנדנטה נענעה את המגדל בנועם, כנענע הלוליון את הכלונס בזירה המלאה אורצל.

צ׳ארלי:

— הביטו, — בכל חלונות ניו-יורק יושבות נשים ומסתכלות.

השטן:

— אל בקול רם, מאיסטרו! סהרוריות הן.

פרופיסור X:

— רבותי, אנחנו מתמוטטים! ידעתי, שקץ העולם יהיה דומה לסקָרצו.

בהצלפת-קשת אחרונה מגדע הכנר את המגדל כפרח, והשטן משחילו בדש מעילו.

שלושתם ברחבת בולוואר. פרופיסור X מגשש בידיו, כי משקפיו נשברו אל סלעי היונגפראו, צ'ארלי מצחצח בכובעו את נעליו, השטן טומן את טלפיו בנעלים גנובות מאיזה חלון ראווה.

פונדק עלוב, שפנסו הוא עינו היחידה של הפונדקי, מקבל את פניהם.

הפונדקי:

— מאיזו הצגה אתם באים, קומידיאנטים? אפילו הזונות מתפשטות כבר בפעם האחרונה.

השטן:

— מהצגה שמימית אנו באים, אדם טוב!

מיסבים לשולחן ולוגמים קנקני בירה, שיפהפיות בוהימיה מצויירות עליהן.

פרופיסור X מתופף באצבעותיו:

— שוב הנני בראשית הקאריירה. ד"ר פאוסט, איזו אומנות תָבוֹר לך?

צ'ארלי:

— יודע אני... אהיה מורה לבוכס. כומר בסינג-סינג... יודע אני?

פרופיסור X:

— ולי אין ברירה אלא לשמש מורה-דרך בסטרטוספירה. אתה, שטן, אתה הבאת אותי עד ככר לחם!

השטן — מושך בכתפיו:

— מה האנושיות רוצה ממני?

המסך.

סקוור. שלכת על גבי הספסלים. צ׳ארלי והשטן מעשנים ליד מזרקה, שאיזה אַמור סדוק יורק לתוכה מים מיתולוגיים.

בא זקן: סחבות טרזניות, נעלי לאפה החושפות רגלים עטופות בקש, צילינדר בלי דופן. מציג את עצמו!

— מי שהיה מהראג׳ה בנשפי מסכות. באס בלַא סקאלה. אביון מתוך סטואיות. מדגדג את נערות הפראטר. סכסופוניסטן פריסאי מובהק. רבותי, למי מכם סיגריה?

צ׳ארלי מכבדו בסיגריה. הזקן:

— זה חמש שנים שאני מעשן רק זנבות. רשאי אני לומר, כי הנני האֶנוש שטעם את כל הקוקאין שבפיות בני האדם. אין ג׳יסטה אצילה יותר מזריקת זנב סיגריה. לא כך, רבותי?

בא בחור צעיר: פרצופו מצולק, ידיו בכיסיו, שורק:

— הסתכלתם פעם בידיהן של נשים המונחות על מעקות הלוג׳ות? לא? ואני הסתכלתי...

מוציא חופן מטבעות:

— הנה הן!

לצ׳ארלי:

— הי, ברנש, תן סיגריה!

באה אשה צעירה: מגבעתה מקושטת בצפרים מתות, בולשת בלורנטה של זהב בפני צ׳ארלי:

— לא! אני אוהבת גברים שעירים שריחם חריף. אתה אינך שעיר למדי, חביבי!

בולשת בפניו של השטן:

— ואתה דווקא שעיר לעזאזל, אבל אינני סובלת את החיוך השטני הזה. אוהבת אני קצת תמימות...

הזקן:

— יפהפיה, הנני גם שָעיר וגם תמים!

האשה:

— הסתלק מפה, סנדל מרופט, מטריה חבוטה!

בולשת בפני הגנב:

— אתה, פוי! אם אקצץ את אזנך השמאלית, תהא דומה לכלבי. מילא, בוא! טוב גנב מפילוסוף מתגרד!

באה ילדה — וקופת-רוכלים על בטנה:

— גפרורים, ג'נטלמנים! סיגריות ,שוקולדה, ג'נטלמנים!

צ'ארלי:

— מה יש ברצונך להיות לכשתגדלי?

הילדה:

— אני? אלמנה צעירה. ולטייל עם שני כלבלבים.

השטן:

— אידיאל נאה, מאיסטרו?

צ'ארלי לילדה:

— וברגע זה, מה את רוצה?

הילדה:

— לישון, ג'נטלמן. מתרוצצת כל היום.

צ'ארלי קונה אצלה כמה קופסות סיגריות, חפיסות שוקולדה.

הילדה:

— תודה, ג׳נטלמן! אחלום הלילה על מלאך עם שפם שכזה...

בא רוצח צעיר. מדבר עם עצמו:

— אצבעותי צורבות. רק אצבעות הפסנתרן לאחר קונצרט צורבות כך. אגב, מוסיקה היתה מרגיעה אותי. איזו סחרחורת... החלונות מביטים, והם אפלים...

צ׳ארלי:

— גם עיניך — שני חלונות אפלים! רחם עלי ותן לי סיגריה!

מעשן וצוחק:

— בעצם, כל רוצח אמן הוא, שֶׁכֵּן הגה את יצירתו ברגע אינטואיטיבי.

טופח על מצחו:

— עתה מבין אני את קין! וודאי, שנא את הבל בשל ריח הגללים, בשל המפוחית, שפיזמה תמיד אידיליה כחולה, בשל פתגמיו המגושמים.

צ׳ארלי:

— עליך להזהר מפני הבלשים.

הרוצח הצעיר:

— ראשית, רצח זה — אין מוסר האנושיות חל עליו. שנית — זהו שֶׁדֶר ללא הסימנים הגסים של בית-המלאכה. הרע הוא שאצבעותי צורבות...

צ׳ארלי:

— מסכן!

השטן:

— עליך לנעול כסיות לידיך. והזהר, שלא לטייל על גשרים: הם כה קרובים למים.

הרוצח הצעיר:

— אה, קולך הוא, השטן! עם נשים אוהב אני לדבר בקול מילודי זה. אבל, לכל סימפוניה יש ארבעה חלקים. אחר כך — אפר. ובחוץ מוליכים הפנסים אל...

שולף אקדח ויורה בעצמו:

— אל החלק החמישי!

באה יוזפינה בֶּקר, עטופה פרוות של שועלים לבנים. היא שכורה וצוחקת:

— כל התזמורות רודפות אחרי!

צ'ארלי:

— סוסי-העץ המוזהבים שלך!

יוזפינה:

— הי הי, סוסי-העץ המוזהבים שלי! אי, ברנש, השפם שלך מוכָּר לי.

צ'ארלי:

— בכפר טיטוא שחקתי אתך באגוזי קוקוס.

יוזפינה:

— אתה משקר, ברנש! עליתי כווינוס מתוך ראי שחור.

צ'ארלי באנחה:

— איזו ילדה נחמדה היית! פתיל כחול היה לך ברגלך השמאלית. תוכי מצוייר על בטנך. וראשך היה מטורק בצורת שתי מברשות מבושמות בשמן קיק.

יוזפינה:

— והיום הנני פחות נחמדה, בֵּיבי?

צ׳ארלי:

— היום את מכוערת!

יוזפינה:

— מכוערת, בייבי? אני?

צ׳ארלי:

— כן, אין לך גומת-חן בסנטר!

יוזפינה:

— היא מזיקה לגיאומטריה של פני.

צ׳ארלי:

— וגם סכס-אפיל אין לך!

יוזפינה:

— בייבי, אתה מרגיז: בכל ביבר שביקרתי מצאו למחרת היום את כל הזכרים מתים מהרעלה אירוטית. כשהבטתי על סריסי ההרמון של האימם יחיא, מיד צמח להם זקן, ובו בלילה אינסו את כל הפלגשים. בייבי, אל תעשה את עצמך מגוחך!

צ׳ארלי:

— אני אוהב מעט לילך בעינים, קצת חלב בעור.

יוזפינה מסלקת את הפרווה — היא עירומה:

— בייבי, השתקף בראי זה!

צ׳ארלי:

— כ-ן... הני-לוס השחור!

יוזפינה:

— לטף, בייבי, את מימיו.

צ׳ארלו:

— כמה גופות כבר טבעו בנילוס שחור זה?

יוזפינה:

— ככל נהר, הנני נעולה ומסתורית.

צ׳ארלי:

— ואני רציתי לטבוע בנהר כחול ושקוף.

יוזפינה:

— הנני גם הנילוס הכחול.

צ׳ארלי:

— רק הפרווה שלך עשויה מכחול הקוטב.

— הסתכלות אכזרית וסופיסטית זו הרגיזה אותי תמיד. דע לך, שגם פאגאניני וגם ביירון היו בוכים על שדי. אבל מה היה לי, אני מתפלספת? אני? ועירומה! בייבי, נשקני!

צ׳ארלי, רומז על השטן:

— אם אשה את, פַּתִּי אותו!

יוזפינה:

— אותו? וכי מיהו?

צ׳ארלי:

— ה-ש-טן!

גופה העירום רועד מצחוק:

— בייבי, אין אנו משחקים עכשיו בשֵׁדים ובאגוזי קוקוס!

צ׳ארלי:

— אדרבא, יוזפינה, הציצי-נא בפרצופו!

מתקרבת בגנדרנות, בחיוך. השטן מחווה קידה:

— כן, ווינוס שעלתה מראי שחור, אני הוא...

יוזפינה, מגמגמת:

— כן, ז-הו!

מפשילה את הפרווה על תסרוקתה ובורחת.

השטן:

— בראבו, מאיסטרו! אני לא הייתי מיטיב לשחק ממך.

צ׳ארלי מחייך בעצב:

— ובכל זאת, היא האשה הראשונה באוניברסום.

השטן:

— מאיסטרו, כבדני בסיגריה.

צ׳ארלי:

— יש לי חשק עז, שטן, לפַרצֵף לך את הפרצוף!

בא נודד-דרכים: מקל, תרמיל, זקן ירוק.

צ׳ארלי:

— שמא רוצה גם אתה סיגריה?

הנודד:

— נזיר אני מטבק. נזיר אני מעצמי.

צ׳ארלי:

— ובכן, מי אתה, בעצם?

הנודד:

— אינני יודע... יתכן, כי משיח אני. ויתכן כי שַרלַטַן...

צ׳ארלי:

— אל תתלוצץ, סבא!

הנודד:

— מתלוצץ? אני, הפַקיר הדקור במיליוני חרבות, מתלוצץ? אני, הצלוב בטרם היות האדם, מתלוצץ?

צ׳ארלי:

— ובכן, מי אתה, הידרוזורוס בצורת מוקיון?

הנודד:

— אינני יודע... יתכן, כי הנני האדם הראשון, שאלוהים הניח בחיקו את האשה. יתכן, כי הנני האדם האחרון, שיפריד את האשה ליסודותיה הבראשיתיים. יתכן, כי הנני האביון, המלקט בדרכים את הפירות הנשורים, הלן באכסניות-של-שדים, המחייך לחלונות אפלים. יתכן, כי הנני אותו שלד בפראק, שהנשים מתמוגגות בזרועותיו בנשפי הריקודים. יתכן, כי הנני בודהא של חרסינה ופרח הנירוואנה בין אצבעותי.

צ'ארלי:

— הכל יתכן, סבא! אבל כיצד נזדמנת לכאן?

הנודד:

— ראיתי רחבה מול האופירה, מול הקרקס, מול בתי הקולנע. אוהב אני לראות את היוצאים מבתי האילוזיות. כי לאמיתו של דבר, בני, החיים אינם אלא הפסקות שבין מסך למסך לשם עישון סיגריה. אגב: תן לי אחת... ואגב: מי זה השותק בפרצוף מאֻפָּר כל כך?

צ'ארלי:

— אה, שכחתי להציגו: השטן!

הנודד, בקול רוטט:

— ידעתי, כי הלילה אתָקל בו. אך בבית קפה עם שחר. בצל פנס, כשאני מקשיב לוידויה של זונה. אבל כאן? ברחבה שאננה? מול בתי האילוזיות?

השטן, מתנצל:

— כבמאי, סבא, רוצה אני לראות את פרצופו של הקהל שלי, לאחר ההצגות.

צ׳ארלי בחדרו, במרומי גורד שחקים. מדליק את מקטרתו:

— ניו-יורק של מלט, של גירלס עם עיני הניאגרה, של כושים עם עיני האלמוג, ישֵנה את! גם אני הייתי צולל לתוך האוקינוס האטלנטי, כספינת ימי הביניים שנתמלאה מים עד תרניה. אבל לעיני — אין שינה. כך רוצה השטן!

משוטט אנה ואנה:

— הנה אני שוב בסדנה שלי. הנה גולגלתי על הפַּנָה. הנה הראי השחור. הנה עשן מקטרתי.

מציץ החוצה:

— ניו-יורק, המעשנות שלך עטורות לילך, כי אביב הלילה, אביב מפויח, אבל אביב! ישנה את, והאוקינוס מפזם לך שיר ערש. ורק אני ער! כך רוצה השטן!

משק אוירון סמוך לראשו. קול הטייס:

— הי, ברנש, יש לך גפרור?

צ׳ארלי:

— הא, מלאך של אלומיניום!

הטייס:

— ומי אתה? האינך, במקרה, גולם מן הפַּנוֹפטיקום?

צ׳ארלי:

— במקרה, לא. אגב: מה אתה עושה לאחר חצות בין המעשנות?

הטייס:

— אני רודף אחרי פרפרים יאפניים בשביל האוסף של נכדת רוקפלר.

צ׳ארלי:

— הה, האדם העליון!

הטייס:

— וכי מה אין אדם עושה בשביל אלבום של אשה מפונקת!

צ׳ארלי:

— וצדת משהו?

הטייס באנחה:

— אף לא פרפר אחד. בטוקיו נשפים לכבוד המיקדו. אשה יפאנית לא תופיע בלי צרור פרפרים בתסרוקתה ששש... משהו נע שם...

ממריא. צ׳ארלי:

— שוב עלי להתפלסף עם צלי, כדי לקיים את רצונו של השטן. אנטוניוס אחי, אתה הסתגפת במדבר לוב, ואני מסתגף במדבר ניו-יורק. לילה-לילה חייכה אליך מלכת שבא הכושית; ואלי, אנטוניוס אחי, מחייכת לילה-לילה יוזפינה הכושית!

גירוד על הגג. צ׳ארלי מוציא את ראשו: כנגדו פנס ואקדח:

— ברנש, אף לא הגה! היכן כאן הבנק לקרדיט גומלין?

צ׳ארלי:

— הכנס ונעיין במפה.

הגנב נכנס. מתבונן סביבו:

— שמע, האינך שייך לאותם הברנשים, שהפילוסופיה מסריחה מהם כאופיום מסיני?

צ׳ארלי:

— ידידי, גידפת את קונפוציוס ואת סוקרטס בהעלם אחד.

הגנב:

— הלילה מגדף אני אפילו את השטן בכבודו ובעצמו. זה שלש שעות שאני זוחל על הגגות... סחרחורת ראש, אווירונים בולשים, בתולת החופש פוזלת. הזדרז, עוד מעט והשחר בניו-יורק!

צ׳ארלי:

— הנה הבנק לקרדיט גומלין.

הגנב:

— לעזאזל! שוב טיול לאורך כל האווניו החמישי! ימח שמם של כל הפילוסופים! אתם המצאתם את ההנדסה, כדי לבלבל את מוחו הפשוט של גנב!

יוצא ונבלע בין הגגות.

צ׳ארלי:

— אתה הוא זה, ראי שחור, השואב אליך סהרורים אלה!

נגש לחלון:

— יד עתיקה כותבת על כתלי גורדי השחקים: מנא ומנא תקל ופרסין! זוהי ידו בכסית הלאכה!

מליט את פניו:

— בבל, נינוה, קהיר, רומא, פאריס, לונדון, ניו-יורק, עייף אני! התמוטטו וימלאני התוהו, כי עייף אני! לילה-לילה מנקר אני כתרנגל את הכוכבים, והשמים

מלאים כבלילה הראשון לבריאה! אינני יודע לדקלם בהכסמטרים, אבל העכביש הגוטי זוחל, בכל זאת, במוחי. והטַל, אותו הטל המעביר צמרמרות בזוגות הגפופים בפארקים, מכרסם את עוֹרי.

צונח לתוך כורסה. גירוד בדלת. נכנס הסטודנט לפסיכו-אנליזה:

— מאיסטרו, התעוררתי מסיוט. אופל מסביבי. ורק בחלונך אור.

צ'ארלי:

— מה סִיטוֹ שוב? לפני השינה עליך להגות בקוסמוס, ולא בנשים.

הסטודנט:

— מאיסטרו, אני גר במרתף: עשרים תקרות חוצצות ביני ובין השמים.

צ'ארלי:

— עליך לגור בעלית-גג סמוך לכוכבים!

הסטודנט:

— ניסיתי, אבל אווירוני הלילה ניקרו את שנתי מעיני, כעורבים. והרי באתי להסיח את הסיוט. מה פירושו של ראי שחור זה, מאיסטרו?

צ'ארלי:

— ספר את הסיוט ואל תציץ בו!

הסטודנט:

— עצמתי את העינים בתפאורת כזו: מכנסים על הקיר, גגות בחלון, עשן סיגריות אופף את הכל בסיגָל. צללתי לתוך האל-ידע, כאמודאי: בדיל על החזה, נחושת

ברגלים. מיד נהפכתי למגדל. המגדל החל לטייל ברחובות שוממים. יונים התעופפו מאשנביו... מאיסטרו, מישהו מביט בי מתוך הראי.

צ׳ארלי:

— זו בבואתך! ספר הלאה.

הסטודנט:

— כשיצאתי מן המגדל, היינו מעצמי, נמצאתי לפני חנות-פרחים. אביב היה, או סתיו? או שניהם יחד? כי הפרחים הדיפו גם לבלוב וגם כמישות. יחד עם ריחם ספגתי לתוכי גם את צבעם. פתאום—קול נערה מצבע הפעמונית: „מי אתה?" „אני הגנן!" — עניתי. „אם כך, אמרה, הרי אני דיאנה!" והיא יצאה מבין צרורות הפרחים, עירומה, וזרועה מחבקת את צווארו של צבי עץ. לא היה בה מאומה מן הדיאנה הבשרנית של רובֶנס: להיפך, היא היתה בוטִיצֶ׳לית. רציתי לחבקה. אותו רגע קפצה על צבי-העץ, שלעס זמורת לילך, והדהירה אותו. נכנסתי לתוך המגדל ורדפתי אחריה. מאיסטרו, תאר לעצמך מגדל הרודף אחרי צבי-עץ, שטלפיו מצלצלות בנועם של קסטאנייטים. פתאום הפך אלי הצבי את פניו, טִפס על המגדל, כלומר עלי, עלה על גגו וקפץ מעליו לתוך האוקינוס.

צ׳ארלי:

— ודיאנה?

הסטודנט:

— היא דיאנה, היא הצבי! מאיסטרו, אינני אדם עוד... אוקינוס אני!

ואגב הצצה אלכסונית בראי:

— אה, מאיסטרו, הנה הוא צבי העץ!..

בורח.

צ׳ארלי:

— בחור מוזר...

נגש אל הראי ומושך בכתפיו:

— זולת שפמי המַגִי, חיוכי המגי, כובעי המגי, מכנסי המגיים, נעלי המגיות, מקלי המגי, אינני רואה בראי זה כל מַגיות.

— בכל זאת, מאיסטרו, יש בו מגיות!

מעומק הראי יוצא השטן, מטורזן בפראק, בצילינדר וטופח בכסיותיו הצחורות על כתפי צ׳ארלי.

צ׳ארלי:

— שטן, סבור אתה, כי תמיד עליך להיות רָמקול להרהורי?

השטן:

— מאיסטרו, אוטו מחכה לנו, הסכספונים מיללים מגעגועים עליך, היין עובר על שולי הכוסות, הנשים מצבעות את שפתותיהן למענך בסוֹמֶק החריף ביותר.

צ׳ארלי:

— מליצה, שטן, מליצה!

השטן:

— מאיסטרו, אתה מעליבני מאד! וכי מה אני? חרזן, המשתעשע בניטרוקי-מלים?

צ׳ארלי:

— שטן, לא אלך, מתעצל אני. זה חמש מאות

שנה שאני מתעצל. אני נשאר כאן במרומי ניו-יורק, האמלט סרקסטי או פאוסט מתמרמר.

השטן:

— מליצה היא להתעטף באיצטלה של בטלנות הירואית.

צ׳ארלי:

— ולהתעטף באיצטלת השטן אין זו מליצה!

קול מיפו העתיקה:

— הי, צ׳ארלי, מה אתה מתגרד שם, לעזאזל?

השטן:

— מי זה? מין קול המסתלסל כמעקות מסגד!

צ׳ארלי:

— מי שהיה עומר כיאם או הגנב של בגדד.

כבתיאטרון חוזרת התפאורה לאכסניה שלה: ים, ים סְתָוְני, שהמגדלור מעלעל בשלכתו, מצליף על האניות, שנרדמו כארחי-פרחי בסקוור זה שבין קפריסין לתל-אביב; ואשר לקאזינו, הרי פיל-מלט זה מפשיל פעם בפעם את חרטומו וזורק כֵּנָר מלהקת ליסט, רקדנית שאין לה אלא סודרי המשי של גוֹיָא, אל מֵעבר לים התיכון.

בזמן שעשה צ׳ארלי את טיוליו עם השטן, חטפה הכנופיה תנומה. המקידונית, שנשאה על בטנה, כאניה, את כל הספנים הבינלאומיים, השתטחה הפעם על שלדו של דון-קישוט; אחמד נחר בקולנות כזו שחמורי יפו האמינו, כי עלה השחר והעירו בנעירותיהם את המואדזינים; הכושי נמנם בעמידה כאליל, ולשונו הזעפרנית משורבבת; בעל החוטם הארוך וצובר-הגללים

פיטמו את חטמיהם בטבק וסיפרו זה לזה בדיחות נאות; סנשו גנב עופות מן הלולים; החמור — חלימה המכשפה — התפרכס לפני שבר זכוכית; מוסטה מצץ סיגריות מצריות והזה על הפיורדים.

והנה מעל אחד הגגות של יפו העתיקה קופצים צ'ארלי וידידו השטן.

— מה התגרדת שם, לעזאזל? שואל מוסטה ורוקק זנב-סיגריה.

— היהי, מְחַכֵּף צ'ארלי באחוריו, פגשתי ידיד-נעורים וטיילנו קצת. בבקשה, רבותי, הושיטו יד זה לזה!

מוסטה:

— אתה הוא זה שנעלת בפני את דלתות ארמון הכליף בבגדד, בשעה ששלוש מאות סריסים רדפו אחרי?

השטן:

— אה, אתה הוא זה שנשקת באותו לילה לשחרזדה בבטנה! תקע יד!

מוסטה:

— באללה, שהתנהגת אז כנבל! ולולא החבל המַגי, כי עתה הרקבתי חמש מאות שנה בכלא.

השטן:

— ג'ידה אתה, מוסטה! למחרת צווה הכליף לתלות את שלוש מאות הסריסים על מסגדי בגדד, ואתה ברחת על גבי סוסו השחור עם שחרזדה העירומה באוכף. ג'ידה אתה, מוסטה! אגב, מי היא הכנופיה הזאת?

מוסטה:

— זוהי להקה נודדת. ואני הבמאי שלה. אנו מציגים את שכספיר, את מחול הבטן.

השטן:

— כיצד: נוסח מיירכולד? נוסח ריינהארדט?

מוסטה:

— לפי נוסח סינתיטי. אני, למשל, רואה את שכספיר ראיה תַּת-ריאליסטית. הנה ליידי מקבט מחבקת את שלדו של דון-קישוט. אבל למה נעמוד תחת הירח, פנס מפוחם זה! בסימטה הסמוכה יש מרתף, יש יין, יש רקדניות. שם נפטפט קצת. כנופיה, לקום! אה, שה-S של פרויד יחנוק אתכם! נוחרים להם מול ים התיכון, ימח שמם!

בסימטה הששית.

שלט: „לחמור המעופף!" יתכן, כי פיקאסו צייר חמור זה. ויתכן, כי הוא פרי מכחולו של צייר תמים יותר.

תחת קמרונות המרתף מצאו פֶּחָה תורכי נועץ את חרבו הסַרצינית בחזה-רקדנית מקורדיסטן. שודדי תימן חורזים את הפנינים, שתלשו מעל צוואר השולטנות.

השטן:

— הלילה אני הוא המכבד ביין!

המקידונית מחייכת אליו בשניה הבאלקניות:

— לורד?

השטן:

— לורד שטן!

המקידונית:

— האהא! הואיל נא, לורד שטן, ותן לי את החרצית שבדש הפראק שלך!

מוסטה:

— אסון ממש! תמיד מקַבְּצֶנת זו אצל אורחי שעון-יד, טבעת, קמיע.

השטן:

— גם היא רשאית להיות סנטימנטלית!

המקידונית:

— נכון, לורד שטן! גם אני רשאית להיות סנטימנטלית!

האם לא נוגנו סרינאדות תחת חלוני? האם לא היו לי פעם צמות?

מוסטה:

— וגם בתולה היית פעם...

המקידונית:

— וודאי, גם בתולה הייתי.

השטן:

— נעלה מכל ספק! הנה החרצית למי שהיתה פעם בתולה!

מסיבים על שרפרפים. הפונדקי: סומא בעין אחת — הרון אל רשיד הוא שניקר אותה; צולע — מלך נוצרי חסיד הטיל את חניתו בירכו; בקיצור: זהו אותו פונדקי, שהרעיל ביינותיו את מלכי הצלב ואת כליפי חצי הירח.

השטן לפונדקי:

— בַּמברה, מאיזה יקב היין?

הפונדקי מחוויר:

— יין צימוקים מתוק פִּתְמָד.

— בַּמברה, סבור אתה, כי הרוחות עוד מנפצות ספינות-מפרש לסלעי יפו ואנו מָגים, עמוסי אבנים יקרות ההולכים לבית-לחם?

הפונדקי מעביר את קנקן היין מצלע אחת לשניה.

השטן:

— או אולי סבור אתה, בַּמברה, כי הננו שֶׁייכים מאלג'יר, ההולכים לבגדד, שנערותיה צחורות מחלב?

הפונדקי מנדנד את אזנו המנוזמת: לא פעם תלוהו בגזם זה והוא נתלש ממנו, כלטאה מזנבה.

השטן:

— או סבור אתה, במברה, כי לפניך כנופיה של ארכיאולוגים, שבאו לצלם את פרצופך בהאמינם, כי אתה הוא הסריס העתיק האחרון? בַּמברה, מזוג לנו בירה צ׳כית, בנת?

הפונדקי, נעלם מאחרי אחד הקמרונות.

צ׳ארלי מחכך את ידיו:

— רמאי שכזה!

מוסטה:

— אומרים, כי המרתף הזה בנוי משלדים של שודדי הים וכי תחת הרצפה טמונות חביות גדושות זהב, מרגליות. צריך לפשפש קצת במֵעיו של בַּמברה זה!

דון-קישוט:

— רבותי, לעינינו אידיאל נשגב מזה: למצוא את דולציניאה שלי!

השטן:

— אנוס אני להודות, כי באמת גאון היה סרוונטס. והאות: לאחר שלוש מאות שנה עדיין דון-קישוט מדבר מגרונו. אגב, ראיתי את דולציניאה שלך.

דון-קישוט:

— ואתה שותק, כנזיר ישועי! ספר, היכן ראית אותה?

השטן:

— על הבד, היא „סטאר״. היא מענה עכשיו את המיליונרים והוואגאבונדים של אמריקה, כשם שעינתה לפנים את אבירי סיביליה ורועיה.

דון-קישוט:

— מה זה „סטאר"?

השטן לצ'ארלי:

— מאיסטרו, הסבר לו!

צ'ארלי:

— דון-קישוט, אסתפק בהגדרות אחדות למושג „סטאר" רב-הפנים והווריאציות. ראשית: עינים פוטוגֶניות, כלומר— שייטת של צוללניות שזרקוריהן בולשות את השכבות התת-ימיות של מוחנו; שנית: שערות פוטוגניות, כלומר—אלומות שער מתולתלות, הדומות לזקנו של אלכימיסטן, או לפאה הנכרית והמרופטת של קרובתו העניה של לואי הארבעה עשר; שלישית: רגלים פוטוגניות, כלומר—רגלים יצוקות מגבס או חטובות בעץ היו יכולות להיות פוטוגניות; רביעית: לב פוטוגני, כלומר—אתה מצלמו בעשרות פוזות ומקבל מין משולש מטושטש.

דון-קישוט:

— אפלטון היה מסביר ביתר פשטות, אבל, כנראה, שהסגנון הוא האדם.

מוסטה לפונדקי:

— בַּמברה, הדמשקיות שלך! וכי סבור אתה, שבאנו לכאן להשתכר במי הצימוקים שלך?

הפונדקי מגמגם:

— הן רוקדות למעלה לפני הבֵּי מתוניס. הנה גמליו בחוץ. הוא חוזר ממשתה הכלולות של יורש העצר מתימן.

מוסטה:

— בַּמברה, הורד אלינו את הדמשקיות! את הביי ואת

השייכים שלו הושב על הגמלים! אמור להם, כי מוסטה וידידיו כאן. במברה, אני תולה אותך על המגדלור!
הפונדקי נעלם. מחריקת שניו של מוסטה נצטמקו כרסיהם של הביי ושייכיו, הצטלצלו שדיהן של הדמשקיות. והנה עוטף הלילה בעבאיות שעירות את הגמלים הצחורים, הגולשים לים.
בינתיים משיקים במרתף את קנקני הבירה. המקידונית מנשקת אפילו לצובר-הגללים.
השטן לצ'ארלי:
— במה אתה מהרהר, מאיסטרו?
צ'ארלי:
— מוחי, שטן, דומה לפונדק זה. במה מהרהר פונדק זה? במרתף נכנסות חמש הרקדניות: צבע אחד לסנדליהן ולצפרניהן, וקסטַנייטים — כי בלי קסטַנייטים לא ידקור הטורַדור את שור הזירה, והפיטן לא יחרוז.
והן רוקדות: בטנן, בין משי כחול למשי אדום, מנגנת כמפוחית, בשערן המופשל לאחור הן מטאטאות, מטאטאות רוחות רעות לים התיכון.
השטן:
— מאיסטרו, מהן בעיניך רקדניות אלה?
צ'ארלי:
— יודע אני? ערבסקות לשטיח...
דון-קישוט:
— לשטיח מעופף!
בעל החוטם הארוך:
— ושמא מסמלות הן את חמשת החושים?

הכושי:

— צדק הזקן! עיני האפריקניות רואות צבעים רבים.

צובר-הגללים:

— אני בַשָּׂמם של הכליפים, נושם מיני ריחות!

הצייד:

— אני איש הקולות שומע רשרושי שְׁניהן.

הדייג:

— ואני איש-המים, חש דגים מגרדים את גבי.

דון-קישוט:

— למראה דולציניאה שלי טעמתי גירויים חריפים יותר.

מוסטה:

שטויות! סוסות הן, לא זקנות ולא צעירות, סוסות!

השטן לפונדקי:

— הי, בַּמברה, מזוג בירה לסוסות!

הן יושבות על ברכי הכנופיה וגומעות את הבירה מתוך גניחות צוהלות.

זו שעל ברכי השטן:

— נדנדני עד מות. אני כה עייפה!

זו שעל ברכי צ'ארלי:

— שפמך זוחל עלי כעכבר, ברר...

זו שעל ברכי הכושי:

— שמע, בחור מאפריקה, אל תצחצחני, אינני נעל!

זו שעל ברכי מוסטה:

— הזוכר אתה את הלילה שבו מכרתני לבמברה?

זו שעל ברכי דון-קישוט:

— פו, סבא, התבייש!

צ׳ארלי מחייך אל הרקדנית שלו:

— המזמן עזבת את דמשק?

צללי הרים מטפסים בפניה המנומנמים:

— רצונך לומר את קווקז?

— את קווקז?

כן! כי בשעה שהאלברוס מדמדם כזמר טַטַרי, היתה יוצֵאת לטייל רכובה על סוס-קנמון: מגפי צבי ברגליה, יטאגַן בין שפתיה ועל שחור שערה מכריזים העורבים. האלברוס מזמר, וסוסה מדלג מעל הנחלים, שגשרים אין להם. והחאן הצעיר מלבין בכלאו, מלבין כשלג. אה, זהו סיפור פרסי! והחאן הזקן מתיז את ראשי סריסיו וזקנו העקום צורח: „בת האלברוס!" והוא לא ידע כי יטאגן בין שדיה! היא רוקדת כדי להמלט מצלו הדקור של החאן הזקן וכדי לחבק את החאן הצעיר, שראשו מושלג.

היא בוכה, צ׳ארלי מלטף את גרבי המשי שלה.

השטן מחייך אל הרקדנית שלו:

— בתי, גם את מדמשק?

נברשת נדלקת מעל לראשה, כי שתי צמותיה יפות היו לפנים מנברשות של שבת, ועיניה זרחו יותר מן היין שבגביעי שבת... ומול חלונה, חלון המוגף וילון תחרים — טירה. ובטירה — נוקטורנות של שופן וביער הסמוך יורה בן הגראף בסנאיות היפות. יום אחד מחפשת היא בשלכת-יער טבעת, טבעת הסבתא שאלמוג וורוד במשבצתה. בן הגראף מרימה ומושיטה לה. ובלילות, מאחרי כל עץ, מנגן צועני בכנור. ובליל

שבת אחד כבו הנברשות בצמותיה, כבה היין בעיניה, והצוענים הביאוה לטירה. אחר-כך: האירוניה הנוצרית של בן הגראף, לעג כנורות הצוענים, יללת הסנאיות הירויות, ודמעות בגביעי השבת. ומאז היא רוקדת.

היא בוכה. השטן מלטף את צמותיה הגזוזות:

— ואולי, בתי, יאה לך לרקוד מינואטים צנועים מול דמשק, מול יפו?

מוסטה מחייך אל הרקדנית שלו:

— גם את מדמשק?

זו מצלצלת בצמידיה:

— וודאי, מדמשק שבעג'מי.

מוסטה משליכה מעל ברכיו:

— אני אוהב דמשקיות גזעיות!

מפהק ובועט בדון-קישוט:

— הי, אביר, אתה בוגד בדולציניאה!

— חס וחלילה! — מתנער הלה.

מוסטה:

— ובכן, לדרך, כנופיה! במברה, הבירה על חשבונו של הביי מתוניס!

בסימטה השביעית.

אופל שקוף כבאקוריום. כל אחד צועד לוליונית כדג.

הסתכלו בפרצופו של השטן: כחול הוא!

לצ׳ארלי:

— מאיסטרו, עשית אותי לסהרורי. אני כותב בלדה בקרני...

האופל מתקפל, ובית שחור, גזור מנייר, משתרטט. על ספי חלונותיו יושבות צועניות וטורפות קלפים.

מוסטה לאחד החלונות:

— הי, מכשפה, נחשי לי!

הצועניות:

— את העבר או את העתיד?

מוסטה:

— את שניהם: אלה הם חופיו של נהר אחד.

הצועניות:

— אנסת תיירות צפוניות, הונות וכו׳...

— אינני נוהג לערוך אלבום-הרפתקאות.

— יש לך צלקת בכתף הימנית.

— נכון.

— הגיטרה מזעזעת את לבך.

— לכן אני מנפצה אל ראש הגיטריסטית.

— אתה עצוב לפעמים.

— הי, מכשפה. נחשי את העתיד!

חלון אחר, ועל סִפו צוענית אחרת:

— מוסטה, אני רואה פגיון.

— נעוץ בלב שחור, מה?

— בלב שחור כקטיפה.

— לִירית את, מכשפה. מה את רואה עוד?

— ים אני רואה. ים, ושַלֶכת סגולה עליו. סירה מפליגה בו, ואתה המפרש.

— מכשפה, היי קצת בַנַלית.

— טוב! אתה זורק קוביות באוויר, קוביות בלי נקודות. כל קוביה היא אשה, שמניפה של קלפים בשערה, או פגיון.

— פטפוטים!

— מוסטה, פגיון איננו מסרק. הוא נושר לתוך לבך השחור.

— אני מולק את ראשך!

צחוק ודממה.

השטן לצ׳ארלי:

— מאיסטרו, שמא רוצה אתה שינחשו לך?

— כאיש התיאטרון, אוהב אני את חדר האיפור.

מיד זורק המגדלור ביפו אלומת אור על אחד החלונות של הבית הגזור מנייר.

קלפים וקול:

— מה לנחש: העבר, ההווה, העתיד?

— חבל, שאין ארבעה זמנים, כארבעה ממדים.

— צ׳ארלי, רגע אחד בחייך בלי מוקיוניות!

— אין רגע כזה. יכול אדם לברוח מעצמו רק אל עצמו.

— טוב! נתחיל בעבר: שפם של פקק, מקל מכושף. באמצעים פרימיטיביים כל כך דגדגת את האוניברסום.

— הודי, צוענית, כי יש בי דמיון לנפוליאון.

— דמיון עצום!

— ואילו פגשני בוויימר במקום גיטה זה?

— היה טופח על שכמך ואומר: „צ׳ארלי, אחרי, אתה המוקיון הראשון!...״

— בראבו, צוענית! ועכשיו, נחשי לי את ההווה.

— העצבות מוצצת אותך.

— למה?

— כי כדור הארץ אינו צוחק עוד. הוא נעשה משולש והירואי.

— משמע, ימי הבינים?

— כן, ימי הבינים! האינקוויזיציה אורבת לך, צ׳ארלי.

— לי?

— כן. כי כופר אתה בצחוק הגזעי!

— מה לעשות, צוענית, מה לעשות?

— לדגדג את כדור הארץ עד שיתגלגל מצחוק לתוך התוהו!

תורו של דון-קישוט. הוא בא רכוב על חטוטרתה של רוסיננטה. על אדן אחד החלונות של הבית הגזור מנייר — דולציניאה היא הטורפת קלפים:

— דון-קישוט, עומד אתה לפני ראי שחור. מה לנחש לך? נתחיל בעבר.

— אבל, דולציניאה שלי!..

— דון-קישוט, נולדת במזל כסיל!

— האיצטגנינים אשמים בזה.

— דון-קישוט, בצאתך מרחם אמך, צחקה כל הפמליא של מעלה.

— אתמהה! ואני חשבתי, כי המלאכים כבשו את פניהם ובכו בדחילו.

— דון-קישוט, אבא שלך, אציל קשטיליאני וטוראדור מובהק, בקש להשליכך אל הצפרדעים. ולולא אמך הקדושה, קלארה מסאראגוסה, כי עתה שקעה האנושיות בבוץ עד צווארה.

— ברוכה תהיה אמי!

— כבר בילדותך, דון-קישוט, גלית את פרצוף אביר-האוילות שבעתיד.

— למשל?

— באחוריו של מי נשכה הכלבה דיאנה, שאת כלבלביה הצלת מידי הזאטוטים אשר רצו להטביעם?

— באחורי, דולציניאה!

— ומי השקה את חמוריהם של נזירי פרנציסקוס הקדוש וזימנם לראיונות-אהבים בחורשת סן דיאגו עם הנזירות הדומיניקניות, ועל-ידי כך חייב את נפשו לאש הגיהינום?

— אני, דולציניאה!

— ומי שאל שאלות קוסמוגוניות בשעת משחק „הפרה העוורת"?

— אני, דולציניאה!

— ומי נשק בצנעא לבתולות השעווה הקדושות?

— אני, דולציניאה!

— ומי שר סרינאדות לישישות?

— אני, דולציניאה!

- ומי קישט בפרחים את קובות הזונות בוולנסיה?

— אני, דולציניאה!

— ומי בקש בספרי האבירות את פרצופו שלו?

— אני, דולציניאה!

— ומי האמין, כי גמישה אני כחבצלת, בה בשעה שהנני מסורבלת-אחורים?

— אני, דולציניאה!

— ומי המשיל את עיני למגדלורים, בה בשעה שאני פוזלת?

— אני, דולציניאה!

— ומי האמין שרגישה אני לחמש האמנויות, בה בשעה שהנני אוהבת הלצות מפולפלות, פיצוח זרעונים וצביטות לקצב המנדולינה?

— אני, דולציניאה!

— דון-קישוט, נולדת במזל כסיל.

— כן, דולציניאה!

דממה. דון-קישוט, שלא השתקף מעודו אפילו בראי של כיס, כי פנכת הגלב — קובעו — ירדה לו תמיד על עיניו, משתקף עתה מעל מרומי רוסיננטה בים התיכון:

— פרצוף נאה! היהיהי!

דולציניאה מנענעת את מגדל המסרקות שבתסרוקתה; מנענעת את נזמיה — טראפֶציות אלה לתרגילי אהבה; מנענעת את שדיה, ששוורי הזירה מנפצים אליהן את קרניהן — כה סלעיות הן — ומתנפנפת:

— דון-קישוט, יָרוק, בפני המנחשות בקלפים, בפני המראות השחורות, האומרות, כי העתיד עטוף מסתורין, כצוענית בסחבות! הנה עתידך: בלי קלפים! רואה אני אותך מדרבֵּן את רוסיננטה, טס אל העננים ומדגדג במקלך החלוד את הצפלינים! רואה אני אותך מפייט לרובוטים על אביב ולילך! רואה אני אותך, ועץ זית בידיך, נוהג תותח, טַנק, רכבת משוריינת לשתות מנחל אדום. ורואה אני אותך, בירוק הבוקר, מחלק את הסיגריות האחרונות לזונות.

— היי ארורה, דולציניאה!

השטן:

— בראבו! ועכשיו, אביר, הסתלק! תורי הגיע!

על סף אחד החלונות של הבית הגזור מנייר יושבת לילית וטורפת קלפים:

— מה לנחש, אהובי השטן?

— את העבר ליליתא.

— גן-העדן היה מעוטף באידיליה שלו כעץ בפירותיו, כיום בשִמשו, כלילה באָפלו.

— עד שבאתי אני?

— עד שבאת אתה, חייכו הרמונים, הקופים רכבו על פילים, הצבי נגן בטלפיו על חזהו, הטווס התגנדר לפני החמור, אדם השתעשע במזלות צבעוניים כתינוק בכדורים.

— וחוה, ליליתא?

— חוה השתקפה בחידקל והסתרקה באצבעותיה.

— כה תמימה היתה, ליליתא?

— כה תמימה היתה, עד שבאת אתה וקלעת לה טבעות מכף של דקל, חרזת לה מחרוזת של צדפים והסתכלת בה.

— ההסתכלות חטא היא?

— חטא קדמון. תחת מבטיך, כתחת גשם, לבלב שערה, לבלבו שדיה, רטטה בטנה, רעדו ברכיה.

— מן התוהו באתי, ועיני צמאות היו.

— צריך היית להסתכל בצפרי הקוליברי, באחלמת המים.

— חוה היתה בג׳ונגלים הבריה היחידה, שגרתה בי את יצר הפֶּסֶל.

— צריך היית למשש את רוכסי הררי אררט.

— שדיה היו פחות מחוספסות.

— צריך היית למשש את כתפי הררי אטלס.

— כתפיה היו מעוגלות יותר.

— צריך היית למשש את כרסו של ים התיכון.

— בטנה היתה זהובה יותר, ובלי נחשולים.

— צריך היית ללטף את סלעי אֶדוֹם.

— ירכיה היו צחורות יותר, ועם צל קל.

— צריך היית ללטף את אשדות ניאגרה.

— שערה היה מֶשִׁי יותר.

— זוכר אתה לילה אחד — מעין ליל קַרנָוָל, כי כל המזלות דלקו בין העצים בתוך פנסים צבעוניים,—אדם נחר כקרנף באיזו בקעה; חוה ישבה על גבעה בברכים מפושקות מול הימים, מול היערות, מול המדבריות— ובכתה.

— ...

— אז באת אתה, הגבר הקדמון, והראית לאשה הבוכה

צעצועים: קופסת פודרה, תפוח, או סמל אחר. והיא חייכה...

— ישנתי בחורשה, וגבי לילה. יתוש עקצני ופקחתי את עיני: הדרקונים ירקו אש בנגלית, האריות גרדו בצפרניהם את שרשי העצים, הטווסים פתחו את מניפותיהם וסגרון, הנחשים התענבו, הקופים שקשקו באגוזי קוקוס. ואז ראיתי את דמותך גלופה באוויר. רתמתי פילים, דישונים וג׳ירפים ורדפתי אחריך. חמש פעמים הקפתי באותו לילה את כדור הארץ עד שהגעתי לגבעה שעליה ישבת.

— זוכרת אני: פיות הג׳ירפים מְסֻבָּנִים היו בקצף, הפילים כשכשו בזנבותיהם מעיפות, והדישונים צלעו. ואתה חיבקתני והזלת את רוקך הארסי אל בין שני.

— כי באותו לילה השתפך אוקינוס לתוך אוקינוס, השרף קלח מגופות העצים, הר חיבק הר, האריות נשכו את הלביאות, הקרנפים עקרו ג׳ונגלים כדי להגיע לקרנפות, שהשתכשכו באגמים, כי היה זה ליל בראשית, ליליתא.

— בבוקר הראתה השמש, כראי בוער, את מערומי לכל החיות. ואתה, שטן, כבר בלילה השני חייכת למלאכים היפים...

— כי גם האמן וגם השטן נושאים את עיניהם ליופי בלי מין.

— למה, איפוא, עשיתני אשה? נערה תמימה הייתי, שאהבה סרטים צבעוניים, בובות צֶלוּלואיד.

— כדי לתת מוּזָה לפייטנים ולנזירים. ועוד: הודי, כי

אילולא אני, היית עד היום בתולה זקנה בגן העדן. אני מדמה לי: חווה בתולה עם שערות לבנות... תעוב!

— נואף זקן!

— וזה כל עֶברי?

— בערך.

— ועכשיו, נחשי לי את עתידי!

— הב את הטֶלֶף!

... בפעם האלף תוליך נערה מאוכזבת אל תחת רכבת מהירה; בפעם האלף תדחוף שכור מתפלסף מעל גשר; בפעם האלף תתן אקדח ביד האמלט; בפעם האלף תושיט ראש יוחנן לאיזו שלומית שבאופירה; בפעם האלף תפיל את האקרובטית לתוך הזירה; שטן, אתה משעמם את עצמך!

המגדלור ביפו דעך, כי הזיתים בבקעות מאפירים כבר, דייגי טבריה מושכים את רשתותיהם ומן הבית המלוכסן, הגזור מנייר נשתייר אפר, כי מוסטה הציתו בגפרור. צובר-הגֶלֶלים:

— מוסטה, אני רואה כבר את טלפי החמורים על מדרונות ההרים, ועליך עוד לגנוב מלילה זה את שחרזדה!

הכנופיה נוחרת במאז׳ור. מוסטה תוקע אגרוף בצלעות דון-קישוט, שנרדם בין שמים וארץ בעמידה הירואית; שומט מצ׳ארלי את מקלו; בועט בדייג הישן כנחל באשמורה זו כָבד ממתיו וצלליו; מדגדג את המקידונית, הישנה לילה ראשון עם גופה בלבד; ומניח את ידו על כתפי השטן המילנכולי:

— רבותי, לדרך!

הכנופיה מתגרדת ומפהקת.

דון-קישוט:

— מוסטה, תפסתי צפלין גדוש בנקירים פושטי רגל, גדוש גירלס משלבות ברכים עירומות.

מוסטה:

— ומה בידיך, אבירי?

הלה, מבוייש:

— קומץ טבק, שנתן לי מזכירו של וואלטר סקוט.

בעל החוטם הארוך:

— ואני דגדגתיו קצת, את הסקוטי הזה.

מוסטה:

— הי, פרצוף של סיראנו, והוא מה עשה?

הלה:

— הוי, הוא שוב עָקַד את רגלי בחבל של קש! רבותי, אני מדַדֶה כתרנגול!

הכושי:

— ואני חיבקתי מין אשה של חלון-ראווה.

מוסטה:

— ואת מי אתה מחבק עכשיו?

הלה:

— טפוי, אתה הוא, סאנשו!

סאנשו:

— ומה חשבת, כי הנני אשתי קונשיטה?..

אחמד:

— ואני, צדתי וצדתי דגי זהב בשביל כל האקווריומים.

מוסטה:

— הצץ נא לתוך הקיתון שלך!

הלה:

— וי לי, היכן אתן, יפהפיות הזהב שלי! חלימה המכשפה ודאי בלעה אותן!

צובר-הגללים:

— עלילה, מוסטה, עלילה! חלימה שלי מפונקת מעודה ולא תאכל דגים סרוחים, אפילו אם יש להם קשקשי זהב.

צ'ארלי:

— ואני גילחתי בנחת, במספריים של מניקיור, את השפם המזויף של פיירבנקס.

מוסטה:

— והיכן השפם שלך, צ'ארלי?

הלה:

— אוי, השפם שלי! כיצד אראה את עצמי לאנושיות?

השטן:

— הנה השפם, מאיסטרו! סבור הייתי, כי מצפצף אתה על האנושיות, אבל—הבשר חלש, והרוח זקוקה למוניטין.

מוסטה:

— זיגמונד פרויד, יכנס הרוח באבי-אבי! לדרך, כנופיה!

הסימטאות נפתחות, כספר-גלופות אכול עש.
הנה סימטת הדרווישים: דקורי פגיונים, צוהלים הם, פילוסופי הכאב; נחשים מהופנטים מתפתלים באוויר; טמבורים מכים; שטיחים מתעופפים כטווסים,—כי הטכניקה של הקסמים עתיקה יותר מכפי שאפשר לשער.
הנה סימטת המוסיקה: ווירטואוז כושי פורט על צלעות שלדו של גמל, רועה מחלל בוֶשֶׁט, ענק שבאגדה מכה בגונג, כדי להמֵם את האֵלים.
הנה סימטת הבֹּסָמים: קוסמי הריחות, רוקחים בגיגית של עץ, קטורת עזה כל כך למען לילות אלה, שאפילו השטן אנוס לפוקק את נחירי חטמו.
בין סימטה לסימטה, כבין דף לדף—נוף: שבע אשדות מקלחים מסלע. מי סורקם?—הירח: לכן גולש שער מימי זה כה רך!
צובר- הגללים:
— מוסטה, אלה הן שבע הדלתות למגדל!
— חמור מארם-נהרים, אלה הן שבע המטות לשחרזדה!
דון-קישוט:
— אלה הן שבע טחנותי, שאינן טוחנות!
סאנשו:
— טעות! הן טוחנות שומשומין וסובין לפתות!
בעל החוטם הארוך:
— אלה הם שבעה עֶשִׂים סקוטיים!

המקידונית:

— אלה הם שבעת ימי כלולותי שלא היו לי!

צ׳ארלי:

— אלה הם שבעה פרצופים למוקיון האחד!

השטן:

— אלה הם שבעת כנורותי, מכאן לַחַן זה, שאין לו סוף!

או בין סימטה לסימטה: נוף הרים. תלויים הם על בלימה בלילה זה, מכאן קלילותם התיאטרלית. כל נקיק מרמז על מערת שודדים, בה טמונים: אוצרות תַדמור, הפנינים של שַחֵי פרס, סַפִּירי מלכת שבא, יהלומי קליאופטרה, אלמוגי שולמית.

צובר הגללים:

— רבותי, המפתח של עלי-באבא בידי!

דון-קישוט:

— זוהי אגדה דון-קישוטית!

סאנשו:

— ואולי יש בה קורטוב של אמת?

בעל החוטם הארוך:

— אל תאמין, סאנשו, וואלטר סקוט שדד את הכל. יתכן, שהניח במערה פגרי חתולים.

השטן לצ׳ארלי:

— מאיסטרו, שמא רוצה אתה לראות את אוצרותי?

צ׳ארלי:

— ולמה לא?

מוסטה:

— למגדל, מנוולים, אל שחרזדה!

זה לא היה המגדל שבפיזא, שהאמלטים מדקלמים מעל גזוזטרותיו, זה היה המגדל!

מוסטה:

— גובה של מגדל ביני ובין שחרזדה!

הכושי:

— זהו הגובה של לילות אפריקה!

דון-קישוט:

— זהו גובה צלי!

צ'ארלי:

— זהו הגובה שבין הזירה וכיפת הקרקס!

השטן:

— זהו גובה שטני!

פירוש אחר.

מוסטה:

— זהו אורך צמותיה של שחרזדה!

הכושי:

— זהו אורך הנחשים שבדז'ונגל!

צ'ארלי:

— זהו אורך הסרט שבדראמה.

השטן:

— זהו אורך שטני!

מוסטה:

— די באימֵז'ים!

ולצובר-הגללים:

— המפתחות בידיך?

הלה:

— וכי מה אני, סריסה של שחרזדה?

מוסטה, חורק בשניו:

— טלטלת אותי מאה לילות כדי להראות לי מגדל זה הנעול יותר משחרזדה?

הלה:

— וגנבה של בגדד, של יפו העתיקה, אינו מסוגל לפתוח מגדל נעול, בתולה נעולה?

מוסטה:

— כמה חדרים במגדל?

הלה:

— כמספר הלילות בספר זה!

— באיזה מהם, שחרזדה?

— בכולם... בלא אחד!

— הי, ברנש, אתה מפטפט כמטרלינק. הננו מול ים התיכון, ולא בארצו של ברויגֶל הצעיר! לילה זה איננו צפור כחולה. טווס הוא, המנקר את עינינו! בצמותיה אסחב את שחרזדה ממדרגות מגדל זה! הי, דון-קישוט, קח את המגדלור והאיר את הדרך!

הלה מגחך:

— אין צורך! אני עצמי — מגדלור!

בחדר הראשון: שרשרת של אנדרטות שלדים.

מוסטה:

— מי הם ברנשים אלה?

צובר-הגללים:

— גנבים בעלי מוניטין, שטפסו במגדל זה!

צ׳ארלי:

— זה, בעל השפם, דומה מאוד לדוגלאס... לדוגלאס פיירבנקס.

בעל החוטם הארוך:

— וזה, המחייך בשני הזהב התותבות, הוא, וודאי, וואלטר סקוט.

דון-קישוט:

— טרזן זה, שוורד נעוץ לו בין צלעותיו, הוא, וודאי, דון-ז׳ואן.

השטן:

— וזה, שנחירי חטמו כתומים מטבק, קאזאנובה הזקן.

בחדר השני: מנמנם מישהו בפיז׳אמה לפני שולחן, העמוס מחוגות ותרשימים.

מוסטה:

— הי, ברנש, מי אתה?

— מי אני? ארדיכל המגדל!

— ואימתי הוקם מגדל זה?

— באחד הלילות, שבו אמר איזה לץ לשחרזדה שהשתעממה בבית קפה: „מה לך בין פרצופי סריסים אלה? מקומך במגדל!"

השטן:

— אני מכיר את הלץ הזה. הוא חובב וותיק של הסיגריות שלי.

מוסטה לארדיכל:

— הואיל נא, ברנש, ותן לי תרשים ממגדל זה.

הלה:

— ראשית, מי אתה? שנית: לאיזו תכלית? ושלישית: בן-מות אני, אם אגלה למישהו את המסדרון המוליך אל מיטתה של שחרזדה.

מוסטה:

— ראשית: הגנב מיפו העתיקה, שכבר גנב את שחרזדה מאלף לילות. שנית: רצוני לסחוב אותה בצמותיה מעל כל המדרגות, כדי להראות לאותו לץ, שמקומה בעג'מי ולא במגדל. שלישית: בן-מות אתה, אם לא תתן לי את התרשים. ובכן, ברנש, הב את התרשים, ולא, מנגן לך פגיון זה מארש-אֵבל בין צלעותיך!

האדריכל:

— ראשית: דבר בלחש, — סיוטים לשחרזדה. שנית: כאן לא תיאטרון!

ואף על פי כן, מת הארדיכל מיתה תיאטרלית על רקעו של הים התיכון.

בחדר השלישי: מצאו ישיש מעשן מקטרת בין הנמרים המרוקמים על גבי השטיחים, רוקק על בולים ומדביקם באלבום.

— מי אתה, סבא? מה מלאכתך? ומה הטבק שאתה מעשן?

— אני הסבא קאליגולא: מי שהיה מגרד בקלשון את מלכי פרעה בשעת הטכסים. מי שהיה מוכר טאנאגרות מזוייפות בקיי וולטייר. מי שהראה בטלסקופ קוף בירח. הטבק שאני מעשן: סגולה לרוק. מלאכתי: מגרד אני בצפורן זו את הבולים מעל מכתבי האהבה הבאים אל שחרזדה, האוהבת את הגיאוגרפיה המגוונת.

— ומי הם מעריציה?

— תיאוסוף אנגלי. מיסיונר אמריקני, הכותב את הרגשותיו על שטרות של מאה דולר, ודומיהם.

— וודאי זקוק אתה לדָליי רוק, כדי להדביק את כל הבולים.

— הרי לשם כך מוצץ אני בלי הרף את המקטרת שלי. בני, יכול אתה לכתוב לה גם בחרוזים צולעים. בינינו לבין עצמנו, אין שחרזדה זו יודעת צורת אות.

— הישיש קליגולא, באתי הנה כדי לסחוב אותה בצמותיה מעל מדרגות מגדל זה!

— גם זה, בני, הוא מכתב לוליוני. ושלום לך. היום בא דואר גדוש והרוק מועט.

בחדר הרביעי: פסנתר, פסנתרן ודממה — כי הפסנתר אפל, כי הפסנתרן אפל עד נעלי הלַבָּה.

מוסטה:

— הי ברנש, מי אתה?

הנה איש-המוסיקה מול הגנב: לזה חוורון הלילות, ולזה חוורון המנענעים.

— מי אני? אני יורה סולמות מוסיקליים אל חלונה של שחרזדה. ואתה?

— אני זורק פגיונות לתוך חלונה.

— ומי היא כנופיה זו?

— התזמורת שלי.

— ואני מנגן תמיד סולו.

— ומה אתה עושה, כשהקהל מפהק?

— מה שעושה כל ווירטואוז: חובט בראשי על המנענעים:

ידע הפסנתר שהוא מקולל!

— אתה ווירטואוז ביש-גדא! אני, כשהקהל מפהק, זורק את הסכסופונים בראשו! אגב, כמה לילות אתה כאן?

— כאלף, בערך.

— מאיזה קורי-עכביש אתה בונה את הסולמות שלך?

— לא מקורי-עכביש, אלא מגאמות.

— ולמה לא הגעת לחלונה של שחרזדה?

— כשאני מגיע אל השלב האחרון, מתפוקק הסולם, ואני מתגלגל למטה.

— שמע, ברנש, הניחני לגשת אל הפסנתר שלך! אני אוציא ממנו סולם, שכולנו נוכל לטפס בו בלי לרוצץ את הגולגולת.

— ומי אתה, בעצם?

— ואם אגיד לך, כי פדרבסקי אני, תאמין?

— לא אאמין.

— ובכן, אינני פדרבסקי!

— אם-כן, מי אתה?

— בלי עקיפין: הווירטואוז מבגדד.

— מבגדד? ובאיזה כלי מנגן אתה?

מוסטה שולף את פגיונו:

— בכלי זה, ברנש!

— ומה אתה מנגן בו?

— את כל הפתיטיות שלנו.

— כפאגאניני, כביכול...

— כפאגאניני!

— ואני שופיניסטן.

— ומנגן מֶזורקות לשחרזדה?

— משום שאין כמותה לאקרובטיות.

— ואני אנגן לה הלילה פִּינֶל על פי נוסח שלי!

— שמא ננגן בארבע ידים?

— לא. סוליסטן אני. הסתלק מפה!

— הפסנתר שלי!

— ברנש, שונא אני את ידיך הריריות והחֲבַצַלתִיות!

— ואני שונא את ידיך הבגדדיות!

— ברנש, הסתלק!

— הפסנתר שלי!

— ברנש, בלי היסטריה!

הפסנתרן פורש את זנבות הפראק על גבי המנענעים.

— הפסנתר שלי!

מוסטה מנפנף בפגיונו: צלו של הפסנתרן מתמודד. נגש לפסנתר, חובט עליו באגרופיו, אבל המנענעים שתוקים. מגחך:

— ברמינן!

השטן:

— הנפטר הוא שמצץ מן הפסנתר את החִיות!

המקידונית:

— הוא היה כה עדין!

מוסטה:

— גם את בין הסנטימנטליות!

דון-קישוט:

— זה היה רצח ברָה-מינור!

השטן:

— יש להודות שבוצע בידי מאיסטרו!

מוסטה:

— הרי לך בקורת! מַרש, כנופיה!

בחדר החמישי: זה מתפצל לעשרים חדרים אחרים. כעיר — לרחובות; כחדר מתבודד — לדמויות; כאבן המַגית בחלונו של פאוסט—לסיוט; כְלִבּו של מוסטה— לסופות.

על סף כל חדר — מוקיון, המגרד את איפורו.

מוסטה למוקיון א:

— מי אתה?

— אני התופי החוזר מיכַנית על כינוייה של שחרזדה.

מוסטה למוקיון ב:

— מי אתה?

— אני הסריס אלמברא, המגיש לשחרזדה את הראי בצאתה מן האמבטיה.

מוסטה למוקיון ג:

— מי אתה?

— הנני הזמר העיוור, השר בחצרות על עיניה של שחרזדה.

מוסטה למוקיון ד:

— מי אתה?

— אני הכסיל הקלאסי, שבראשו עפים סנדליה של שחרזדה.

מוסטה למוקיון ה:

— מי אתה?

— הנני המורה-למוסיקה של שחרזדה: אזניה קולטות רק פוקסטרוטים.

מוסטה למוקיון ו:

— מי אתה?

— הנני המורה-לזמרה של שחרזדה: סולם קולה רצוץ הוא, לכן הולכים מאהביה על קַבַּים.

מוסטה למוקיון ז:

— מי אתה:

— הנני המורה-לפילוסופיה של שחרזדה: עמנואל קאנט חייב ללמוד ממנה פשטות.

מוסטה למוקיון ח:

— מי אתה?

— הנני המורה-לחימיה של שחרזדה: אנו עוסקים בתרכובת גַז האהבה, שיביא כליה על העולם.

מוסטה למוקיון ט:

— מי אתה?

— הממונה על יופיה של שחרזדה. אילו ידעו מעריציה, שמספר פגימותיה הוא כמספר לילותיה... אילו ידעו...

מוסטה למוקיון י:

— מי אתה?

— הנני הגנן של שחרזדה: בלילות אני מניח פרח למראשותי מאהביה. מכאן חלומותיהם המגוונים...

מוסטה למוקיון י״א:

— מי אתה?

— אני הבדחן של שחרזדה: מהלצותי המפולפלות מתגלגלת התמימה מן המגדל.

מוסטה למוקיון י״ב:

— מי אתה:

— הנני הספרן של שחרזדה. ספריה החביבים: „האלמנה בכתונת וורודה״, „הרפתקאותיה של הבתולה הזקנה מהונולולו״, „הבעיות הסכסואליות אצל המלאכים״ וכו׳.

מוסטה למוקיון י״ג:

— מי אתה?

— הנני הפייטן של שחרזדה: כל הלהג בחרוזים — פרי גיהוקי הוא.

מוסטה למוקיון י״ד:

— מי אתה?

— הנני הסטַטיסט המשחק את „האוהב הנצחי״ בפני בָּאֵי המגדל.

מוסטה למוקיון ט״ו:

— מי אתה?

— הנני הממונה על תחנת הראדיו של שחרזדה: לילה-לילה משדר אני ממגדל זה פזמונות-אהבה לאסקימוסים, לחנוטי-מצרים, לפפואסים.

מוסטה למוקיון ט״ז:

— מי אתה?

— מזמן לזמן מגיש אני את ראי-הזקנה לשחרזדה.

מוסטה למוקיון י״ז:

— מי אתה?

— הנני משחק בקלפים עם שחרזדה: זוכה אני בנשיקות ומפסיד בַּלָדות.

מוסטה למוקיון י״ח:

— מי אתה?

— הנני הרקדן של שחרזדה: לפעמים מטייל לו המגדל הזה על הראש.

מוסטה למוקיון י״ט:

— מי אתה?

— אני הוא הכותב יומנה של שחרזדה: הוא יפורסם בשעה שימציאו רובוט מיני אחר במקום האשה.

מוסטה למוקיון כ:

— ומי אתה?

— אני הוא המחבר של אלף לילה ולילה.

מוסטה שולף את פגיונו:

— ואני הגנב מיפו העתיקה!

המוקיונים במקהלה:

— שחרזדה מצפצפת עליך!

גונג מכה, המוקיונים נעלמים. האולם ריק ואטום.

סנשו, בתמימות:

— מעשה-כשפים ממש, כבסיפורי הסבתא-יַאגַא.

דון-קישוט:

— סנשו, יד לפה! הסבתא-יאגא בינינו היא ותהפוך אותך למטאטא!

אבל במקום עשרים הדלתות הכבויות, נִצָּתִים עשרים חלונות כבליל סגריר — חלונות האופירה.

בחלון 1:

תפאורת טלואה: מדשאה מנייר, חתול שחור על גג עקום, גזוזטרה לדיקלומים: משמאל — פונדק, ועליו שלט:

„אורחים, סבאו ואל תקיאו!", וירח מקרטון זהוב, כי בלעדיו אין תפאורת.

בחלון 2:

הקריין: לוח אורלוגין על חזהו, מעשנה על ראשו, פרצופו מפודר, בעינו מונוקל, וידיו בלי כסיות.

— רבותי, להוי ידוע לכם, כי זהו ליל התיאטרון האחרון: כשצילינדר כזה על הראש אין מתלוצצים! ובכן — הזמן זורם ממני באלף קילומטרים לרגע — מטעם המחבר והבמאי, הרינו להציג לפניכם מחזה סינתיטי: בתנאי, רבותַי, שלא תוסיפו עוד לדרוש שעשועים. לחם — כן! ושלוש פעמים: הורא!

בחלון 3:

— תזמורת קופים. הוא בגלימת קטיפה. לקופים: די במוסיקה! הא לכם בטנים! לקהל: לדקלם כאן, או לעלות גוזוטרה?

בחלון 4:

היא על הגוזוטרה: אולי תנשקני בלי דיקלומים! כבר שמעתי את כל הנוסחאות.

בחלון 5:

הקריין: הה, ז'ולייטה! הנה זר פרחים מטעם הקהל!

בחלון 6:

אינטרמצו של ריקוד. גרביים שחורים עם ביריות וורודות ותו לא.

בחלון 7:

הקריין, צילינדר-המעשנה בידו: רבותי, בעצם יש לבַלֵט רק אסכולה אחת וזו שראו עיניכם.

בחלון 8:

הוא: אני מקנא. היא: מדוע? הוא: כששכבנו על גבי הענגים פזלת למישהו.

בחלון 9:

היא: גם אני מקנאה. הוא: מדוע? היא: כשישבנו בפונדק, צבטת לפונדקית.

בחלון 10:

הקריין: רבותי, ישנן שלש ברירות למחזה. א): ליסטים ירוקים עם אקדחי עץ אבטומטיים חוטפים אותה; ב): בעל מכרות של יהלומים מתאהב בה; ג): מיסיונרית זקנה מהפנטת אותו.

בחלון 11:

בחור עם חתימת שפם: יחטפו אותה הליסטים הירוקים!

בחלון 12:

בחורה עם חתימת שדים: יתאהב בה בעל מכרות היהלומים!

בחלון 13.

כרסתן קרח ולקוי פודגרה: תהפנט אותו מיסיונרית זקנה!

בחלון 14:

הקריין: יש עוד ברירה רביעית: הגבורה שלנו תמות מיתה אפקטית.

בחלון 15:

היא: אני משחקת באהבה ולא במות!

בחלון 16:

הוא: ושמא מושך אני את הארנקים מכיסי הצופים — הרוצים בהסתכלות.

בחלון 17:

קולות מן הקהל: השחקנים בולעים את הדיאלוגים!

בחלון 18:

הקריין: רוצה אני להראות לקהל את האיקונין של שחרזדה!

בחלון 19:

קולות: בלי הלצות!

בחלון 20:

הקריין, חובש את הצילינדר-המעשנה: ובכן, נחזור על הבַלֶט שראיתם לעיל. ושלוש פעמים: הוررא!

החלונות דועכים, ורק המגדלור בידו של דון-קישוט מהבהב.

צ'ארלי, בעצבנות:

— מתי יצרח השֶכְוִי? אני רוצה לחזור להוליוד, אל צ'ארלי שלי!

מוסטה:

— לא תלך מיפו העתיקה עד אם נסיים את הלילות: גם בקרקס סופו של האקרובט לרוצץ את גולגלתו.

דון-קישוט:

— נמאס לי להחזיק את המגדלור הדולף! אני רוצה לחזור לספרד, לתיאטרונו של קאלדֶרון, של לוֹפֶה!

מוסטה:

— אתה, האביר, סתום פיך! מי, אם לא יֵשוּעִים אלה של הדרמה, הטילו את צלך על הסימטאות שלי!

המקידונית:

— אני רוצה לחזור ליפו החדשה: שם, הנני פרימו-בַלֶרינה!

מוסטה:

— מנוולת! שוב רוצה את לרמות את הסבלים המסכנים! שוב לזייף את הטפיפה על בהונות הרגלים!

סאנשו:

— ומה אני עושה כאן? אדרבא, רבותי, הסבירו לי! שמא רומנטיקן אני, אה? הרי לך שחרזדה! אשתי ביום חתונתה עמי היתה יפה ממנה שבעתים. שבעתים, רבותי!

אותו רגע תוקע מוסטה אגרוף בכרסו של סאנשו:

— אל תפריז, חמור בן פרד!

הכושי:

— ואני רוצה לשוב לצחצח נעלים: התיירות הצפוניות אוהבות את לטיפות ידי על נעליהן.

מוסטה:

— הי, פרצוף! דווקא וינוסים צפוניות אתה רוצה? והוֹטֶנטוטיות מבוסמות שמן-קיק לא תנעמנה לך, אה?

השטן:

— מאיסטרו מוסטה, סיים את הלילות! הסתכל בקהל: הוא מפהק כדרקון, כרוצה לבלוע את המחבר, את השחקנים, את התפאורות.

מוסטה:

— כיצד לסיים?

השטן:

— התנשק עם שחרזדה! סיום כזה יניח את דעת הקהל.

מוסטה:

— ואולי לסיים בחיוכה של גריטה גארבו, כי היא, בעצם, הצפור הכחולה של לילות אלה.

השטן:

— אתה מראה תמימות שאינה יאה כלל לגנבה של יפו העתיקה: כל הנשים דומות זו לזו דמיון פַּטַלי.

מוסטה:

— אבל תוֹדָה, כי יש לה מאנייָרָה גאונית ללטף את סנטרה.

השטן:

— ככל אמן, אתה עושה מכל הדיוקנאות—דיוקן עצמך.

מוסטה:

— אסיים, כמו שאמרתי: אני סוחב את שחרזדה בצמותיה מכל מדרגות המגדל!

השטן:

— גם זה סיום נאה. אבל שַׁלַח מפה את הכנופיה. ישאר צ'ארלי — ויתמחה בבימוי. ישאר דון-קישוט — ויחזיק את המגדלור.

מוסטה לצובר-הגללים:

— שמע, סבא, המתן נא עם חלימה למטה. השייך-שטן יתן לך ארנק מלא מטבעות נקובות, ואתה תקנה לך את הרועה הרוחצת פניה בוואדי.

צובר-הגללים:

— בלעדי לא תפתח את דלת חדרה של שחרזדה: בפי, או בפי חלימה שלי — השם המפורש: סֶזַם!

השטן:

— ישאר! יש בו, בזקן אשמאי זה, ניצוץ מאשמדי.

מוסטה לכושי:

— זקוף אזניך: פעמוני בית-לחם קוראים למַגים. מחר תהיה יפו מלאה תירות צייֶלָניות, ואתה תצחצח את נעליהן ותנעץ פרחים בשדיהן הצפוניים.

הכושי:

— מוסטה, הניחני להיות צלך.

השטן:

— ישאר: אנו זקוקים למשהו דיקורטיביות.

מוסטה לדייג:

— יא חביבי, נשי תל-אביב מתגעגעות עליך: אף לא חלום זהב אחד בביתן.

הלה:

— אנא, אביא מחרוזת דגים, מתנת-עני, לשחרזדה.

השטן:

— במקום צרור פרחים—מחרוזת דגי זהב? רעיון לא רע!

מוסטה לבעל החוטם הארוך:

— שוב, סבא, לצחצח את הירח בשביל וואלטר סקוט.

הלה:

— לדידי יכול הוא להשליכו למרתף הגרוטאות. נעים מאר להריח טבק ולפטפט עם דון-קישוט על דברים העומדים ברומו של עולם.

השטן:

— טוב. הריני ממנה אותך להיסטורין של לילות אלה.

מוסטה לסנשו:

— שוב, סנשו, אל קונשיטה אשתך, אל קדרות החלב, אל הטחנות הטוחנות.

הלה:

— כיוון שהטרחתם אותי למגדל זה, אציץ נא גם אני, אכר-הדיוט, באיקונין של המזרח.

השטן:

— מילא, ישאר: אין קרקס בלי הצופה התמים והפזלן.

מוסטה למקידונית:

— זה מאה לילות שלא שמעה יפו את קול הקסטנייטים הצרודים שלך, שלא ראתה את המימיקה של בטנך, של אחוריך!

המקידונית:

— לא, יקירי, מאה לילות סחבת אותי אל הזונה האגדית הזאת, וכאן, לפני דלתה, אתה מסלקני?! לא, יקירי! גם אני רוצה לראות פעם את פרצוף-המשנה שלי! גם אני מגדל! גם בלבי פגיון!

השטן:

— תשאר: שחרזדה זקוקה לראי.

מוסטה שורק שריקה אחרונה:

— לראש המגדל, כנופיה!

כמו בכל קרקס, היו גם כאן קפיצות לוליוניות אחרונות ואַטרקציות אחרונות.

למשל: הכושי רואה שלג מלאכותי מושלג עליו כקונפטי, והוא צוהל בשניו:

— מלאכים, מלאכים על ראשי!

או: המקידונית רואה בובות רוקדות במעגל, ודמעות עולות בעיניה המפוחמות:

— אלה הם ילדי שלא ילדתי!

או: דון-קישוט רואה פאקיר בולע חרבות:

— אביר זה עצוב יותר ממני!

או: הדייג רואה אקוריום, ובו הדגה הפַּת-אוקינוסית:

— לא ידעתי כלל, כי יש חלומות-מפלצות!

או: בעל החוטם הארוך מנפץ באגרופו חלון-ראווה לתכשיטים:

— איזמרגדים, יהלומים וכו׳ - אל השלוליות!

וסנשו מלקטם:

— הוי, הזכוכיות היפות!

או: צ׳ארלי רואה את עצמו על בד ראינוע קרתני:

— קשה לומר, שברנש זה דומה לאני האינטימי שלי.

מוסטה:

— מאיסטרו, לעולם אין אנו דומים לעצמנו.

או: השטן מעביר ידו על מצחו ושואל לתומו:

— היכן אנחנו, בעצם?

מוסטה:

— מישהו עומד ליד פנס: נשאל את אדיפוס זה!

הפנס—גולגולת מלוקה, מוטלת על כתף שכור.

מוסטה:

— הי, ברנש היכן אנו?

הלה:

— ברר... שאל את איינשטיין! בררר... הוא שנתן לרגעינו העלובים אי-קביעות קוסמית! בררר... הצדה: אני מקיא! בררר... את צער העולם אני מקיא! בררר...

מוסטה:

— אני מפרצף לך את המסכה שלך, אם לא תחדל להקיא! מי אתה?

הלה:

— יודע אני?... ברר... שמא קרוסלה?... ברר... שמא לי-טאי-פה? ברר... שמא מגדל מתנודד?... בררר...

פתאום, אופל אטום כבפתיחת השינה: המגדלור שבידי דון-קישוט מלכסן אור על מדרגות העולות וגולשות.

המקידונית צורחת:

— שוב פילוסופיה אקרובטית! ראשי המסכן סובב כצלחת יאפאנית!

השטן:

— ששש... אלה הם הסולמות האחרונים אל שחרזדה! הגיעו לנוף סתוני. שמש שלכתית בחלון של בקתת רועה. הרועה מפזם בחצוצרת עץ: מכל צרור ארנים מגיחים צבאים, וטלפיהם בזקניהם.

מוסטה לרועה:

— למה הנך עצוב כל כך?

הרועה:

— אני עצוב? חיות אלה עצובות.

מוסטה:

— האם לא ראית את שחרזדה וכדה בראשה?

הרועה:

— חוץ מן ה„יונגפראו" לא ראיתי אשה. הנה ה„יונגפראו!"

זו: מפוסלת בשלג, סרקה את צמותיה הכחולות.

מוסטה — לשטן:

— שמא סוחב אני בת-אלמוות זו בצמותיה?

השטן:

— התרנגול השחור של יפו העתיקה כבר צורח!

תפאורת אחרונה עם התרנגול השחור. זהו הרגע בו צונח צלו העייף של הבמאי על צופי התיאטרון; זהו הרגע בו צונן גופה של אופיליה, כאילו מָשׁוּהָ מאלפי טרגדיות; זהו הרגע בו מגחך ממרומי הבמה ירח-הנייר אל הַמלֶט; זהו הרגע בו אתה זורק את עטך כפגיון בשטן.

ווריאצַיַת-שחר למען הכושי.

הוא משוטט ביער-ילדותו, שבו שיחק במחבואים, עם גורי פילים; שבו תלש מזנבות הפנתרים, שערות לקמיעות; שבו לימדוהו הקופים את צחוק האֵלים ארוכי הבטן ומסויידי הפרצוף.

הוא לועס אגוז של קוקוס ומדבר אל הקופים:

— מתה, שחרזדה, מתה!

ווריאצַיַת שחר למען הדייג:

הוא הופך את האקוריום שלו — זה רמז לנו בבוקר בין הברושים — ודגי הזהב גולשים לתוך ים התיכון.

— מתו צעצועי! מת קולי הזהב!

ווריאצַיַת שחר למען המקידונית:

היא בחדרה שבעג'מי. היא חולצת את הקסטנייטים מעל אצבעותיה הכאובות, מסירה מול ראי תורקי את שמלת המלמלה, ורק טריקו משי לגופה, — אותו הטריקו שצופי הַקבָּרָה כרסמוהו בעיניהם. היא צונחת על שרפרף ומוצצת סיגריה בשפתיה החרוכות.

— לא, אינני שחרזדה!

צחוק. זהו צחוקו של אספסוף-מאהביה, המתגרדים בכוכים.

היא מתייפחת:

— כן, הנני שחרזדה!

קורעת מעליה את הטריקו המכורסם; והקסטנייטים המשקשקים באצבעותיה, היא רצה בין הסימטאות ובאה לים שהיה שקוף. בתנועה קַבַּרְטִית אחרונה היא מתעטפת בו.

ווריאצית שחר למען בעל החוטם הארוך: הוא מפטם את נחיריו בקומץ טבק האחרון ומתעטש כלפי דרום, צפון, מזרח ומערב:

— נצחתני, וואלטר סקוט! אכתוב את פרשת הלילות האלה בנוצות זקָני!

ווריאצית שחר למען סאנשו:

הוא חולץ את נעליו, מנער מתוכם את החול של יפו העתיקה:

— נו, לצים אלה בלבלו את המוח לאכר ערום כמוני! לא יֶאָ-מן!

נועל את סנדליו:

— לדִיר החזירים, סאנשו! לקונשיטה שלי!

ווריאצית שחר למען דון-קישוט:

ממרומי המגדל זורק הוא את המגדלור ומדרבן את שִׁלדה של רוסיננטה (זו מנין?):

— למלחמת גוג ומגוג! לא בטחנות רוח! גם דון-קישוט הוא מודרני! במָטוסים, בצפלינים... או מלכות דון-קישוט, או מלכות הרובוטים;

וריאצית שחר למען צ׳ארלי:

הוא מגפנף בכובעו העצוב ליפו העתיקה, מסחרר את מקלו מעל גורדי-השחקים של ניו-יורק, ושפמו האלם מחייך:

— מוסטה הריני נותן לך את שחרזדה זו לכלת-נצחים! חוזר אני להוליבוד להסריט את הלילות האלה.

וריאציות שחר למען השטן:

הוא נועל לידיו את כסיותיו השחורות ולוחש למוסטה:

— מאיסטרו, ה—סו—ף!

יצחק נורמן

מאה לילות ביפו העתיקה

מנשה לוין הוציא ספר רב־ענפין בשם "מאה לילות ביפו העתיקה", שהוא בבחינת זכרון לדור אחרון (מעין: Fin De Siècle) ושמא: סמל לדור ראשון. לקורא ייראה, אולי, הרומן הזה ככתב־נוטריקון. ואכן, ספר זה מעורר שאלות: מגמת הספרות מהי? מה הם תחומי החופש באמנות? מה הם "השקדים והצימוקים" שבהם מותר לתבל את הספרות? ומהו גבול ההתנכרות לכל מה שנוצר לפני מתן יצירה זו? יתכן שאין תשובות על כך, כמו שאין בכלל סייגים לאמנות: האמן רואה את העולם עירום ובורא מחדש את עולמו ומחריבו. הרצון להפוך את האמנות למשהו הקיים על פי איזה מורה־דרך מעשי, מזכיר את האדם, שהיה מעיין בתורת המכניקה כל פעם שעשה איזו תנועת יד או רגל. ההגיון? השכל "הבריא"? מה זה בריא, או טבעי? הרי בטבע יש הכל: גם בריאות, וגם מחלות, גם מציאות וגם בדותא של דמיון. וכבר אמר הפייטן: "האדם — הוא חלום הצל". ועד ימינו רבים המשננים לנו, כי הננו חיים רק בחלום וכי חיים (כלומר: מציאות) וחלום אינם אלא שני עמודים של דף בספר אחד, וכי גם ב"שכלו" הצלול של הטבע יש לפעמים משהו מן הסהרורי. הירח המתנוסס באופק נראה לעין גדול מאשר בטבור הרקיע; מקל שהכניסוהו לתוך נחל הוא עקמומי ושבור. סימן שגם הטבע הוא לפעמים בחינת "חולה מדומה" לא פחות מן האמן. ביחס למנשה לוין, הקושי הוא בזה, שעדיין מבקש הקורא את ה"כמו" של סממניו, את המפתח, שבלעדיו תועים אנו מסביב ליצירה ולא בפנימיותה. אנו רואים את "כתונת־הפסים" של יוסף, ואולי,

אם נריח היטב, נכיר את יוסף עצמו.

כעושה־להטים באיזה שבט קדום, באיזה יער טרופי, שוכן לו מ. לוין בבדידות ומעלה דמויות; הן עוברות לנגד עינינו כרפאים; הסופר אינו נרתע ממתן דמות הגוף להזיות, העולות כעשן דברים "שאין להם שחר". נדמה, כאילו ראה מ. לוין את הפרוזה העברית שוקטת מדי, רתוקה מדי לעולם מציאותי, איטי, וכי שעונה של הספרות אצלנו נחשל בזמן, — וביקש להמלט, כדי לתת דוגמא אחרת. ובחינת "לך לך מארצך וממולדתך" פנה לצדי דרכים ואץ לדרכו, בדעתו כי אהבת אמנות לא תתכן בלא התכחשות לחוקים המדומים שלה. וכך, בעצם ידיו הוא הורס גדרות וכופר בעיקר. כי לא רק מצב הספרות העברית מדרבנו, אלא גם התמורות והחליפות המתחוללות בעולם. הוא רואה את כל העולם כעומד בחורבנו, וגם הספרות — במפולת, ומבקש להציל מה שלדעתו עדיין מפרפר וניתן להצלה. והנה לפנינו ספר המפתה בכל צבעיו, ה"מרעיל" את הבארות באיזה מתג שעדיין אין לו שם. ורץ הוא, מצלתיים לאצבעותיו, ובילקוטו שלל מכל העולם והזמנים: תמונות, סמלים, המצאות, מסכות, דמיונות. ומכיוון שנדמה למנשה לוין, כי הכל העלה חלודה מרב זמן — גם הירח, גם השמש, גם הכוכבים — הרי הוא מנסה למרקם, שיבהיקו כחדשים. לשם כך הוא מבטל את הסמל המשולש: מ ק ו ם, ז מ ן, ס י ב ת י ו ת, שתיקנו חכמים־קדמונים, ונותן הרמוניה בדיסהרמוניה. ובשעה שאת העצמים שבספר, כל תקשיט וכל גוון וכל ניד גופני, הוא נותן ב מ מ ש ו ת, בתיאור חי, עובדתי, ומדייק בפרטים, הרי את המאורעות, את קשרי המעשים, את ה ג ו ר ל הוא נותן בביטוי של ה פ ש ט ה. הדיוקנאות השונים, המופיעים בספרו בכל העדיים ובמעשה־מוקיונות, טסים בנדנדה באיזו סטראטוספירה "מטורפת", ואילו הוא עצמו אינו נסחף אחריהם ואינו אובד־עצות, אלא מפקד עליהם כל הזמן, כבמאי מובהק, כמושך בחוטי המאריונטין, ונהימה מאוהבת

מסתננת רק לפעמים רחוקות מבין שפתיו ה ח ש ו ק ו ת. זה יוצר את שווי המשקל גם בשעה שהוא מרקד לפנינו כעל גבי חודי מחטים. כי הדברים נעשים ב מ כ ו ו ן. כאִשים — בנסיעה בליל חשכה, — המנצנצות במרחקים על דבשות הגבעות, עד כי נדמה, כאילו מישהו זורקן מכף־יד לכף־יד, ולפתע טומנן בכיסו, כן מתנפנפות לנגד עינינו הוואריאציות השונות, הנגינתיות־חזותיות, שבספר זה, המספרות בשפת סמלים מתחפשת על איזה גן־עדן אבוד.

מ. לוין רואה את העולם כהֵלך בעת סופה, ונרתע לאחוריו. דמיונו, על כן, נראה לנו מפרכס ומקפץ כעל גבי טרפציות בקרקס. בין שמים וארץ. לפעמים נדמה: לוליין הרגיל להתעמל בגובה מחריד, כשרשרת־מגן שטוחה תחתיו, והנה לפתע סולקה הרשת, והוא אחוז סחרחורת, אך אינו מתעלף. הד ה ה ב ל ג ה הזאת נשמע כאן בין השיטין, נרמז בתמונה, בשיחה, בעלילה. אך גם בשעה איומה זו, של פחד, חשוקות שפתיו, והוא נמנע מווידויים. אכן, גם בלבו של מנשה לוין יש אהבה וגעגועים, אך הוא מתאפק מלהביעם ואפילו לגלות לקורא, שהספר הזה נכתב בידים עצובות. אך התבוננו היטב ותראו בין הנימין של הרקמה הגרוטסקית שזור חוט־שני של ל י ר י ז ם מסתתר.

בעינים משולהבות ובידים משולבות ראה מ. לוין מרחוק את העולם אשר שבק חיים, ועל העולם שאיננו ע ד י י ן או שאיננו כ ב ר הוא מסתכל "סובספציה מאגני", מבחינת הגדלות, מאיזה מגדל פורח באספמיה וחולם על העתיד שאיננו. ועל כן אין תימה שלוין רואה ראייה הפוכה, הנדמית לעין המפוכחת ל"אבסורדית": הוא רואה בלילה לא את העץ באור הפנס אלא את הפנס באור העץ. מכאן גם שפעת האורנמנטים, צבעוניות התפאורה, נפנופי שטיחים, כפי שתובע הטעם המזרחי (יפו העתיקה!). בשביל להאמין ב מ צ י א ו ת ו של עולם מוזר זה, דרושים מאמצי דמיון בלתי פוסקים. כי הספר גדוש שפע רב, ממש סרבול של אינטלקטואליזם מודרני. מכאן גם הצמצום,

הצפיפות הרבה, עד שהאילנות נראים לנו כשתולים בעציצים. מ. לוין עומס את הכבד הזה של ההברקה, עד כדי כריעה, ורואה לפעמים דווקא את האריות הענקים המחוטבים למרגלותיו של קולומבוס כחתולים אנגוריים. ובספר — אור, שפע של אור: אור חשמל של חלון־ראווה, הבוער להכעיס כל הלילה ואינו נותן לעצום עינים גם לאחר חצות. יאמרו: שמא פגם הוא זה? אך זוכר אני לילות מלבינים בפטרבורג, הרי גם הם גוזלים את התנומה ומטריפים את הלב, וגם אותם יצר "החולה המדומה", הענק בכל דורותיו, הטבע.

וודאי: הספר מתובל בפאראדוכסים. ויש סכנה בפאראדוכס: קל למצוא לו אימום ושיגרה. אך יש בפאראדוכס גם סגולה לעורר אדם לאמת שנשכחה מלב, ותמיד צפון בו יסוד ההרפתקנות: למן "אלף לילה ולילה" ועד "מאה לילות ביפו העתיקה". העלילה העשירה וההרפתקנות הבינלאומית בסמטא אוריינטלית צרה, מכריחה את הסופר לתת את המרחב על ידי דו־שיח מבריק, מצליף, המהפנט גם את הקורא להאמין בפגישות מוזרות אלה, המוכרחות להיות מלאכותיות משהו; ולשם כך שוגה הסופר גם בגרוטסקה ובקאלאמבורים, המשתמעים לשני פנים.

סכנה היא בדברי יצירה, שמשפע תיאורים משתכחים החיים. מ. לוין בספרו זה — אפילו משפע חיים (ולוא גם חיים של אספקלריה שקערורית.) לא שכח את התיאורים; ובאיזו מלאכת־מחשבת הוא עושה זאת הפעם. אין הוא מגייס לשם כך לגיונות לגיונות של פסוקים נמלצים. הוא אינו מתאמץ כאן, אלא, נדמה, לוחץ כפתור של חשמל — והנה תמונה. וכן נוצר ספר קומפאקטי, משום שהוא מקפל אין־קץ של פרסאות בשטח של ד' על ד', אינטנסיבי — כאחד המהדרין, משום שמזמן הוא בשעה אחת דורות ותקופות רחוקים זה מזה. כמה מלים ושמות ללא שחר צריך סופר להוציא לבטלה לאורך דפים רבים בשביל לבנות מחזה מריוניטין כזה — ומנשה לוין:

בפסוק, במלה, בשרטוט קו אחד נותן תמונה, עורך מערכה שלימה. ובאיזו אלגנטיות הוא עושה את מלאכתו זו: הרי אפילו לציוץ הדגים (סבורני, שאצל מ. לוין הדגים מצייצים דווקא?) יש סגנון של נימוסין, כבטרקלין של נסיכי־מזרח או מערב. ומאהבת האלגנטיות הזאת, שם הוא על פניו של מוסטה פודרה "ראשל" פאריסית, וצובר הגללים שלו — הרי ריח של מושק עולה ממנו. הרושם הוא כאילו חובש מ. לוין פאה נוכרית, אבל את השער לקפלט זה הוא גזז והתקין בעצם ידיו ממחלפותיו שלו. אך שוב: מעבר לקפלטיות הזאת, המתגהצת ומסתכלת באספקלריה, מנצנצת תוגה נושנה של אדם הבוכה פנימה מתוך גאווה, — בעד עלבון אהבה, בעד עלבון שירה, בעד עלבון חיים, — בוכה ומסתתר מאחורי הגדר של "הביבר" הזה שבנה לעצמו. למה? כי ספרות בלי רומנטיקה (ולוא גם מבעד לצעיף הגרוטסקה) היא כמו שמים בלי צפרים. לא לחינם טס הסופר לספרד והעלה משם את דון־קישוט (ודווקא באוירון!), אותו ואת כל אבזריו (האם צ'אפלין זה אינו אותו דון־קישוט עצמו? והערבים בעלי הגמלים ממואב השזוף והקודר? ופאוסט? ודון־ז'ואן?)

שמא תגידו: קאפריזה? אולי! אך היה היתה קאפריזה מלכותית, שהקימה מטרופולין גדולה על גדות הניבה, על אדמה טובענית, שלכאורה, לא תכשר לכך. ובכלל קאפריזה של אויגניה המלכה הרי נבנתה ביאריץ. ימים יגידו, מהו ערכן של הקאפריזות השונות. על כל פנים, את המנצח אין דנים לכף־חובה. מנשה לוין הצליח באוסף צדפים צבעוניים וקונכיות־נגינה ליצור מעין "אקוואריום" של אי־מציאות יקרת המציאות. הסכנה (בכל ספר שיש בו מן החדשות צפויה סכנה!) שבעבודת פסיפסים היא, שהמעבר מגוון לגוון אינו כמו בצבעי הקשת, ולפעמים נראים הגבולות שבין אבן לחברתה. ובמובן המהותי: הספר הזה הוא גם בחינת מבצרה האחרון של הספקנות. רישומי ז"ל על ערכים רבים. יש בו מרגש

האסרו־חג וההיסוסים. הוא חד־פעמי. ולא נתיבה בשביל רבים. זוהי קונדנסציה של תוגת מנשה לוין, אבי החדשות, במסווה על הפנים. ומשום כך נדמה, כי על הצפור הכחולה של הרומנטיקה, ששמטה מן הקן, הוא בוכה בלי דמעות. כאילו הוא יחידי נשאר בעולם. בלי כוונה לתקן עולם במלכות אמנות. ומשום שהסופר חותר לחדשות, לעתיד, שהוא תמיד בחינת עבר שעדיין לא נברא, על כן הצליח להעלות אור פנסים צבעוניים, שהוא חדש בספרות העברית, ובדרך זו ליצור מעשה־אגדה, מיתוס עכומי, הרוצה להיות בלי אלוהים חיים, כביכול. כי מ. לוין, כמו רבים מבין האמנים המודרניים, רוצה לברוח מן האלהים. אך בעצם הבריחה יש כבר מן העדות וההכרה במציאותו. ועדות זו, מבעד לשפע של מסוות, מדברת בעדה במאה לילות אלה של מ. לוין.

יצחק גורמן
מתוך "טורים" גליון ד' 11.5.38

משה שמיר

כהֵלך בעת סופה

"מ. לוין רואה את העולם כהלך בעת סופה, ונרתע לאחוריו."
(יצחק נורמן)

א.

בשנת 1925 עלה ארצה בחור בן עשרים ושתיים, סופר עברי צעיר, עדין הגוף והנפש, מנשה לוין שמו. את ביכורי יצירתו פרסם ארבע שנים לפני כן בירחון "קולות" שיצא לאור בוורשא, בעריכת אליעזר שטיינמן, ובהגיעו ארצה היו כל נכסיו — בלבבו: חינוך מסורתי בבית־אבא, נפש פיוטית־חסידית, ידיעת לשונות אירופה הגדולות וספרותן — וצימאון גדול ליצירה עברית חדשה ברמה, במעוף, בתעוזה, לפי דוגמות־המופת של ספרות העולם.

עד מהרה היה מנשה לוין לאחד העֵרים והמעוררים בספרות המודרנה של שנות העשרים והשלושים. עם שטיינמן ושלונסקי וחבריהם היה ביוצרי הנוסח החדש בספרותנו, שמצא ביטויו בבמות ספרותיות כגון "כתובים" ו"טורים", בחבורה כחבורת "יחדיו", בסיגנון עריכה, בשאיבה מאוצרות תרבות העולם ומעל לכול בעידוד ובטיפוח היצירה הנטועה בנוף החיים העכשווי של ארץ ישראל והיונקת מכל רבדי־המורשת התרבותית והלשונית של עמנו.

סיפוריו הקצרים, שנתפרסמו כמעט בכל הבמות הספרותיות, היה בהם מתחילתם הד הסופה, חזות המערבולת, שאפיינו את חייו ואת חיי דורו. השתלבו בהם נושאים מן העבר הקרוב והרחוק עם רישומי ההווה של תל־אביב הצעירה, הבוהמית, הנבנית והולכת. אף על פי כן היה הוא אדם של שליטה עצמית ותרבות־חיים בנוסח אירופי, אפילו אריסטוקראטי. הוא לא

הניח לסופה שתערבב עליו את עולמו הרוחני ואת תביעתו המופלגת מסביבתו ומעצמו. סופר בכל רמ"ח אבריו — לא היטלטל לעיסוקים אחרים. הכתיבה מילאה את חייו — אם לא תמיד במקור, הרי בעבודת תרגום, שהלכה והתענפה, הלכה והבשילה והשתכללה — עד שהשתלטה כמעט על כל הווייתו. נקיון הדעת, אנינות הטעם, גרמו לאותה "רתיעה לאחוריו" שחברו הטוב, בן דורו, הסופר יצחק נורמן, ציין אותה מתוך הבנה דקה וסימפטיה אמיתית במסתו המצויינת על "מאה לילות ביפו העתיקה". בדור של בעלי־חזקות ומקדמי־זרמים — הגיעו הדברים לידי כך, שמנשה לוין לא דאג לביתו בחייו ולא זכה לראות בספר, אלא יצירה אחת משלו, את הרומן הקצר "מאה לילות ביפו העתיקה", שפתח את סידרת ספרי הוצאת "יחדיו", בשנת תרצ"ח.

ב.

"אתה פותח את חלונך אל רחוב בוקרי: הנה בין ברושיו, הגולשים אליך במאונך, נודד אקוריום, ובו דגי־זהב של אחמד...." — כאשר הסתער עלינו המשפט הזה מעמודו הראשון של הספר — ואנו אז נערי־תיכון רגושי קריאה־לקראת־כתיבה — היינו המומים. לא היתה פרוזה כזאת בעברית שלנו לפני כן. הכל היה חדש ומדהים — ושמח, שמח במין עליצות צבעונית מרצדת כזאת, שהיתה אולי הדבר הנחוץ ביותר והמהפכני ביותר בלשון הקודש. הציור הלשוני, גמישותה של העברית, הריתמוס של מבנה־המשפט, הקטע, הפרק והספר כולו, כל אלה נקלטו והרשימו משום שלא היו המצאה טכנית בלבד, אלא משום שהכריזו — בהתפוצצות! — מה שחשנו כולנו בליבנו: יפו העתיקה הזאת היא כיום — בזכות הצ'פלינים והדון־קישוטים, האיינשטיינים והמפיסטואים שאנו מביאים לכאן אתנו בתרמיל הנדודים היהודי שלנו — יפו העתיקה הזאת בזכותנו, בזכות מה שאנו, בגעת בה עינינו,

אצבעותינו, מלוא גופנו, יפו זאת היא היא הדבר החדיש, השוצף, הפנטאסטי והממזרי ביותר שישנו כיום בעולם. יפו היא החוף שהגענו אליו — ועל החוף כל מה שהגלים השליכו.

שנה אחרי הופעת הספר פרצה מלחמת העולם השניה. את מקום ההתפוצצות הסמלית של המודרנה האירופית תפסה ההתפוצצות הריאליסטית, הדוקומנטארית, המחרידה בממ־שותה, של עולם הנאבק על חייו. נבלמה השמחה, תמו השעשועים. דור חדש של מספרים צעירים, ילידי הארץ וחניכיה, השתמשו בפירצה שהובקעה על ידי מנשה לוין וחבריו — כדי לנסות להגיע אל אמת־חייהם והוויית־סביבתם באורח ישיר, ריאליסטי. הם הציבו את האוהל ואת משעול־העפר במרכז נופם הספרותי. היום, כאשר מטמון ספרותי גנוז זה, "מאה לילות ביפו העתיקה", ניתן מחדש לקורא העברי, חשוב להבין את קו ההבדל בין מנשה לוין לבין חבריו הצעירים ממנו, שאהבוהו כל־כך והושפעו ממנו כל כך — כדי להבין גם את קווי־החיבור.

שתי גישות־יסוד הן למלאכת־הכתיבה הספרותית. האחת — ובה נכלל כל העולם הרחב של הספרות הריאליסטית לסוגיה — היא זו שלדידה קיים ומתרחש במציאות עולם ממשי, והסיפור הכתוב עיקרו הפניית תשומת הלב אל אותו עולם ממשי. הסיפור הוא כאילו סידרת תמריצי־התבוננות, הוא מציין מיתאר, הוא רושם עקבות והשלכות, הוא קולט ומקליט הדים. הוא ספירה תלויה, השואבת חיותה מחוצה.

כנגדה — הגישה השניה. זו אינה נתונה אלא למה שמתרחש בתוך הסיפור עצמו. הסיפור הוא אטימת תשומת הלב אל חוקיו ואורחותיו של החוץ. ההתרחשות היא בסיפור ממנו ובו. לכאן שייכים כל סוגי הסיפור המעבר־לריאליסטי — מן האליגוריה עד הפנטסמגוריה. לכאן שייך "מאה לילות ביפו העתיקה". העוקץ הוא בכך, שהגישה הראשונה מידלדלת ודוחה בהיעשות בה שימוש רב ורצוף — עד שבא מי מקוסמי הגישה

השניה, הממקדת מלוא תשומת ליבה בשכלולו ובשחרורו של הכלי האמנותי כשהוא לעצמו — ושוב מרטטים זרמים חיים בנתיבי הסיפור.

ג.

אם יצירתו המקורית של מנשה לוין היתה בבחינת מטמון, שהוא נעלם מעיני הרבים, הרי יצירתו כמתרגם, מן המעולים בספרותנו, היתה ועודנה מן הנכסים הגלויים, נושאי הפירות המבורכים ביותר. כמדומה ניתן לומר, כי מנשה לוין חולל בתרגומיו, משהצטרפו לכמות רבת־משקל, מעין נס טבעי. מצד אחד נתן לאיש ואיש מיוצרי־המופת שאותם הרבה לתרגם את קלסתר־פניו המיוחד ומצד שני בנה תשתית אורגאנית של פרוזה עברית מאוששת, עשירה, דייקנית ורבת־רגש גם יחד — הפרוזה־למופת של מנשה לוין. כאשר נבלעו בעצמותינו ובעורקינו יצירות כה שונות זו מזו — וכה נפלאות — כמו "בן אחיו של ראמו" לדידרו ו"למי צלצלו הפעמונים" להמינגווי, "זאדיג" לוולטיר ו"שתיקת הים" לוורקור, "טיסת לילה" לאגזיפרי ו"גדול וזר הוא העולם" לסירו אלגריא ומעל לכולם מפעל־האדירים של די־גאר "בית טיבו" — נבלעו בנו היטב והעמק גם תרבותו הלשונית ותנופתו הסגנונית של מתרגמן. דומני, כי ניתן לברך על כך שבתחרות בין הפרוזה של שלונסקי (שהגיעה לשיאה בתרגומי "טיל אוילנשפיגל" ו"קולא בריניון") לבין הפרוזה של לוין — ניצחה זו האחרונה, שהעדיפה את הדיוק על הקישוט.

תרומתו של מנשה לוין לתיאטרון העברי יש בה יסוד חיוני בהיותה ממוקדת בתחום הדיאלוג, שכאן מחוייבת הלשון בשניים שלא תמיד הם אחד: שטף טבעי מזה וחריפות של ביטוי מזה. נסגר, אפוא, המעגל ואנו חוזרים אל "מאה לילות ביפו העתיקה". הרי רומן זה בנוי רובו־ככולו על דיאלוגים והם כולם ממש מתחננים לביצוע בימתי מבריק. ואכן, כשמנסה אני

לעקוב אחר נתיבי־השפעה סמויים, היוצאים מספרו היחיד של מנשה לוין אל יצירות שנכתבו מאוחר יותר — מוצא אני שהם מוליכים אותי כולם אל יצירות בתחום הדראמה העברית המודרנית. בכל הזהירות הראויה אני מנסה לשאול, האם אין בדיאלוג של נסים אלוני ובעיקר ביצירה כמו "הצוענים של יפו" משהו מן ההפקרות הנעלסת לגבי זמן־מקום־אירוע־לשון שהקסימה אותנו עם פגישה ראשונה ביפו הצוענית, הבינלאומית, של מנשה לוין? מחזה שנון וספוג אוירה בוהמית כ"פיאטה" של בנימין גלאי — על לשונו המצליפה־צבעונית, על אירועיו הסור־ריאליסטיים (ומפיסטו מגלגל האירועים ובוחן הכליות!) — האין בו הד צהלת לעגי־מפיסטו בגוב האמנים והקבצנים שביפו העתיקה? ולבסוף, אולי בצורה הסמויה ביותר אך החזקה ביותר — האין ב"פונדק הרוחות" של נתן אלתרמן, על כנופיית האמנים שלו המשוטטת, על כל אוירת טשטוש־הגבולות בין חיים למתים — משהו שכעניינו וכצביונו כבר העלה מנשה לוין כמה עשרות שנים קודם לכן?

ד.

את הרומן הקצר שאתה מחזיק עכשיו בידך, הקורא, סיים מנשה לוין בשמונה וארִיאציות־שחר. במטה קסמיו הוא מכנס את כל דמויותיו אל במת־ההשתחוות שלפני המסך האחרון ומשלח כל אחד מהם, שוב, אל דרכו האינסופית. כשקראתי, ואני נער בן שבע־עשרה, את הווארִיאציה האחרונה — עמדו דמעות בגרוני:

"וארִיאצית שחר למען השטן:

הוא נועל לידיו את כסיותיו השחורות ולוחש למוסטה:

— מאיסטרו, ה־סו־ף!"

מדוע התרגשתי כל כך? מדוע אני מתרגש כל כך עכשיו, בכותבי את מילות התודה האחרונות הללו לידיד צנוע ויקר, שנתן לנו כל כך הרבה וקיבל מאתנו כה מעט? אולי משום

שבקצה כל השעשועים יש כסיות שחורות וסוף. ואולי מסיבה עמוקה יותר: אולי משום שהסוף הוא עם שחר.

משה שמיר

תל־אביב, כסלו תשמ״ג

ספר רב־אנסין שהוא בבחינת זכרון לדור אחרון ושמא: סמל לדור ראשון.

ספר חמסתה בכל צבעיו. ריק הוא (המחבר), מצלתיים לאצבעותיו, ובילקוטו שלל מכל העולם והזמנים: תמונות, סמלים, המצאות, מסיבות, דמיונות, כשהוא מבטל את הסמל המשולש: מקום, זמן, סיבתיות ונותן הרמוניה בדיסהרמוניה.

הספר נכתב בידיים עצובות, אך בין הנימין של הרקמה הגרוטסקית שזור חוט שני של ליריזם נסתר.

הדיוקנאות השונים (וביניהם אף צ׳אפלין, דון־קישוט, פאוסט, דון־ז׳ואן), המופיעים בספרו בכל העדיים ובמעשה־מוקיונות, טסים בנדנדה באיזו סטראטוספרה "מטורפת". העלילה העשירה, ההרפתקנות הבינלאומית ניתנת על־ידי דו־שיח מבריק, מצליף, המהפנט גם את הקורא להאמין בסגישות מוזרות אלה.

מדברי יצחק נורמן, "טורים", 11.5.38.

מטמון ספרותי גנוז זה, "מאה לילות ביפו העתיקה", שראה אור בשנת תרצ"ח, ניתן מחדש לקורא העברי בהוצאה פאקסימילית.

הציור: נחום גוטמן

ספרית פועלים